

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Εισφορές και παροχές
του Ενιαίου Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης:
Διαιωνίζοντας την ανισότητα στην κοινωνική ασφάλιση

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ζωή Σιούλη

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:
Δ. Βενιέρης, Καθηγητής, επιβλέπων
Σ. Ρομπόλης, Καθηγητής, μέλος
Ι. Κουζής, Καθηγητής, μέλος

Κόρινθος, Ιανουάριος 2016

Copyright © Ζωή Σιούλη, 2016

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved

Απαγορεύεται η αντιγραφή, η αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής, ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς την συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν την συγγραφέα και μόνο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΙΝΑΚΕΣ	iv
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	v
ABSTRACT.....	vi
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑ	vii
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ – ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ.....	5
1.1 Κράτος Ευημερίας Κοινωνικό Κράτος.....	5
1.2 Η ταξινόμηση των κρατών ευημερίας και η σχέση τους με τα συστήματα κοινωνικής ασφάλειας.....	7
1.3 Το ελληνικό Κράτος Ευημερίας	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΕΤΕΑ 15	
2.1. Η δημιουργία και τα χαρακτηριστικά της Επικουρικής Ασφάλισης.....	15
2.2 Τα προβλήματα της επικουρικής ασφάλισης.....	19
2.2.1 Θέματα Οργάνωσης της Επικουρικής Ασφάλισης.....	21
2.2.2 Θέματα Χρηματοδότησης και Ανισοτήτων	23
2.2.3. Εξωγενείς περιορισμοί της επικουρικής ασφάλισης.....	26
2.2.4. Εξευρωπαϊσμός της επικουρικής ασφάλισης. Οι πιέσεις, οι δράσεις.....	27
2.2.5 Οι ασφαλιστικές μεταρρυθμίσεις χρονικής περιόδου 1992-2015.....	30
2.2.6 Οι οργανωτικές μεταρρυθμίσεις.....	33
2.3 Συμπεράσματα του θεωρητικού μέρους.....	35
ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ – Η ΕΡΕΥΝΑ.....	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	38
3.1 Σκοπός, προσδοκώμενα αποτελέσματα και ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας	38
3.2 Μεθοδολογία συλλογής δεδομένων – Υλικό, Κριτήρια επιλογής.....	39
3.3 Δυσκολίες και περιορισμοί κατά την ερευνητική διαδικασία	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	42
4.1 Ανισότητες στις Εισφορές	42
4.2 Ανισότητες στη θεμελίωση συνταξιοδότησης.....	43
4.3 Ανισότητες στις παροχές.....	47
4.3.1 Ανισότητες στην προσαύξηση της σύνταξης λόγω οικογενειακών επιδομάτων	47
4.3.2 Επίδομα Απολύτου αναπηρίας	50
4.3.3 Παροχή Εξόδων Κηδεΐας	51
4.3.4 Επιστροφή εισφορών σε ασφαλισμένους σε περίπτωση μη θεμελίωσης σύνταξης.....	52
4.3.5 Εφαρμογή Κατώτατων ορίων.....	54
4.3.6 Ανισότητες ως προς το ποσοστό αναπλήρωσης των συντάξεων	55
4.4. Συμπεράσματα εμπειρικού μέρους.....	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΣΥΖΗΤΗΣΗ, ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	67
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	72
ΠΗΓΕΣ	76
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ-1.....	77
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ-2.....	80

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας-01 Ποσοστά εισφορών μέχρι 30/11/2013	42
Πίνακας-02 Υπαγωγή επικουρικών ταμείων στη νομοθεσία των Κύριων Φορέων.....	44
Πίνακας-03 Προσαύξηση σύνταξης ένεκα οικογενειακών επιδομάτων	48
Πίνακας-04 Χορήγηση επιδόματος απολύτου αναπηρίας και τυφλότητας.....	50
Πίνακας-05 Παροχή εξόδων κηδείας ασφαλισμένου ή συνταξιούχου.....	51
Πίνακας-06 Επιστροφή Εισφορών	53
Πίνακας-07 Παροχή κατώτατων ορίων	54
Πίνακας-08 Ποσοστό αναπλήρωσης ενταχθέντων ταμείων στο τ.ΤΕΑΔΥ	56
Πίνακας-09 Ποσά σύνταξης και ποσοστά αναπλήρωσης ταμείων του ΕΤΕΑ.....	57
Πίνακας-10 Ποσά σύνταξης και ποσοστά αναπλήρωσης ταμείων του τ.ΤΕΑΔΥ	58
Πίνακας-11 Ποσά σύνταξης για 35ετία, με το συντάξιμο μισθό Δημοσίου	60

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η επικουρική ασφάλιση στην Ελλάδα υφίσταται ήδη 80 χρόνια, υπηρετώντας τις αρχές της αναδιανομής και της αλληλεγγύης έχοντας τα ίδια χαρακτηριστικά με την κύρια ασφάλιση και την αυτή νομική φύση. Σκοπός της είναι η παροχή συμπληρωματικής σύνταξης στους εργαζόμενους καθώς και στα μέλη των οικογενειών τους. Όμως η αποσπασματική, κατακερματισμένη δημιουργία των φορέων της καθώς και η ανομοιομορφία προστασίας των ασφαλισμένων, η ανισόρροπη, επαχθής σχέση του ποσοστού των συνταξιούχων έναντι των ασφαλισμένων, η οικονομική κρίση, η γήρανση του πληθυσμού, η κατάργηση των εργασιακών συμβάσεων και η αντικατάστασή τους με νέες σχέσεις εργασίας οδήγησαν σε μια προβληματική επικουρική ασφάλιση, η οποία έρχεται και χρήζει διορθωτικής παρέμβασης.

Στο πλαίσιο των παραπάνω προβλημάτων της επικουρικής ασφάλισης, αλλά και της δημοσιονομικής κρίσης που διέρχεται η χώρα, η οποία επέβαλλε αλλαγές στην κοινωνική ασφάλιση, συστήθηκε το 2012 το ΕΤΕΑ. Το ΕΤΕΑ συμπεριέλαβε στους κόλπους του το μεγαλύτερο μέρος των επικουρικών ταμείων με προοπτική να τα συμπεριλάβει όλα και σκοπό την εξοικονόμηση πόρων και την άρση των ανισοτήτων.

Τρία χρόνια μετά τη σύσταση του ΕΤΕΑ, η μελέτη διερευνά εάν συνεχίζουν να υφίστανται ανισότητες μεταξύ των ενταχθέντων ταμείων και ιδιαίτερα στις εισφορές ασφαλισμένων/εργοδοτών καθώς και στη θεμελίωση συνταξιοδότησης και στις παροχές. Μετά την ανασκόπηση της συναφούς βιβλιογραφίας, τη μελέτη της νομοθεσίας και τις απαραίτητες συγκρίσεις διαπιστώνεται ότι ενώ στο πεδίο των εισφορών υπάρχει εξομοίωση από 01-12-2013 στα πεδία της θεμελίωσης δικαιώματος συνταξιοδότησης, στις μορφές και το επίπεδο των παροχών οι ανισότητες συνεχίζουν να παραμένουν. Στη μελέτη παρατίθενται τα αναλυτικά στοιχεία των καταστατικών των ταμείων που συνεχίζουν να είναι σε ισχύ καθώς και συγκριτικοί πίνακες οι οποίοι καταγράφουν και καταδεικνύουν τις υπάρχουσες ανισότητες.

Λέξεις-κλειδιά: Σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, επικουρική ασφάλιση, παροχές, εισφορές, θεμελίωση συνταξιοδότησης.

ABSTRACT

Subsidiary insurance has been part of the Greek pension system for the last 80 years. Its main aim has been to provide a supplementary pension for employees and members of their families.

It has been established in order to serve the main principles of social policy, those of wealth redistribution and social solidarity. However, various reasons such as the fragmentation of subsidiary insurance bodies, the uneven protection of policyholders, the unbalanced ratio between pensioners and employees, the recent economic crisis has led to a problematic subsidiary insurance system, which called for urgent interventions. ETEA has been created in order to face and balance the above mentioned inconsistencies. It included the majority of subsidiary funds and would eventually incorporate all state-run funds.

The current research paper examines whether, three years after ETEA's foundation, there are still inequalities among the already included funds. Emphasis is given on the employee - employer contributions as well as the pension provision requirements and various benefits. The review of relevant literature and legislation has led to the conclusion that contributions have been equated since 01.12.2013. However, prevailing inequalities have been noted in the pension provision requirements and the type and level of benefits. There has been a data analysis as well as comparative charts that highlight the enquired inequalities.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΠΔ: Αναλυτική Περιοδική Δήλωση
ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΓΣΣΕ: Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος
ΓΓΚΑ: Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων
ΔΕΚΟ: Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί
ΔΝΤ: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΕΤΕΑ: Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης
Ε.Ε. : Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΛ ΕΜ: Ειδικός Λογαριασμός Επικούρησης Μελών Ταμείου Υγείας Προσωπικού Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδας.
ΙΚΑ: Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
ΚΦΑ: Κύριοι Φορείς Ασφάλισης
ΟΑΕΕ: Οργανισμός Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών
ΟΟΣΑ: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΟΓΑ: Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων
ΟΝΕ: Οικονομική και Νομισματική Ένωση
ΝΑΤ: Ναυτικό Απομαχικό Ταμείο
ΝΠΔΔ: Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
ΝΠΙΔ: Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
ΣτΕ: Συμβούλιο της Επικρατείας
ΤΑΔΚΥ: Ταμείο Ασφάλισης Δημοτικών – Κοινοτικών Υπαλλήλων
ΤΑΠΤΠ: Ταμείο Αλληλοβοήθειας Προσωπικού Τραπεζής Πίστεως -ΑΛΦΑ BANK
ΤΕΑΔΥ: Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Δημοσίων Υπαλλήλων
ΤΕΑΕΠΓΕ: Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Εκπαιδευτικών Ιδιωτικής Γενικής Εκπαίδευσης
ΤΕΑΙΤ: Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Ιδιωτικού Τομέα
ΤΕΑΜ : Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Μισθωτών
ΤΕΑΠΑΣΑ: Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Προνοίας Απασχολούμενων στα Σώματα Ασφαλείας
ΤΕΑΠΟΚΑ: Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης
ΤΕΑΥΕΚ: Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Υπαλλήλων Εμπορικών Καταστημάτων
ΤΕΑΥΝΤΠ: Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Υπαλλήλων Ναυτικών & Τουριστικών Πρακτορείων
ΤΕΑΧ: Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Χημικών
ΤΕΑΠΟΖΟ: Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού εταιρειών Οινοποιίας Ζυθοποιίας & Οινοπνευματοποιίας
ΤΕΑΠ – ΟΤΕ: Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού ΟΤΕ
ΤΕΑΠ ΕΛΤΑ: Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού ΕΛΤΑ
ΤΕΑΠ ΕΤΒΑ: Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού ΕΤΒΑ
ΤΕΑΠ ΕΡΤΤ: Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού ΕΡΤΤ
ΤΕΑΠ – ΔΕΗ: Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού ΔΕΗ
ΤΕΑΠΕΤΕ: Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Εμπορικής Τράπεζας
ΤΣΜΕΔΕ: Ταμείο Συντάξεων Μηχανικών και Εργοληπτών Δημοσίων Έργων
ΦΚΑ: Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η επικουρική ασφάλιση στην Ελλάδα νομοθετήθηκε το 1834 και δύο χρόνια μετά ιδρύθηκε το πρώτο επικουρικό ταμείο. Στην πορεία του χρόνου ακολούθησε η ίδρυση μεγάλου αριθμού επικουρικών ταμείων μέχρι το 1983 οπότε και ιδρύθηκε το τελευταίο με σκοπό να συμπεριλάβει όλους τους εναπομείναντες μη ασφαλισμένους. Με την επικουρική ασφάλιση διάφορες επαγγελματικές ομάδες επεδίωκαν την επιπρόσθετη, της βασικής ασφάλισης, ασφαλιστική τους κάλυψη και την αποτελεσματικότερη προώθηση κοινών συμφερόντων τους. Έτσι κάποιοι ασφαλισμένοι επέτυχαν ειδική προνομιακή μεταχείριση και παροχές έναντι άλλων, που τις περισσότερες φορές ήταν αναντίστοιχες με τις εισφορές τους. Μέχρι το έτος 2000, τα περισσότερα από τα επικουρικά ταμεία παρουσίαζαν οικονομικά πλεονάσματα, λόγω της συνεχούς διεύρυνσής τους προς την καθολική κάλυψη όλων των επαγγελματικών κλάδων αλλά και της πλεονάζουσας σχέσης των ασφαλισμένων έναντι των συνταξιούχων. Στη συνέχεια η σχέση ασφαλισμένων/συνταξιούχων διαφοροποιήθηκε με τάση οι δεύτεροι να υπερσκελίσουν τους πρώτους. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την ταυτόχρονη μείωση της απασχόλησης, τη γήρανση του πληθυσμού, την αύξηση των δαπανών των ταμείων, την ύπαρξη σοβαρών όργανο-λειτουργικών προβλημάτων και ελλείμματα χρηματοδότησης, οδήγησε στην οικονομική συρρίκνωση των αποθεματικών των περισσότερων επικουρικών ταμείων. Κάτω από αυτή την πραγματικότητα και για την αποτελεσματική διαχείριση της επικουρικής ασφάλισης δρομολογήθηκαν διαρθρωτικές αλλαγές μεταξύ των οποίων και η δημιουργία ενός Ενιαίου Ταμείου Επικουρικής Ασφάλισης (ΕΤΕΑ).

Το ΕΤΕΑ συστάθηκε το 2012 και σε αυτό συμπεριλήφθηκαν 17 επικουρικά ταμεία, τα οποία πλέον λειτουργούν με ενιαία οικονομική, διοικητική και λογιστική οργάνωση, δηλαδή η περιουσία, οι εισφορές και τα έσοδά τους αποτελούν ενιαία περιουσία του νέου φορέα. Πέρα από τη συγχώνευση της περιουσίας των ταμείων η νομοθεσία ίδρυσης του ΕΤΕΑ καθόριζε ότι για όλους τους ασφαλισμένους αυτών των ταμείων θα εφαρμοζόταν ένας νέος, ενιαίος κανονισμός παροχών. Ωστόσο, επειδή μέχρι σήμερα δεν έχει δημιουργηθεί ο ενιαίος κανονισμός παροχών, τα επί μέρους συνενωμένα στο ΕΤΕΑ ταμεία, εξακολουθούν να λειτουργούν ως αυθύπαρκτες ασφαλιστικές μονάδες στα θέματα που έχουν σχέση με τις παροχές, τις εισφορές και τους όρους θεμελίωσης συνταξιοδότησης. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η διανεμητική προσφορά και η δίκαιη μεταχείριση να βρίσκονται ακόμη σε θεωρητικό επίπεδο. Ταυτόχρονα, οι προσπάθειες μείωσης των επικουρικών συντάξεων (ενιαίες οριζόντιες περικοπές) για τη βιωσιμότητα

του ΕΤΕΑ επιβάρυναν εξίσου όλους τους συνταξιούχους του τόσο τους ευνοημένους όσο και τους αδικημένους του συστήματος.

Με βάση τα παραπάνω και με δεδομένο ότι είναι πολύ πρόσφατη η δημιουργία του ΕΤΕΑ εκτιμήθηκε ως ενδιαφέρον να διερευνηθούν τα επικουρικά ταμεία που έχουν ενταχθεί στο ΕΤΕΑ και πιο συγκεκριμένα τα καταστατικά τους τα οποία βρίσκονται ακόμη σε ισχύ μέχρι τη δημιουργία του ενιαίου κανονισμού ασφάλισης και παροχών. Σκοπός της μελέτης αποτελεί η διερεύνηση των ανισοτήτων μεταξύ των ταμείων του ΕΤΕΑ όσον αφορά στις εισφορές των ασφαλισμένων, στη θεμελίωση συνταξιοδότησης και στις επιμέρους παροχές.

Το πρώτο μέρος της έρευνας περιλαμβάνει τη θεωρητική προσέγγιση και αποτελείται από δύο κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο, γίνεται προσπάθεια να αναδειχθεί η ιδιαιτερότητα της ελληνικής επικουρικής ασφάλισης και η σημαντική θέση της στο κράτος ευημερίας αφού συμπεριλαμβάνει στους κόλπους της τον μεγαλύτερο αριθμό ασφαλισμένων και συνταξιούχων από τους υπόλοιπους Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης (ΦΚΑ), μη εξαιρουμένου του ΙΚΑ με έργο εφάμιλλο αυτού. Αρχικά, γίνεται αναφορά στην πολύχρονη διαδικασία κατά την οποία εδραιώθηκε η κοινωνική ασφάλιση με αναφορά στην ταξινόμηση των κρατών ευημερίας ανά τον κόσμο και στα πεδία της ασφαλιστικής κάλυψης που προσφέρουν, με σκοπό έχει να καταδειχθούν οι βάσεις που δανείστηκε το ελληνικό κράτος ευημερίας. Στη συνέχεια, περιγράφεται το ελληνικό κράτος ευημερίας, και η διαδικασία ανάπτυξης εδραίωσης της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα και τέλος γίνεται αναφορά στο ρόλο που έπαιξε αυτός ο ζωντανός κοινωνικός θεσμός στην οικονομική ανάπτυξη του τόπου και στη βελτίωση των συνθηκών ζωής των πολιτών. Το δεύτερο κεφάλαιο, εστιάζει στη δημιουργία της επικουρικής ασφάλισης στην Ελλάδα. Αρχικά παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά της και τα θέματα οργάνωσης και χρηματοδότησής της. Στη συνέχεια, γίνεται αναφορά στα ενδογενή και εξωγενή προβλήματά της, στις προσπάθειες μεταρρύθμισής της και το κεφάλαιο καταλήγει με τη δημιουργία του ΕΤΕΑ, ως αποτέλεσμα των οργανωτικών μεταρρυθμίσεων.

Το εμπειρικό μέρος της έρευνας αποτελείται από τρία κεφάλαια. Στο τρίτο, προσδιορίζεται ο σκοπός της έρευνας, τα προσδοκώμενα αποτελέσματα, τα ερευνητικά ερωτήματα καθώς και η ομάδα στόχος της έρευνας που είναι τα 17 ήδη συνενωμένα επικουρικά ταμεία του ΕΤΕΑ. Επίσης, διευκρινίζεται ότι, από την έρευνα αποκλείονται οι ασφαλισμένοι των οποίων η έναρξη ασφάλισής τους άρχεται από την 01-01-1993 και μετά, διότι για αυτούς υφίστανται ενιαίοι κανόνες για τις εισφορές, τις παροχές και τη θεμελίωση συνταξιοδότησης. Ακολουθεί η ενότητα της μεθοδολογίας συλλογής

δεδομένων και η επιλογή του υλικού. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με τις δυσκολίες και τους περιορισμούς κατά την ερευνητική διαδικασία. Στο τέταρτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται αναλυτικά τα αποτελέσματα της έρευνας, όπως αυτά προέκυψαν από την επεξεργασία των καταστατικών των ενταχθέντων στο ΕΤΕΑ επικουρικών ταμείων. Στο πέμπτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα, από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας γίνεται η κριτική αποτίμηση των κυριότερων ευρημάτων της έρευνας και διατυπώνονται προτάσεις για μελλοντικές έρευνες. Τέλος, στα Παραρτήματα 1 και 2, που ακολουθούν μετά την παράθεση της βιβλιογραφίας και των πηγών, περιλαμβάνονται πίνακες που αποτυπώνουν στοιχεία ίδρυσης-ενοποίησης των προς εξέταση ταμείων.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ – ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

1.1 Κράτος Ευημερίας Κοινωνικό Κράτος

Οι όροι κράτος ευημερίας,¹ κοινωνική πολιτική και κοινωνική ασφάλιση απαρτίζονται από δομές που δημιουργήθηκαν στη μεταπολεμική περίοδο και συνδέονται με την πολύχρονη μεταρρυθμιστική διαδικασία επίλυσης των ελλειμμάτων και αδυναμιών του συστήματος της ελεύθερης οικονομίας (Κοντιάδης, 2008). Το κοινωνικό κράτος, ως υποσύνολο του κράτους ευημερίας, εκφράζει μια συγκεκριμένη συνταγματική και διοικητική-οργανωτική τυποποίηση των παροχικών και ρυθμιστικών μηχανισμών του κράτους. Ένα κράτος ευημερίας στους θεμελιώδεις σκοπούς του περιλαμβάνει και την αξία της κοινωνικής δικαιοσύνης. Μέσω αυτής, παρεμβαίνει αναδιανέμοντας στους πολίτες ένα μερίδιο του εθνικού εισοδήματος και εγγυάται σε αυτούς ένα ελάχιστο επίπεδο αξιοπρεπούς διαβίωσης.

Ιστορικά, η απαρχή του κράτους ευημερίας προσδιορίζεται στον 19^ο αιώνα καθώς τότε διαμορφώνεται σταδιακά η «μεικτή οικονομία» ή η «κοινωνική οικονομία της αγοράς» και αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα μιας μόνιμης πολιτικής παρέμβασης για την αποφυγή κρίσεων του κοινωνικού συστήματος (Κοντιάδης, 2008· Μάνεσης, 1986· Παπαδημητρίου, 1993). Ο Mishra (1990) επισημαίνει ότι, οι παρεμβάσεις αυτές στην οικονομία ενισχύουν την απασχόληση και παράλληλα διασφαλίζουν κοινωνικές υπηρεσίες όπως την προστασία της κοινωνικής ασφάλισης κ.ά. Ο Gough (1979), στο αυτό πλαίσιο, ορίζει το κράτος ευημερίας ως ένα σύνολο θεσμών που επιλαμβάνονται τους μετασχηματισμούς της αναπαραγωγής του εργατικού δυναμικού και έτσι συντηρείται ο μη εργαζόμενος πληθυσμός στις καπιταλιστικές κοινωνίες.

Ο σαφής και γενικά αποδεκτός προσδιορισμός της κοινωνικής πολιτικής καθίσταται δύσκολος με τις ιδεολογικές, θεωρητικές διαφωνίες που έχουν κατά καιρούς εκφραστεί σε πλείστους επιστημονικούς χώρους (Βενιέρης, Παπαθεοδώρου, 2003). Ο ρόλος και η έκταση της κοινωνικής πολιτικής αντικατοπτρίζει αντιλήψεις για τη μορφή

¹ Ο όρος Κράτος Ευημερίας (welfare state) χρησιμοποιείται ως πλέον δόκιμος και αποδεκτός αντικαθιστώντας τον εν χρήσει όρο Κράτος Πρόνοιας γιατί ορθότερα αποδίδει την ηθικο-ιδεολογική διάσταση της υπόθεσης ότι στις σύγχρονες καπιταλιστικές κοινωνίες μέσω της κοινωνικής λειτουργίας του κράτους είναι εφικτή η ευημερία των πολιτών. (Στασινοπούλου, 1997:19).

του κράτους ευημερίας (Κοντιάδης, 2008). Η κοινωνική πολιτική είναι αυτή που, στο πλαίσιο του κράτους, επιφορτίζεται τη διορθωτική ή προληπτική παρέμβαση στην κοινωνική πραγματικότητα, λαμβάνοντας μέτρα που αποσκοπούν στην άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων και την προαγωγή της κοινωνικής δικαιοσύνης (Τσαούσης, 1984. Βενιέρης, 2015). Αποτελεί ένα πολυεπίπεδο σύστημα παροχής κοινωνικής προστασίας, κάλυψης αναγκών και επιθυμιών της κοινωνίας να λαμβάνει αγαθά-υπηρεσίες. Στο έργο του Easton (1965) αναπτύσσεται η συστημική θεώρηση σύμφωνα με την οποία στο πολιτικό σύστημα «ένα μαύρο κουτί» δέχεται αιτήματα και υποστήριξη από το περιβάλλον του (εισροές) και παράγει τις ανάλογες πολιτικές αποφάσεις (εκροές) με σκοπό τη διατήρηση της ισορροπίας στην κοινωνία. Με αυτόν τον τρόπο η κοινωνική πολιτική παρεμβαίνει, διασφαλίζει ανάγκες και ανθρώπινα δικαιώματα με κυρίαρχο μέσο την αναδιανομή (Marshall, 1967. Townsend, 2004. Βενιέρης, 2015).

Οι παράγοντες που επηρέασαν και προσδιόρισαν την ανάπτυξη του κράτους ευημερίας ήταν οικονομικοί, κοινωνικοί, πολιτικοί και πολιτισμικοί (Ρομπόλης, Χλέτσος, 1995). Ο απόηχος της Γαλλικής Επανάστασης, οι αναδυόμενες αξίες ισότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης, η απελευθέρωση από τα δεσμά της φεουδαρχικής κοινωνίας, η αύξηση της παραγωγικότητας, η προλεταριοποίηση του αγροτικού πληθυσμού κ.ά. γεγονότα ανέδειξαν κοινωνικά προβλήματα που έπρεπε να επιλυθούν (Στασινοπούλου, 1997). Όταν δε, οι παραδοσιακές δομές υποστήριξης της κοινωνίας (κοινότητα, συντεχνία, οικογένεια) άρχισαν να χάνουν με την αστυφιλία την αποτελεσματικότητά τους, τότε, τα κοινωνικά κράτη με την πολιτικοοικονομική λειτουργία τους προστάτευαν τους μισθωτούς και με την κοινωνικοπολιτική δημιουργήσαν συνθήκες κοινωνικής συνοχής, την οποία απειλούσε η αγορά και ο ανταγωνισμός (Σακελλαρόπουλος, 1999). Με αυτές τις λειτουργίες το κράτος ευημερίας απέκτησε εξουσία πολιτική ενώ η κοινωνία μετετράπη σε θεσμό, υποκείμενο υποχρεώσεων απέναντι στα άτομα (Ewald, 1986).

Το κοινωνικό κράτος, μετά την εμφάνισή του ακολούθησε τέσσερα στάδια: του πειραματισμού (1870-1930) όπου προωθήθηκαν ρυθμίσεις (π.χ. ασφάλισης), της σταθεροποίησης (1930-1950) αυτών των πρακτικών, της επέκτασης (1950-1970) όπου η οικονομική ανάπτυξη επέτρεψε την αύξηση και γενίκευση προγραμμάτων και υπηρεσιών² και της κρίσης και αναμόρφωσης που βιώνουμε σήμερα (Σακελλαρόπουλος,

² Αυτή η περίοδος θεωρείται η κλασική ή χρυσή του κοινωνικού κράτους Βλ. Pierson, 1997 στο Σακελλαρόπουλος, 1999.

1999). Η οικονομική κρίση σε συνδυασμό με την κρίση στην οργάνωση της παραγωγικής διαδικασίας, οδήγησε σε τάσεις αύξησης της ιδιωτικοποίησης της αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης και στην αμφισβήτηση της αποτελεσματικότητας της κοινωνικής πολιτικής.

Στα συστήματα κοινωνικής προστασίας οι θέσεις των Bismarck και Beveridge διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο ως προς την ασφαλιστική κάλυψη και τη μορφή χρηματοδότησης της κοινωνικής πολιτικής. Κατά τον Bismarck η ασφαλιστική κάλυψη, δημοσίου ή ιδιωτικού φορέα, παρέχεται σε επιμέρους κοινωνικές και εργασιακές ομάδες του πληθυσμού και η χρηματοδότηση του συστήματος είναι τριμερής (εργοδότης, ασφαλισμένος, επιλεκτικά το κράτος). Κατά τον Beveridge η ασφαλιστική κάλυψη παρέχεται στο σύνολο του πληθυσμού, σύμφωνα με την αρχή της καθολικότητας, με χρηματοδότηση προερχόμενη από τη φορολογία (Υφαντόπουλος, 2009).

1.2 Η ταξινόμηση των κρατών ευημερίας και η σχέση τους με τα συστήματα κοινωνικής ασφάλειας

Τα κράτη ευημερίας οργανώθηκαν σε διαφορετικά συστήματα κοινωνικής ασφάλειας ανάλογα με την ιστορική τους παράδοση, από την ανταπόκριση των εθνικών συστημάτων στις οργανωμένες πιέσεις κοινωνικών ομάδων και συμφερόντων, από τη θέση τους στον καταμερισμό εργασίας και στην αναδιανομή των πόρων (Gough, 1979 όπ. αναφ. στο Κοντιάδης, 2008· Esping-Andersen, 1990). Ο Βενιέρης (2015) επισημαίνει ότι τα κράτη ευημερίας μπορεί να θεμελιώθηκαν και να συνδέθηκαν με παράγοντες οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς ωστόσο, στην επίτευξη της ευημερίας σημαντικό ρόλο είχε η κοινωνική υποστήριξη.

Πολλοί ερευνητές προέβησαν στην ταξινόμηση των συστημάτων λαμβάνοντας υπόψη διάφορα κριτήρια όπως το εύρος κάλυψης του πληθυσμού, το είδος παροχών και τον τρόπο χρηματοδότησης του συστήματος κοινωνικής ασφάλειας. Την πληρέστερη ιδεοτυπική θεώρηση των καθεστώτων κοινωνικής πολιτικής στη σχέση κράτους- αγοράς και οικογένειας, με άξονα όμως την από-εμπορευματοποίηση της εργατικής δύναμης³ και την αξιοποίηση δεδομένων ποσοτικών, ποιοτικών, γεωγραφικής κατανομής, πολιτικών κριτηρίων και άλλων στοιχείων εξέλιξης των εθνικών κοινωνιών, εξέφρασε ο

³ Δηλαδή της μείωσης της εξάρτησης του βιοτικού επιπέδου των ατόμων από τις δυνάμεις της αγοράς.

Esping-Andersen (1990). Έτσι, κατέληξε στο φιλελεύθερο μοντέλο, στο οποίο υπάγονται οι ΗΠΑ, Καναδάς, Βρετανία, Ν. Ζηλανδία, Ιρλανδία και Αυστραλία, στο συντηρητικό-κορπορατιστικό στο οποίο συμπεριλαμβάνονται η Γερμανία, Γαλλία, Αυστρία, Ιταλία, Βέλγιο, Ολλανδία και στο σοσιαλδημοκρατικό που εφαρμόζεται στις Σκανδιναβικές χώρες (Σακελλαρόπουλος, 1999). Στο φιλελεύθερο, η κοινωνική πολιτική συμμετέχει στην ενίσχυση της αγοράς, επιδοτεί, μέσω αυτής, παροχές κατόπιν ελέγχου του εισοδήματος. Στο συντηρητικό-κορπορατιστικό, το κράτος υποκαθιστά την αγορά, καλύπτοντας κοινωνικές παροχές και κοινωνική προστασία σε όσους καταβάλλουν ασφαλιστικές εισφορές. Η διατήρηση της κοινωνικής θέσης κάθε κοινωνικής ομάδας, ο περιορισμός της κοινωνικής αλληλεγγύης και η αναπαραγωγή κοινωνικών ανισοτήτων αποδεικνύουν τον περιορισμένο αναδιανεμητικό χαρακτήρα του μοντέλου (Σακελλαρόπουλος 1999). Στο σοσιαλδημοκρατικό⁴ οι ανισότητες, που γεννά η οικονομική ανάπτυξη, καταπολεμούνται καθώς κυρίαρχο χαρακτηριστικό του αποτελεί η καθολική κάλυψη. Οι ανάγκες του πολίτη, άσχετα αν είναι εργαζόμενος, εξυπηρετούνται μέσω της γενικής φορολογίας (Κοντιάδης, 2008· Σακελλαρόπουλος, 1999).

Ο επιστημονικός διάλογος ανέδειξε ακόμη τρεις κατηγορίες κράτους ευημερίας: το υπό μετάβαση καθεστώς των κρατών της Ανατολικής Ευρώπης, το οικογενειοκεντρικό-κομφουκιανό πρότυπο της Ιαπωνίας και των νέων βιομηχανικών χωρών της Ανατολικής Ασίας, και το νοτιο-ευρωπαϊκό πρότυπο στο οποίο κατατάσσεται και η Ελλάδα. Στο προαναφερθέν μοντέλο του Esping-Andersen, εκτός της ιστορικής του στατικότητας και της έλλειψης συνεξέτασης επιμέρους ιδιομορφιών που μπορεί να παρουσιάζουν, ο Ferrera (1999) επισήμανε ότι δεν περιλαμβάνονται Ευρωπαϊκές χώρες, με συστηματικές περιφερειακές ομοιότητες, όπως η Ελλάδα, η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ιταλία.⁵ Για τις χώρες αυτές, ο Ferrera αρχικά ξεχώρισε κοινά στοιχεία, όπως οι γεωγραφικές και πολιτικο-οικονομικές συνδηλώσεις, την υπανάπτυξη του κοινωνικού κράτους, τη σημασία της οικογένειας στην κοινωνική πολιτική και την κουλτούρα θρησκευτικής αλληλεγγύης. Τις πολιτικο-οικονομικές συνδηλώσεις προσδιορίζουν η καθυστέρηση της εκβιομηχάνισης, η συρρίκνωση του αγροτικού τομέα και η ένταση της αστικοποίησης. Ακόμη, η σύγκλιση της πολιτικής ιστορίας με τη μακροήμερευση απολυταρχικών

⁴ Η ονομασία του παραπέμπει στα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα που το εφάρμοσαν.

⁵ Αν και ο Κοντιάδης (2008, σελ. 22) εντάσσει στο συντηρητικό-κορπορατιστικό μοντέλο την Ιταλία θα δούμε παρακάτω γιατί... (Βλ. και Ferrera, 1999, σελ. 37)

καθεστώτων, με περιόδους ασταθούς διακυβέρνησης και την, ιδίως μετά τα μέσα του 1980, αποκάλυψη σωρείας πολιτικών, οικονομικών σκανδάλων. Επισημαίνεται ότι, το νότιο ευρωπαϊκό μοντέλο δεν ακολουθεί μονομερώς τη θέση του Beveridge ή του Bismarck που προαναφέραμε, η σχέση ιδιωτικού-δημοσίου είναι εκτεταμένη και καθορίζεται από τη πελατειακή σχέση κράτους-πολίτη. Ο Ferrera (1999:33-35) οριοθετώντας το μοντέλο επισήμανε κοινά θεσμικά χαρακτηριστικά όπως:

- Η προνοιακή πολιτική, βασιζόμενη στη βισμαρκιανή λογική, ασκείται με χρηματικές παροχές όμοιες με την ακραία εκδοχή του επιδοματοκεντρικού μοντέλου που συναντούμε στην Ηπειρωτική Ευρώπη.
- Παρατηρείται μια ανισορροπία στην κατανομή της προστασίας των τυπικών κοινωνικών κινδύνων και υπερπροστασία προς τον κίνδυνο του γήρατος, με συνταξιοδοτικές δαπάνες να διατηρούν υψηλά ποσοστά.
- Διαπιστώνεται χαμηλός βαθμός διεϊσδυσης του κράτους στην πρόνοια, στοιχείο που οφείλεται στη διαπλοκή μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού.
- Μεγάλη έκταση της πελατειακής συμπεριφοράς και ευνοιοκρατικές νόρμες να καθορίζουν την πρόσβαση σε παροχές και υπηρεσίες.
- Χαμηλή αποδοτικότητα των υπηρεσιών του δημοσίου που αποδίδεται στον ελλιπή βαθμό επαγγελματισμού των δημοσίων υπαλλήλων και στις μεθόδους προσλήψεων και οργάνωσης της εργασίας του διοικητικού μηχανισμού.
- Ανομοιόμορφη κατανομή χρηματοδότησης των προγραμμάτων της κοινωνικής πολιτικής στις διάφορες επαγγελματικές ομάδες.

1.3 Το ελληνικό Κράτος Ευημερίας

Στην Ελλάδα το κράτος ευημερίας περνά από τη φάση υπανάπτυξης στην κρίση του από τα μέσα της δεκαετίας του 70 μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 80 (Ματσαγγάνης, 1999). Ο Χλέτσος (1999) επισημαίνει ότι, στην Ελλάδα η κοινωνική πολιτική είναι το αποτέλεσμα του τρόπου δόμησης του κράτους ευημερίας αλλά και του ιδιαίτερου ρόλου που αυτή διαδραμάτισε στη διαδικασία ανάπτυξης της χώρας. Στηρίζει το λόγο του με το γεγονός ότι η άσκηση της κοινωνικής πολιτικής δεν είχε σκοπό την επαρκή κάλυψη των κοινωνικών αναγκών αλλά την εξυπηρέτηση πελατειακών λόγων και ως χαρακτηριστικό

παράδειγμα χρησιμοποιεί τη συγκρότηση της κοινωνικής ασφάλισης. Σε κάθε περίπτωση αυτά που προσδιορίζουν τις χαμηλές επιδόσεις της ελληνικής κοινωνικής πολιτικής είναι: κοινωνικές ανισότητες, ανορθόδοξες πολιτικές αποφάσεις και απουσία κοινωνικού σχεδιασμού, στοιχεία που δεν γίνονταν εμφανή ένεκα της παροχής προστασίας από την παραδοσιακή οικογένεια (Venieris, 1994. Βενιέρης, 2011. Πετμεζίδου, 1992, Ματσαγγάνης, 1999). Ο μεγάλος βαθμός κατακερματισμού των ΦΚΑ, η αναποτελεσματικότητα, η έντονη διασύνδεση δημόσιου και ιδιωτικού τομέα στην παροχή υπηρεσιών και η εκτεταμένη εξάρτηση από την οικογένεια ως παρόχου φροντίδας (Ρομπόλης & Χλέτσος, 1999) συνεπικουρούν στην ένταξη του ελληνικού συστήματος στο Νοτιοευρωπαϊκό πρότυπο (Ferrera, 1996. Βενιέρης & Παπαθεοδώρου, 2003. Martin, 1997, Ματσαγγάνης, 1999). Εντούτοις, η Ελλάδα όπως και οι περισσότερες χώρες του Νότου πλησιάζει περισσότερο τη δομή των κορπορατιστικών κρατών σε ότι αφορά στην οργάνωση του ασφαλιστικού συστήματος.

Όπως προαναφέραμε το κορπορατιστικό στηρίζεται σε ένα ανταποδοτικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης το οποίο συντηρεί διακρίσεις-διαφοροποιήσεις μεταξύ επαγγελματικών κατηγοριών, κοινωνικής τάξης και θέσης, στοιχεία που συναντούμε στην άσκηση κοινωνικής πολιτικής της Ελλάδας (Ρομπόλης, Χλέτσος, 1995). Πολλοί μελετητές συγκλίνουν στην άποψη ότι η θεωρία του κορπορατισμού επηρέασε την ανάλυση της δημόσιας πολιτικής (Λαδή, Νταλιάκου, 2010) γεγονός που αναγνωρίζει και ο Σωτηρόπουλος (2006) τονίζοντας ότι, η έκβαση των διαφόρων μεταρρυθμίσεων στο ελληνικό σύστημα παραπέμπουν στην ιστορική-θεσμική προσέγγιση. Σύμφωνα με αυτήν, η διαμόρφωση στρατηγικών προσδιορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την πολιτική συμπεριφορά, τις προηγούμενες επιλογές της και από τους υφιστάμενους θεσμούς. Οι Τσουκαλάς (1986), Πετμεζίδου-Τσουλουβή (1992) και Σωτηρόπουλος, (1996) αναφέρονται στον ελληνικό «πελατειακό κορπορατισμό», όρο που εκφράζει τον άνισο επιμερισμό δικαιωμάτων και παροχών σε ευνοούμενες κοινωνικές ομάδες⁶ (Βενιέρης, Παπαθεοδώρου, 2003). Έτσι, η κοινωνική ασφάλιση, πεδίο της κοινωνικής πολιτικής, αποτελεί αντικείμενο πολιτικής με διπλή έννοια: ως αντικείμενο μιας συστηματικής

⁶ Χαρακτηριστική περίπτωση πελατειακού κορπορατισμού η χορήγηση σύνταξης σε «αυτούς που είχαν προσφέρει διακεκριμένες υπηρεσίες και είχαν διατελέσει επί 5 έτη μέλη της Διοίκησης της ΓΣΕΕ ή πρόεδροι ή γραμματείς εργατικών σωματείων» σε συνδυασμό με την ηλικία τους (55 ετών) και 750 Ημέρες Εργασίας (Ν.2698/53, Ν.3710/53).

επέμβασης (policy) αλλά και ως πόλος σύγκρουσης ή και συνεργασίας ομάδων στο πλαίσιο του θεσμικού συστήματος της χώρας (politics).

Στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (10-12-1948) ορίστηκε ότι κάθε μέλος της κοινωνίας έχει δικαίωμα για κοινωνική ασφάλεια για τις περιπτώσεις ανεργίας, ασθένειας, αναπηρίας, χηρείας, γηρατειών (αρθρ. 22, 25). Την κοινωνική ασφάλεια στηρίζει και η δομή της κοινωνικής ασφάλισης, η οποία εξασφαλίζει οικονομικούς πόρους (ασφαλιστικές παροχές) από ειδικούς φορείς (ασφαλιστικοί οργανισμοί) στα υπαγόμενα πρόσωπα (ασφαλισμένοι). Οι ασφαλιστικές παροχές ενεργοποιούνται όταν τα υπαγόμενα πρόσωπα αντιμετωπίζουν τυποποιημένους κινδύνους μείωσης των εισοδημάτων ή αύξησης των δαπανών τους (ασφαλιστικοί κίνδυνοι) και εφ' όσον έχουν συμπληρώσει προκαθορισμένες χρονικές και οικονομικές προϋποθέσεις (χρόνο ασφάλισης, ασφαλιστικές εισφορές) (Κρεμαλής, 1985).

Τα συνταξιοδοτικά συστήματα ανά τον κόσμο οργανώνονται σε τρεις διακριτούς πυλώνες. Στον πρώτο, οι συντάξεις εγγυώνται από το κράτος, ένα δημόσιο σχέδιο εφαρμόζεται από δημόσιες υπηρεσίες και μέσω του αναδιανεμητικού συστήματος και της υποχρεωτικής συμμετοχής των ασφαλισμένων, χρηματοδοτούνται οι παροχές. Στο δεύτερο, η απασχόληση συνδέεται με την επαγγελματική ιδιότητα του ατόμου και από ιδιωτικούς φορείς, ελεγχόμενους από δημόσιους, δημιουργούνται «επαγγελματικά σχέδια» για την κάλυψη κινδύνων όπως ο θάνατος, η αναπηρία ή παροχή σύνταξης. Στον τρίτο πυλώνα, υφίστανται ανεξάρτητα σχέδια, κυρίαρχη είναι η υπογραφή συμβολαίου μεταξύ ατόμων και φορέων παροχής υπηρεσιών, όπως οι ασφαλιστικές εταιρείες.

Στην Ελλάδα, στον πρώτο πυλώνα ανήκει η κύρια και η επικουρική ασφάλιση,⁷ στο δεύτερο η συμπληρωματική ασφάλιση και αυτή των επαγγελματικών ταμείων (ΝΠΙΔ) ενώ στον τρίτο υπάγονται τα προγράμματα ιδιωτικής ασφαλιστικής κάλυψης (Τήνιος, 2010. Καραβίτης, 2011). Επειδή γενικότερα η συμμετοχή στο δεύτερο και τρίτο πυλώνα είναι προαιρετική και οι παροχές αυτών των πυλώνων, σε μέσους όρους, είναι ισχνές και ανταποδοτικές, το κύριο βάρος της κοινωνικής ασφάλισης φέρει ο πρώτος

⁷ Η επικουρική ασφάλιση με τα νομικά και οικονομικά χαρακτηριστικά της κύριας ασφάλισης όπως θα δούμε και παρακάτω δεν έχει λόγο διακριτού πυλώνα. Σε συνέδριο (24/01/ 2008) με θέμα «Τα Συνταγματικά όρια της νομοθετικής μεταβολής της Κοινωνικής ασφάλισης» διακεκριμένοι Συνταγματολόγοι διατύπωσαν την άποψη ότι, η επικουρική ασφάλιση τυγχάνει της ίδιας συνταγματικής και εγγυητικής προστασίας του κράτους με την κύρια ασφάλιση βάσει του άρθρου 22 παρ.5 του Συντάγματος, και ως εκ τούτου το κράτος υποχρεούται να διασφαλίζει την βιωσιμότητα της.

πυλώνας, περιλαμβάνοντας το μεγαλύτερο ποσοστό ασφαλισμένων/συνταξιούχων (Mylonas, Maisonneuve, (1999)).⁸

Τα συστήματα κοινωνικής ασφάλισης ανά τον κόσμο διαχωρίζονται σε δύο ανάλογα με την χρηματο-οικονομική λειτουργία τους –διανεμητικό, κεφαλαιοποιητικό- αν και παρατηρείται και συνδυασμός μεταξύ τους από το λεγόμενο μεικτό σύστημα που ενσωματώνει στοιχεία και πρακτικές τους (Σπράος, Τήνιος, 1998). Στο διανεμητικό (pay as you go) υφίσταται συμφωνία αναδιανεμητικής ισχύος των συνταξιοδοτικών συστημάτων μεταξύ των γενεών και εντός των γενεών και στη βάση αυτή της διαγενεακής και ενδογενεακής αλληλεγγύης οι σημερινοί εργαζόμενοι με τις εισφορές τους καλύπτουν τις συντάξεις των τωρινών συνταξιούχων. Η επιτυχία και η αποδοτικότητα του διανεμητικού συστήματος να εξασφαλίζει υψηλό ποσοστό απόδοσης στους ασφαλισμένους, στηρίζονται στην ευνοϊκή εξέλιξη ορισμένων δεικτών, όπως ο ρυθμός αύξησης των ασφαλισμένων και το ποσοστό μεγέθυνσης του Α.Ε.Π. σε ετήσια βάση. Το διανεμητικό αποκαλείται και σύστημα καθορισμένων παροχών γιατί οι παροχές δεν εξαρτώνται από το ύψος και το μέγεθος των εισφορών. Ως πλεονέκτημα του διανεμητικού αναγνωρίζεται η κοινωνική αλληλεγγύη και η βεβαιότητα ενώ ως μειονέκτημα η κάλυψη των ελλειμμάτων από τον κρατικό προϋπολογισμό (Ρούπας, 2010).

Στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα οι ασφαλισμένοι καταβάλλουν προκαθορισμένες εισφορές, οι οποίες επενδύονται, συσσωρεύονται και δημιουργούν το συνολικό κεφάλαιο για τον υπολογισμό των παροχών (Τήνιος, 2001). Το ύψος της συνταξιοδοτικής παροχής είναι ανάλογο προς το κεφάλαιο που κάθε ασφαλισμένος έχει συσσωρεύσει στον προσωπικό του λογαριασμό κατά το τέλος της εργάσιμης ζωής του και από τις αποδόσεις που έχουν επιτευχθεί (εισφορές + αποδόσεις) (Ρούπας, 2010). Ως πλεονέκτημα του κεφαλαιοποιητικού αναγνωρίζεται η δημιουργία αποταμίευσης και η θετική επίπτωση στην επένδυση και ως μειονέκτημα η αβεβαιότητα της μειωμένης οικονομικής ανάπτυξης, άρα και του μειωμένου εισοδήματος (Χλέτσος, 1999).

Κατά τη δημιουργία συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης, γενικότερα, προτιμήθηκε η εφαρμογή διανεμητικού συστήματος γιατί α) επέτρεπε την σχεδόν άμεση καταβολή συντάξεων σε ηλικιωμένα άτομα, μεγάλο μέρος των οποίων διαβιούσε σε

⁸ Σήμερα εκτιμάται πως στο δεύτερο πυλώνα ασφάλισης είναι ενταγμένοι μόλις γύρω στα 12.000 άτομα.

συνθήκες οξύτατης φτώχειας⁹ και β) η διαδικασία της δημιουργίας αυτών των συστημάτων συνέπεσε με υψηλούς ρυθμούς πληθυσμιακής μεγέθυνσης και μεταβολής της εργατικής δύναμης, και μικρά ποσοστά συνταξιούχων. Με τη μείωση του ποσοστού γονιμότητας και τη γήρανση του πληθυσμού τα διανεμητικά συνταξιοδοτικά συστήματα άρχισαν να παράγουν ελλείμματα και ως λύση επελέγη η μετατροπή των συστημάτων «καθορισμένων παροχών» σε συστήματα «καθορισμένων εισφορών» (Τσακλόγλου, 2010). Επίσης, σταδιακά εισήχθησαν στο σύστημα στοιχεία από το κεφαλαιοποιητικό με την παράλληλη εισαγωγή ενός προνοιακού δικτύου ασφαλείας που αποσκοπούσε κυρίως στην αποτροπή φαινομένων ακραίας φτώχειας των ηλικιωμένων.

Γίνεται αντιληπτό ότι, και στα δύο συστήματα, όπως και στους τρεις πυλώνες, υφίσταται κόστος παροχών για την κοινωνική ασφάλιση, που είτε καλύπτεται από τα τρέχοντα έσοδα είτε από ένα αποθεματικό προηγούμενων ετών. Σε κάθε περίπτωση ο ρόλος του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης κρίνεται ουσιαστικός για την οικονομική ανάπτυξη¹⁰ και την ευημερία των πολιτών διότι επιδρά στην απασχόληση και στην αποταμίευση (Titmus, 1974. Dean, 2006. Χλέτσος, 1987). Το μεν αναδιανεμητικό σύστημα επιδρά θετικά στην προσφορά εργασίας εφόσον επιτρέπει σε αρκετά άτομα να εντάσσονται στην αγορά εργασίας και αρνητικά όταν τα επιδόματα αποτελούν λόγο να μην εργάζονται. Το δε κεφαλαιοποιητικό επιδρά θετικά ενισχύοντας με την απασχόληση την οικονομία και αρνητικά όταν τη μειώνει. Επισημαίνεται ακόμη ότι, ο αναδιανεμητικός χαρακτήρας του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης κρίνεται ιδιαίτερα θετικός επί της ανάπτυξης επειδή ενισχύει οικονομικά τις ασθενέστερες κοινωνικά τάξεις οι οποίες αποδεδειγμένα και ένεκα του μεγέθους τους παρουσιάζουν και την υψηλότερη ροπή προς κατανάλωση. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η ενεργός ζήτηση, η παραγωγή αγαθών και η απασχόληση (Χλέτσος, 1996). Όσον αφορά στην αποταμίευση και επειδή αυτή συμπίπτει λόγω της γήρανσης προτιμώνται τα συστήματα που είναι πιο φιλικά προς αυτήν.

Όπως προαναφέραμε η κοινωνική ασφάλιση είναι ένας ζωντανός κοινωνικός θεσμός, ο οποίος επινοήθηκε ως μέσο προστασίας των εργαζομένων από την αβεβαιότητα απασχόλησης, την έλλειψη περιουσίας/οικονομικών κ.ά. Έτσι δεν πρόκειται για ένα λογιστικό

⁹ Στην Ελλάδα δεν θα χορηγείτο καμιά πλήρης σύνταξη γήρατος ως το 1967, γιατί τότε ο πρώτος ασφαλισμένος θα κάλυπτε τα απαιτούμενα 15 έτη εισφοράς (Τήνιος, 2010, ΕΔΚΑ, ΝΒ').

¹⁰ Ο Τήνιος, (2010, ΕΔΚΑ, ΝΒ') επισημαίνει ότι οι Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης συγκαταλέγονται μεταξύ των μεγαλύτερων σε όγκο επενδυτών στην Ελληνική κεφαλαιαγορά, με επικέντρωση μάλιστα του μετοχικού τους ενδιαφέροντος σε κρίσιμους τομείς όπως οι Τράπεζες.

ισολογισμό εσόδων-εξόδων αλλά μια από τις σημαντικότερες παρεμβάσεις του κράτους. Λειτουργεί ως ρυθμιστής της αγοραστικής δύναμης του ατόμου καθώς αποτελεί ενεργό στοιχείο διαμόρφωσης της ζήτησης (Κοντιάδης, 2004). Αυτό που είναι βέβαιο είναι πόσο απαραίτητη είναι για την αποτροπή της φτώχειας, της οποίας η συχνότητα εμφανίζεται κυρίως στους ηλικιωμένους. Το γεγονός της δυναμικής της σύνταξης για την αποτροπή της φτώχειας έχουν επισημάνει πολλοί ερευνητές (Μητράκος, Τσακλόγλου, 1998. Σαρρής, Ζωγραφάκης, 1999). Ενδεικτικά ο Σακελλαρόπουλος (2003) αναφέρει την έρευνα του Schultz (1995) στις ΗΠΑ που ανέδειξε ότι τα συνταξιοδοτικά προγράμματα μείωσαν το ποσοστό των φτωχών ανάμεσα στους ηλικιωμένους και αυτήν του Wilding (1984) που μελετώντας τα προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης και βοήθειας στην Μ. Βρετανία απέδειξε ότι χωρίς αυτά το 30,4% των οικογενειών θα ήταν κάτω από τα όρια της φτώχειας. Γίνεται αντιληπτό ότι, οι κοινωνικοί στόχοι που υπηρετεί η κοινωνική ασφάλιση αποδεικνύουν το γεγονός ότι η μεταρρύθμιση ενός συνταξιοδοτικού συστήματος είναι πρωταρχικά κοινωνικό ζήτημα (Clark and Whiteside, 2003).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΕΤΕΑ

2.1. Η δημιουργία και τα χαρακτηριστικά της Επικουρικής Ασφάλισης

Ο θεσμός της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα εγκαινιάζεται με τη δημιουργία του ΝΑΤ το 1836. Γενικότερα, κατά την πρώτη περίοδο του νεοελληνικού κράτους ιδρύθηκαν τα πρώτα αλληλοβοηθητικά ταμεία κατά κλάδους. Στη συνέχεια η καθιέρωση της μισθωτής εργασίας, τα αποτελέσματα της Μικρασιατικής Καταστροφής, οι άθλιες συνθήκες της εργατικής τάξης συντέιναν στην ίδρυση της ΓΣΕΕ και στην επέκταση της κοινωνικής ασφάλισης με την ίδρυση και άλλων ασφαλιστικών φορέων (Ρομπόλης, 1990).

Ο Ρουπακιώτης (1990) επισημαίνει ότι, η κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα δημιουργήθηκε από μια ολιγάριθμη τάξη εργοδοτών, ανεπτυγμένων και σχετικά εύπορων που διεύθυναν μεγάλες επιχειρήσεις και ανέλαβαν την ευθύνη ενός συστήματος κοινωνικής ασφάλισης. Η εθελοντική αυτή συμμετοχή, η κλαδική διάσπαση, η πίεση συγκεκριμένων ομάδων και κινητοποιήσεών τους για την ένταξή τους σε ΦΚΑ είχαν ως συνέπεια τη δημιουργία πολλαπλών φορέων (Σωτηρόπουλος, 2003). Ωστόσο, όταν ιδρύθηκε το ΙΚΑ (Ν. 6296/1934) με σκοπό να συμπεριλάβει το σύνολο των ανασφαλιστών αυτό δεν επετεύχθη, γιατί ακόμη και μετά την ίδρυσή του παρέμεναν εκτός ασφάλισης μεγάλες κατηγορίες εργαζομένων πχ. εργάτες γης, κ.ά. όπως και το γεγονός ότι χρειάστηκαν 48 έτη για να ψηφιστεί ο Νόμος (1305/82) επέκτασης της ασφαλιστικής δραστηριότητας του ΙΚΑ σε όλη την Ελλάδα.

Στο πλαίσιο που η κοινωνική ασφάλιση αντικειμενικά λειτουργεί, εξελίσσεται και διαμορφώνεται για να ανταποκριθεί στη δυναμική ικανοποίησης των ποιοτικών και ποσοτικών αναγκών των ασφαλισμένων (Ρομπόλης, 1990) και επειδή το επίπεδο των συντάξεων που παρεχόταν την εποχή εκείνη ήταν χαμηλό (Βασιλικόν Ίδρυμα Ερευνών, 1960, όπ. αναφ. στο Βενιέρης, Παπαθεοδώρου, 2003), ο νομοθέτης (Ν. 6298/1934) ενώ διασφάλισε την μη ίδρυση άλλων ΚΦΑ επέτρεψε τη δυνατότητα για την ίδρυση επικουρικών ταμείων¹¹. Υπό αυτές τις συνθήκες μέχρι και το 1940 δημιουργήθηκε μία νέα μεγάλη κατηγορία επικουρικών ασφαλιστικών οργανισμών περίπου 160 στον αριθμό

¹¹ Τα περισσότερα επικουρικά ταμεία ιδρύθηκαν τη δεκαετία του 30 (Ρουπακιώτης, 1990).

που κάλυπταν 700.000 εργαζόμενους. Κατά την κατοχική περίοδο ιδρύθηκαν και άλλα ταμεία (ηλεκτροτεχνιτών κ.ά.) όπως και τα ταμεία αρωγής των δημοσίων υπαλλήλων. Μετά την ίδρυση των πρώτων επικουρικών ταμείων (Μετάλλου: 1935, Αρτοποιών, 1936 κ.ά.) η επικουρική ασφάλιση επεκτάθηκε με το Ν. 997/1979 και γενικεύτηκε με την ίδρυση του TEAM (Ν.637/82) που συμπεριέλαβε υποχρεωτικά στην ασφάλισή του όλους τους μισθωτούς που δεν ανήκαν σε ιδιαίτερο κλαδικό επικουρικό ταμείο. Η καθολίκευση της επικουρικής ασφάλισης μέσω ενός δημόσιου φορέα προέκυψε ως αίτημα από την πλευρά του μεγάλου όγκου των ανειδίκευτων και ανοργάνωτων ασφαλισμένων του ΙΚΑ (Χατζηδημητρίου, 1983). Σε αυτήν κατέφυγαν οι εργαζόμενοι διαφόρων κλάδων και επιχειρήσεων συστήνοντας τα δικά τους επικουρικά ταμεία.

Τα επικουρικά ταμεία δεν ακολούθησαν ενιαίο υπόδειγμα καταστατικού και έλαβαν διάφορες νομικές μορφές όπως:

- Ως αλληλοβοηθητικά σωματεία_σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου 281/1914 και του διατάγματος της 15^{ης} Μαΐου του 1920.
- Ως ΝΠΙΔ του Α.Κ,
- Ως ταμεία κατόπιν συλλογικών συμβάσεων εργασίας,
- Ως ΝΠΔΔ σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ.3 του ν. 6298/1934 (Πετρόγλου, 2012).

Η επικουρική ασφάλιση, από τη σύστασή της μέχρι και σήμερα, λειτουργεί ως ανεξάρτητος φορέας που χορηγεί παροχές στους ασφαλισμένους της, οι οποίες συμπληρώνουν τις παροχές της κύριας ασφάλισης. Η διάκριση μεταξύ επικουρικής και κύριας ασφάλισης γίνεται δυσδιάκριτη γιατί η οικονομική λειτουργία τους είναι πανομοιότυπη με το να παρέχουν ένα εκ των προτέρων καθορισμένο μηνιαίο εισόδημα καθ' όλη τη διάρκεια της συνταξιοδότησης των ασφαλισμένων τους. Ομοίως, οι κίνδυνοι που καλύπτουν περιλαμβάνουν τα σχετικά με το γήρας, την αναπηρία, το θάνατο, το εργατικό ατύχημα και τα οικογενειακά βάρη (Κρεμαλής, 1982). Η επικουρική ασφάλιση αποτελεί συμπληρωματική κοινωνικο-ασφαλιστική προστασία και αναπτύχθηκε με σκοπό την αναπλήρωση του εισοδήματος των ασφαλισμένων αρχικά στα συστήματα Beveridge που παρείχαν ελάχιστες παροχές και στη συνέχεια στα συστήματα Bismark, όταν το ποσοστό αναπλήρωσης άρχισε να μειώνεται (Παπαρρηγοπούλου, 2012). Έτσι ο θεσμός της επικουρικής ασφάλισης στην Ελλάδα δεν θα πρέπει να συγχέεται με τις «συμπληρωματικές» συντάξεις των άλλων κρατών μελών της ΕΕ. Η «συμπληρωματική»

ασφάλιση στα άλλα κράτη παρέχεται από επαγγελματικά κεφαλαιοποιητικά συστήματα, ως αποζημίωση. Στα επαγγελματικά αυτά ταμεία διατηρούνται ατομικοί λογαριασμοί στους οποίους πιστώνονται οι εισφορές ασφαλισμένου/εργοδότη. Τα κεφάλαια εγγυώνται από την επιχείρηση που εργάζεται ο εργαζόμενος και επενδύονται στις αγορές χρήματος και κεφαλαίων με σκοπό τη χρηματοδότηση μελλοντικών συντάξεων και όχι τη χρηματοδότηση των ήδη υπαρχόντων συνταξιούχων. Το ύψος της σύνταξης εξαρτάται από το μισθό του εργαζομένου κατά το χρόνο της συνταξιοδότησής του. Οι «συμπληρωματικές» συντάξεις ανήκουν στο δεύτερο πυλώνα (Παπαρρηγοπούλου, 2004).

Στην Ελλάδα, οι επικουρικοί ασφαλιστικοί φορείς, σύμφωνα με τη νομοθεσία τους, μετά την επέλευση ασφαλιστικού κινδύνου, καταβάλλουν στους ασφαλισμένους τους ανάλογες παροχές είτε ως εφάπαξ βοήθημα ή ως μηναίο χρηματικό ποσό, τη σύνταξη. Το ύψος της σύνταξης προσδιορίζεται από το μισθό του ασφαλισμένου επί του οποίου, υπολογίζονται οι ασφαλιστικές εισφορές, αλλά και από τα έτη ασφάλισής του. Έτσι το ποσοστό αναπλήρωσης (replacement ratio) της σύνταξης αφορά στη συμβολή του κάθε εργασιακού έτους και του μισθού στον υπολογισμό της σύνταξης. Σε κάποια επικουρικά ταμεία η σύνταξη προσανξάνεται από τα οικογενειακά επιδόματα (συζύγου, τέκνων), επίδομα απολύτου αναπηρίας κ.ά. Κάποια επικουρικά ταμεία παρέχουν εφάπαξ βοηθήματα όπως έξοδα κηδείας λόγω θανάτου ασφαλισμένου ή συνταξιούχου, αποστολή των παιδιών ασφαλισμένων ή συνταξιούχων σε κατασκηνώσεις, έκτακτα βοηθήματα κ.ά.

Ανάλογα με τη νομοθεσία που διέπει το κάθε ταμείο προβλέπεται η εφαρμογή της τεχνικής των κατώτατων ορίων. Τα κατώτατα όρια, ως σύνθετος μηχανισμός προστασίας, εξασφαλίζουν ένα ελάχιστο όριο προστασίας, προς όφελος των εργαζομένων που δεν θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν με τις εισφορές τους τη χορήγηση μιας αξιοπρεπούς παροχής. Αντίθετα, για την αποφυγή της υπερασφάλισης, δηλαδή της παροχής συντάξεως μεγαλύτερης του εισοδήματος, ορίζεται από τη νομοθεσία των ταμείων το ανώτατο χορηγούμενο ποσό-πλαφόν (Κρεμαλής, 1982).

Η οργάνωση της επικουρικής ασφάλισης έχει τα ίδια χαρακτηριστικά με της κύριας. Πρόκειται για οργανισμούς δημοσίου δικαίου, υποχρεωτικής εφαρμογής που λειτουργούν με βάση το διανεμητικό σύστημα, με κοινό τρόπο χρηματοδότησης και μερικό βαθμό ανταποδοτικότητας (Παπαρρηγοπούλου, 2004). Η υποχρεωτική ασφάλιση στα επικουρικά ταμεία, όπως υφίσταται και στην κύρια ασφάλιση, δηλώνει τον κρατικό ρόλο και την κοινωνική αλληλεγγύη καθώς χωρίς αυτήν, ο δημόσιος θεσμός της

κοινωνικής ασφάλισης δεν θα μπορούσε να έχει αναδιανεμητικά αποτελέσματα. Ο Στεργίου (2010) αναφέρει ότι εάν οι πιο εύποροι εργαζόμενοι είχαν τη δυνατότητα να αποχωρήσουν από το δημόσιο σύστημα, το τελευταίο θα είχε περιορισμένο κοινωνικό ρόλο. Οι ασφαλισμένοι με την υποχρεωτική καταβολή εισφορών μεριμνούν για την προστασία τους από τα γηρατειά, την αναπηρία, το θάνατο και συγχρόνως στηρίζουν ολόκληρο το θεσμό συμβάλλοντας στην κοινωνική αλληλεγγύη που πραγματώνεται μέσω αυτού.

Πέραν της υποχρεωτικότητας ως ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της επικουρικής ασφάλισης προσδιορίζονται:

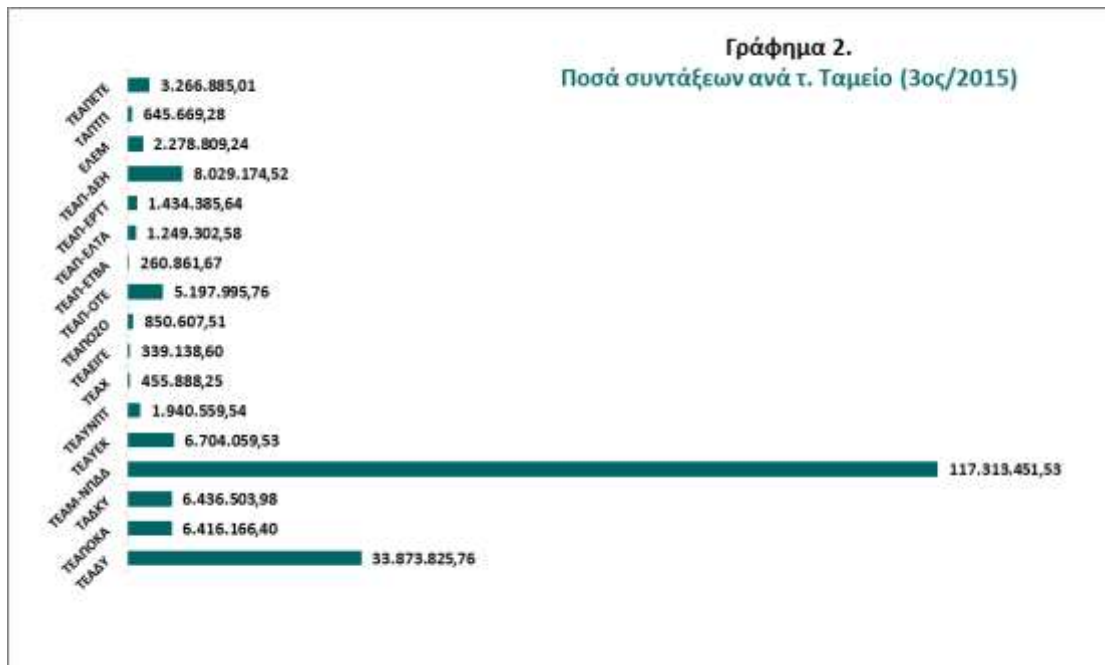
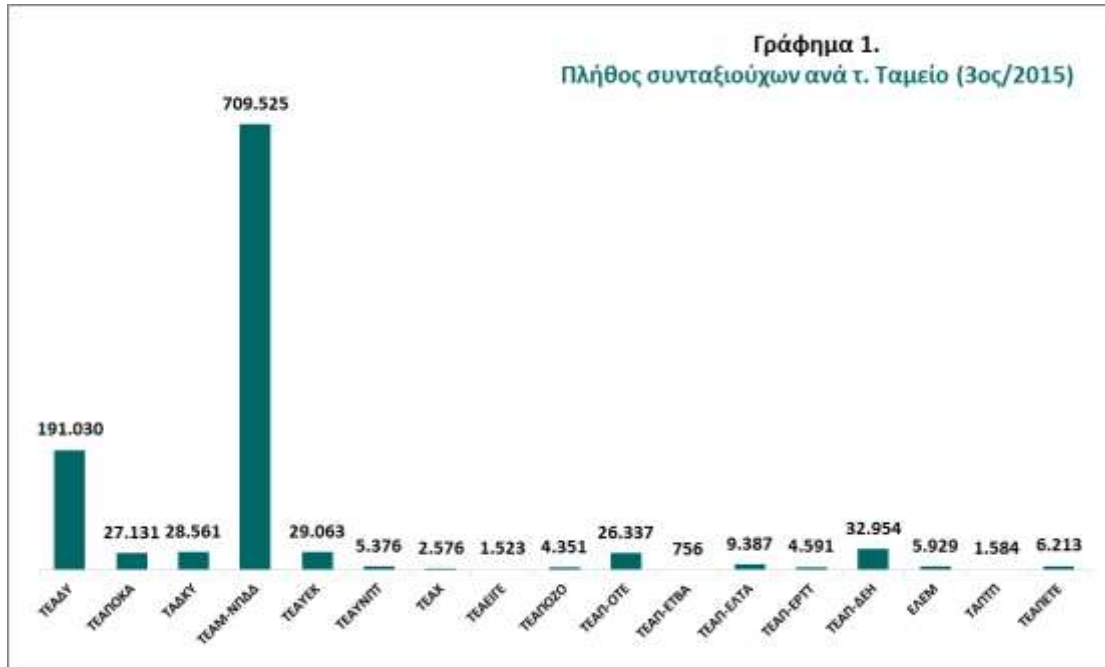
- Σύστημα ταμείων κατά εργασιακό κλάδο: φορείς αυτοδιοικούμενοι, εποπτευόμενοι από το κράτος που χορηγούν συντάξεις ανά τομέα απασχόλησης ή επάγγελμα (Τήνιος, 2003). Ωστόσο, σε μικρό βαθμό υφίστανται και ταμεία που ασφαλίζουν τους εργαζόμενους μιας επιχείρησης, όπως οι ΔΕΚΟ (ΔΕΗ, ΟΤΕ, ΕΛΤΑ) ή Τράπεζας.
- Χρηματοδότηση που στηρίζεται στις εισφορές εργαζομένων, εργοδοτών και σε εισοδήματα που προέρχονται από την αξιοποίηση της περιουσίας των φορέων κοινωνικής ασφάλισης, η οποία σχηματίζεται από τα ετήσια πλεονάσματα των Ταμείων (Ψηλός, 1993).
- Σχέση εισφορών μεταξύ ασφαλισμένων και εργοδοτών που τείνει προς την ισορροπία.
- Παροχές που ορίζονται δια νόμου με βάση τα ποσοστά αναπλήρωσης της συνταξιοδοτικής βάσης. Οι παροχές αποτελούν συνάρτηση των εισφορών και διαφοροποιούνται με κριτήριο το ύψος των αποδοχών και το συνολικό χρόνο ασφάλισης (σύστημα καθορισμένων παροχών).
- Προϋποθέσεις συνταξιοδότησης όμοιες με εκείνες της κύριας ασφάλισης είτε με τον καθορισμό κοινών-όμοιων διατάξεων που ισχύουν κάθε φορά στον φορέα κύριας ασφάλισης είτε γιατί η αλλαγή προϋποθέσεων στον κύριο φορέα οδηγούσε στην τροποποίηση και των προϋποθέσεων του επικουρικού (παρ.1, άρθρ.53 του Ν.2084/1992).
- Έλεγχος των επικουρικών ασφαλιστικών φορέων και διαχείριση της περιουσίας τους από το κράτος (Ρομπόλης, 2000).

- Κρατική εγγύηση των πληρωμών επικουρικών συντάξεων, ανάλογης με αυτήν των κύριων συντάξεων. Η πρακτική συγχώνευσης ταμείων που βρίσκονται σε αδυναμία πληρωμών στο TEAM (Ν.997/79, αρθ.11) στηρίζει αυτήν την εκδοχή (Ρουπακιώτης, 1990. Προβόπουλος, 2001). Η ενοποίηση ταμείων, βιώσιμων και μη, εφόσον τελεί υπό κρατική απόφαση συνεπάγεται την εγγύηση του κράτους για την προστασία του ασφαλιστικού κεφαλαίου, ως συνόλου (Πόρισμα, 2015). Επιπλέον, το γεγονός ότι η επένδυση των αποθεματικών ορίζεται νομικά και διέπεται από αυστηρά πλαίσια και ποσοτικούς περιορισμούς, παραβιάζει την έννοια της αυτοδιαχείρισης και της αυτονομίας. Παρά τούτα η Παπαρηγοπούλου (2012) υποστηρίζει ότι η φύση της κοινωνικής ασφάλισης δεν συνάδει με την εκ μέρους του κράτους εγγύηση μιας κατώτατης επικουρικής σύνταξης. Κατά την ίδια, η εγγύηση του κράτους εξαντλείται στην ελάχιστη ασφαλιστική προστασία της κύριας ασφάλισης και όχι του συμπληρωματικού χαρακτήρα της επικουρικής. Στο πλαίσιο αυτό, η τοποθέτηση της Παπαρηγοπούλου (2012) δεν μας βρίσκει σύμφωνους γιατί το κύριο ή το δευτερεύον ασφαλιστικό ταμείο δεν δύναται να διαχωριστεί καθόσον στην ίδρυσή του το καθένα εξυπηρετούσε και εξυπηρετεί τις ίδιες ανάγκες. Επίσης, οι παρεμβάσεις του κράτους στα οικονομικά, οργανωτικά και ασφαλιστικά θέματα ήταν καθοριστική με αποτέλεσμα την κύρια ευθύνη για την πορεία της επικουρικής ασφάλισης έως την σημερινή κατάσταση να φέρει το ίδιο το κράτος. Επιγραμματικά αναφέρουμε τη θεσμική ομηρία των ασφαλιστικών οργανισμών με την υπονόμηση της αρχής της ανταποδοτικότητας για τη συνταξιοδοτική κάλυψη ομογενών Β. Ηπείρου, Αιγυπτιωτών, απολυμένων Ολυμπιακής κ.ά. όπου το κόστος της δημόσιας προνοιακής πολιτικής επιβαρύνει τα ασφαλιστικά ταμεία. Ως εκ τούτου η αιφνίδια αποκοπή της συμμετοχής της ευθύνης βαρύνει κύρια το κράτος.

2.2 Τα προβλήματα της επικουρικής ασφάλισης

Όπως προαναφέραμε η επικουρική ασφάλιση μετά την ίδρυσή της ραγδαία συμπεριέλαβε το πλείστο των εργασιακών κλάδων και έτσι σήμερα το ΕΤΕΑ, το μεγαλύτερο επικουρικό ταμείο, συνταξιοδοτεί 1.086.887 ασφαλισμένους του

καταβάλλοντας μηνιαίως σε αυτούς 196.693.284,80€¹². Τα μεγέθη αυτά, που απεικονίζονται ανά ενταχθέν ταμείο στα κατωτέρω γραφήματα, μας επιβεβαιώνουν ότι η επικουρική ασφάλιση αποτελεί σημαντικό συμπλήρωμα της κύριας και κατέχει σημαίνουσα θέση στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης.

¹² Στοιχεία Μαρτίου 2015. Βλ. www.etea.gov.gr http://www.etea.gov.gr/tempsite/wp-content/uploads/2015/04/ΕΤΕΑ-ΝΕΑ-ΕΠΟΧΗ-ΣΤΗΝ-ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΗ-ΑΣΦΑΛΙΣΗ_3-2015.pdf

Ωστόσο, η τόσο απαραίτητη επικουρική ασφάλιση, όπως και γενικότερα η κοινωνική ασφάλιση σήμερα, κινδυνεύει να μην εξυπηρετεί πλήρως το σκοπό για τον οποίο ιδρύθηκε και να εγκυμονεί ο κίνδυνος της συνέχειάς της από πολλούς παράγοντες (Ρομπόλης, 2010). Τα προβλήματα του ασφαλιστικού συστήματος είναι γνωστά από τα πρώτα χρόνια της εφαρμογής του και έχουν επισημανθεί σαφώς στην επιτροπή που συστάθηκε στο Υπουργείο Συντονισμού το 1959¹³. Σε μεταγενέστερες εκθέσεις σχετικές με την πορεία της κοινωνικής ασφάλισης γενικότερα, τα αίτια διαχωρίζονται σε ενδογενή και εξωγενή¹⁴ δηλαδή οργανωτικά, χρηματοδότησης και ανισοτήτων, προβλήματα από εξωγενείς παράγοντες και από την πίεση εξευρωπαϊσμού.

2.2.1 Θέματα Οργάνωσης της Επικουρικής Ασφάλισης

Αναφερθήκαμε στην καθιέρωση των φορέων επικουρικής ασφάλισης και στο γεγονός ότι η οργάνωσή τους δεν υλοποιήθηκε κατόπιν σχεδιασμού ενός γενικού προγράμματος αλλά υπό την πίεση για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων συγκεκριμένων εργασιακών κλάδων ή κοινωνικών ομάδων. Το γεγονός αυτό, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία πολλαπλών επικουρικών φορέων, στοιχείο που επέτρεψε την ύπαρξη ανισοτήτων ως προς τις προϋποθέσεις και το ύψος των παροχών, ενώ παράλληλα καθιστούσε δυσχερή το λειτουργικό εκσυγχρονισμό και περιβάλλοντα οικονομιών κλίμακας (Βαρβαρίγος κ.ά., 1960. Venieris, 1994. Βενιέρης, 2011). Ο Βενιέρης (2011:105) επισημαίνει ότι, το μωσαϊκό των εκατοντάδων, μέχρι πρότινος, ασφαλιστικών ταμείων, μια στην ουσία τριτοκοσμική εκδοχή του ευρωπαϊκού κοινωνικού μοντέλου, εγγυάται τη διάδοση αδικιών και αναπαράγει προνόμια για τους ισχυρούς και άνισες ευκαιρίες για τους πλέον αδύναμους.

Εκτενέστερα, στην πολυδιάσπαση του ασφαλιστικού συστήματος συνέτεινε το γεγονός της μικρής ικανότητας του κράτους να θέτει στόχους για τον κοινωνικό-οικονομικό σχεδιασμό και να επιβάλλει αυστηρά την εφαρμογή τους (Πετμεζίδου, 2014). Η πολυδιάσπαση που παρατηρείται στους ΚΦΑ υφίσταται σε μεγαλύτερο βαθμό στους

13 Έκθεσης της Επιτροπής Ερεύνης και Οργάνωσης Οικονομικού Προγραμματισμού, Υπουργείου Συντονισμού, Μάρτιος 1959, (Ομάς Ερεύνης Κοινωνικής Ασφαλίσεως Α.Νικολόπουλος, Δ.Βαρβαρίγος, Π.Πανάρτος, Ε.Παπαντωνίου, Μ.Ραφαήλ και Φ.Χατζηδημητρίου) «Διερεύνησης Βασικών Προβλημάτων Οργανισμών Κοινωνικής Ασφαλίσεως», στην ιστοσελίδα της Ένωσης για την Προάσπιση των Κοινωνικών Δικαιωμάτων www.epkodi.gr

14 βλ. σχετικές μελέτες & εισηγητικές εκθέσεις νόμων, 2084/92, 2676/99, 3029/02 κλπ.

επικουρικούς, φαινόμενο που αντανακλά την πολιτική δύναμη των οργανωμένων συμφερόντων. Οι τοποθετήσεις των κυρίαρχων πολιτικών και αυτών των διοικητικών ελίτ σε συνδυασμό με τις πιέσεις- κινητοποιήσεις του εργατικού και υπαλληλικού κινήματος εξασφάλιζαν ειδικές ρυθμίσεις για παροχές και πρόσθετους κοινωνικούς πόρους για τη χρηματοδότηση ξεχωριστών συνταξιοδοτικών ιδιαιτεροτήτων (Πετμεζίδου-Τσουλουβή, 1992. Ρομπόλης, Χλέτσος, 1995. Σακελλαρόπουλος, 2006. Βενέρης, 2011, Σωτηρόπουλος, 2003).

Ακόμη και σήμερα, παρά τις οικονομικές πιέσεις και τους διεθνείς περιορισμούς, η επικουρική ασφάλιση χαρακτηρίζεται από την πολυδιάσπαση των ταμείων, την πολύπλοκη και πολλές φορές αντιφατική νομοθεσία, την ανεπάρκεια και την ανισότητα των χρηματοδοτικών πόρων και παροχών και τέλος την ύπαρξη σοβαρών οργανωτικών και λειτουργικών προβλημάτων (Βενέρης, 2011. Χλέτσος, 1999). Σημειώνουμε ότι, η πολυπλοκότητα και ο πολυτεμαχισμός είχαν ως αποτέλεσμα ακόμη και την απουσία ενός και μόνο επιτελικού οργάνου για την οικονομική, νομοθετική και διοικητική εποπτεία των ασφαλιστικών οργανισμών (Πετμεζίδου-Τσουλουβή, 1992). Άλλα ταμεία ελέγχονται από το υπουργείο εργασίας και άλλα από το υπουργείο οικονομικών, εθνικής άμυνας κ.ά. με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η νομοθέτηση ασφαλιστικών μεταρρυθμίσεων από ένα και μόνο υπουργείο. Η έλλειψη προοπτικής, εποπτείας και συντονισμού μεταξύ υπουργείων και ασφαλιστικών φορέων σε συνδυασμό με τη γραφειοκρατία διεύρυναν τις ανισότητες μεταξύ των ταμείων (Σωτηρόπουλος, 2003. Βενέρης, Παπαθεοδώρου, 2003. Νικολόπουλος, Υφαντόπουλος, 2010).

Πέραν αυτών των προβλημάτων, ο μεγάλος αριθμός των ταμείων, τα περισσότερα των οποίων καλύπτουν ένα μικρό αριθμό ασφαλισμένων και συνταξιούχων- συνήθως κλειστών ομάδων εργαζομένων- δυσχεραίνει τη βιωσιμότητά τους εφόσον δεν υφίσταται η ευρεία πληθυσμιακή βάση για την εξασφάλιση έστω ισόρροπου συσχετισμού εσόδων-δαπανών (Ρουπακιώτης, 1990). Στο πλαίσιο αυτό, το ελάχιστο προσωπικό που διέθεταν τα επικουρικά ταμεία παρουσίαζε προβλήματα στην οργάνωσή τους και τον εκσυγχρονισμό τους και συντηρούσε την αναποτελεσματικότητα και τη σπατάλη. Όπως προαναφέραμε, το συνταξιοδοτικό κεφάλαιο των ΦΚΑ συγκροτείται από τις εισφορές και τα εισοδήματα από την αξιοποίηση των αποθεματικών και τις παροχές συντάξεων και άλλων λοιπών παροχών. Τα λειτουργικά έξοδα των ΦΚΑ εκπληρώνονται από το κεφάλαιο των εισφορών και της αξιοποίησης των αποθεματικών. Ο Κιντής (2010) επισημαίνει ότι, ενώ οι εισφορές και οι παροχές εμφανίζουν μια σχετική σταθερότητα,

τα έσοδα από επενδύσεις και τα λειτουργικά έξοδα αποτελούν μεγέθη που διαμορφώνονται κατά τη διαχείριση του συστήματος. Αυτή η σχέση καταδεικνύει ότι τα έσοδα από επενδύσεις και τα λειτουργικά έξοδα τυγχάνουν βελτίωσης ως αποτέλεσμα της χρηστής και αποτελεσματικής διαχείρισης του συστήματος.

2.2.2 Θέματα Χρηματοδότησης και Ανισοτήτων

Η επικουρική ασφάλιση στηρίζεται στο διανεμητικό σύστημα, και όπως προαναφέραμε οι ασφαλιστικές εισφορές των ενεργών ασφαλισμένων διατίθενται για την καταβολή των συντάξεων, χωρίς να σχηματίζεται κεφάλαιο. Η προϋπόθεση ύπαρξης κεφαλαίου για την πληρωμή παροχών, συναντάται στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα (Τήνιος, 2010). Έχει ήδη επισημανθεί το μειονέκτημα του διανεμητικού συστήματος ότι δεν προσδίδει κίνητρα για μία πολιτική συσσώρευσης. Ο Ρούπας (2010) τονίζει αυτήν ακριβώς την αντίφαση του διανεμητικού συστήματος που όταν είναι πλεονασματικό δημιουργεί πιέσεις και κίνητρα για επέκταση των παροχών και όταν παρουσιάζει ελλείμματα οι παροχές, αναπόφευκτα, περικόπτονται. Οι επικουρικοί φορείς, όμοια με τους κύριους, βρίσκονται στην αντίφαση να στηρίζουν ένα ισχυρό κράτος πρόνοιας που παρέχει ανεκτές συντάξεις και χρειάζεται συνεχώς πρόσθετους πόρους αλλά οι πρόσθετοι πόροι, δηλαδή οι ασφαλιστικές εισφορές να περιορίζονται συνεχώς είτε εξαιτίας των δημογραφικών αλλαγών είτε λόγω της ύφεσης της οικονομίας, της αύξησης της ανεργίας και του κόστους παραγωγής (ανταγωνιστικότητας). Τα ποσοστά αναπλήρωσεως των συντάξεων στην Ελλάδα τοποθετούνται στα υψηλότερα στον κόσμο και αντίθετα με ό,τι συμβαίνει στις χώρες του ΟΟΣΑ που καθορίζονται σε σχέση με τα εισοδήματα των συνταξιούχων, διατηρούν το ίδιο υψηλό επίπεδο για όλους τους συνταξιούχους ανεξαρτήτως των εισοδημάτων τους (Καράγιωργα, 1998).

Έτσι σήμερα διαπιστώνονται τα εξής:

- Οι οικονομικές παροχές να είναι υψηλότερες των εισροών του συστήματος.
- Απώλεια εσόδων λόγω της εισφοροδιαφυγής – παραοικονομίας αλλά και λόγω της ανεργίας.
- Οι παρεμβάσεις του κράτους πρόνοιας στο ασφαλιστικό δεν προσδιόριζαν ταυτόχρονα και τη ξεχωριστή χρηματοδότησή του.

- Η έλλειψη κεντρικού προγραμματισμού λόγω της πολυδιάσπασης των ταμείων και των διαφοροποιημένων εισφορών και παροχών τους. Ενδεικτικά από τους 157 ασφαλιστικούς φορείς που υπήρχαν το έτος 1957, ανήλθαν σε 325 το 1997.
- Η απουσία σταθερού μακροχρόνιου διαχειριστή για την κινητή και ακίνητη περιουσία των ταμείων και υπέρ αυτών.
- Οι σοβαρές αντιφάσεις στη διοίκηση και διαχείριση της συνολικής δομής του συστήματος.
- Οι λανθασμένες αποφάσεις στο χρηματοοικονομικό τομέα (Ρούπας, 2010:440-441).

Τα αποτελέσματα αυτών των συνθηκών ήταν οι ΦΚΑ να αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα χρηματοδότησης καθώς τα αποθεματικά των ταμείων, από κάποιο σημείο και μετά, ήταν ελλιπή για την ανταπόκρισή τους στις τρέχουσες υποχρεώσεις τους. Ακόμη και μια σωστή διαχείριση της περιουσίας των ταμείων για τη διασφάλιση της συντήρησης του συστήματος σε μακροχρόνια βάση σκόνταφτε στην πολυδιάσπαση του συστήματος. Όπως τονίζει ο Κιντής (2010) η αποτελεσματική διαχείριση απαιτεί μεγάλες επενδύσεις σε προσωπικό υψηλής στάθμης και σε εξειδικευμένες υποδομές (π.χ. ικανότητα σύνταξης αναλογιστικών μελετών, εξειδικευμένο λογισμικό και ειδικές βάσεις δεδομένων, ικανότητα συγκρότησης ειδικών ομάδων αναλυτών, συστήματα πρόβλεψης κ.λπ.). Η πρόταση διευθέτησης του προβλήματος ήταν η συγκέντρωση των αποθεματικών των ταμείων σε ένα λογαριασμό με σκοπό τον περιορισμό των εξόδων διαχείρισης και την αύξηση της απόδοσης η οποία θα πραγματοποιείτο υπό συνθήκες ασφάλειας, διαφάνειας και αποτελεσματικότητας.

Ωστόσο, ο μεγάλος αριθμός των ΦΚΑ συντηρεί και διαφοροποιήσεις μεταξύ τους ως προς τις εισφορές, τις παροχές κ.ά. Το πρόβλημα των ανισοτήτων μεταξύ των παροχών που προσφέρουν οι ασφαλιστικοί φορείς καθώς και οι διαφορές στη θεμελίωση συνταξιοδότησης έχουν αναδειχτεί σε πολλές μελέτες (Προβόπουλος, 1985, 1987, 2001· Βενιέρης & Παπαθεοδώρου, 2003. Βενιέρης, 2011. Μπάκαβος, 2003· Υφαντόπουλος, 1990· Νικολόπουλος, Υφαντόπουλος, 2010· Καράγιωργας και συν. 1999).

Εκτενέστερα, το πρόβλημα μιας γενικευμένης ανισοκατανομής στα εισοδήματα των ηλικιωμένων αποτυπώθηκε στη μελέτη του Καράγιωργα και των συνεργατών του (1999). Ο Καράγιωργας, λαμβάνοντας υπόψη ότι η όποια ανισότητα αντανακλάται στην κοινωνία και ότι με αυτήν εκτιμάται ο βαθμός πρόνοιας ενός ασφαλιστικού συστήματος

διερεύνησε τα εισοδήματα 4.000 αστικών νοικοκυριών της Αθήνας. Στη μελέτη του αποδείχθηκε η οικονομική εξάρτηση των συνταξιούχων από τις συντάξεις τους και πιο συγκεκριμένα ότι ο συντελεστής Gini για τις συντάξεις ήταν 0,318, για τους μισθούς 0,267, για τα έσοδα από ενοίκια 0,241, και για κάθε άλλη πηγή 0,238. Από τα συμπεράσματα της μελέτης Καραγιωργα αξιοσημείωτο είναι ότι το 57% των συνταξιούχων ανήκε στα χαμηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια.

Ο Υφαντόπουλος (1990) ανέδειξε το γεγονός του διαφορετικού ποσού σύνταξης που χορηγούσαν αντιπροσωπευτικοί ασφαλιστικοί φορείς της Ελλάδας. Επιλέγοντας φορείς που εποπτεύονταν από τη ΓΓΚΑ μελέτησε τα ανώτατα και κατώτατα ποσά σύνταξης που χορηγούσαν τα ταμεία του ΟΤΕ, της ΕΤΕ, της ΔΕΗ, του ΙΚΑ, του ΤΕΒΕ, του ΤΣΑ και του ΟΓΑ στα μέσα της δεκαετίας του 1980.¹⁵ Τα ποσά διαφοροποιούνταν στην παροχή ανώτατης σύνταξης από 513€ στο ταμείο του ΟΤΕ και 25€ στον ΟΓΑ και στην παροχή κατώτατης 212€ και 21€ αντίστοιχα.

Σε μεταγενέστερη έρευνα των Νικολόπουλου, Υφαντόπουλου (2010) που διενεργήθηκε μεταξύ δέκα ταμείων για το έτος 2003, διαπιστώθηκαν αποκλίσεις στη μέση σύνταξη ανά συνταξιούχο αλλά και ως προς τη μέση εισφορά που του αναλογεί. Και ενώ τα ευρήματα της έρευνας ανέδειξαν περιορισμό της ανισοκατανομής σε σχέση με αυτής του 1982, τα ποσοστά συγκρινόμενα με αυτά του ΟΟΣΑ αναδείκνυαν ότι υφίστατο ακόμη μια κοινωνικά άδικη ανισότητα στις συντάξεις και στα εισοδήματα της τρίτης ηλικίας. Η ανισότητα καταλογίστηκε στον κατακερματισμό του συνταξιοδοτικού συστήματος ενώ ως επικρατέστερη λύση υποδείχθηκε η ενοποίηση των ταμείων ώστε να ευνοηθεί ο συντονισμός, η εποπτεία και η ενιαία εφαρμογή δικαιωμάτων και υποχρεώσεων τους (Νικολόπουλος, Υφαντόπουλος, 2010). Ωστόσο, η ανισότητα επισημάνθηκε και ως τροχοπέδη για την αποτελεσματικότητα ή τουλάχιστον την έγκαιρη αποτελεσματικότητα της ενοποίησης (Υφαντόπουλος, 1990). Τονίστηκε ότι μια ενοποίηση με σκοπό την επίλυση προβλημάτων ανισότητας πρέπει να στηρίζεται σε αναλογιστικές μελέτες, σε επισημάνσεις των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων των

¹⁵ Για παράδειγμα η μέση ανώτατη σύνταξη διαμορφωνόταν ως εξής:
513 € στο Ταμείο του ΟΤΕ,
488 € στο Ταμείο της ΕΤΕ,
389 € στο ΙΚΑ,
375 € στο Ταμείο της ΔΕΗ,
156 € στο ΤΕΒΕ,
117 € στο Ταμείο αυτοκινητιστών ΤΣΑ και
25 € στον ΟΓΑ.

ταμείων ώστε να μην είναι βίαιη και αναποτελεσματική. Οι Νικολόπουλος, Υφαντόπουλος, (2010), διαπιστώνοντας ότι το μέγεθος της ανισότητας προδιαγράφει «βίαιες» προσαρμογές (κόστος συντονισμού, διοικητικές αντι-οικονομίες, έλλειψη συναίνεσης κ.λπ.) αλλά και δημιουργία νέων προβλημάτων ή τη μεγέθυνση των υφιστάμενων, επεσήμαναν ότι η μετάβαση προς το ισορροπημένο επιβάλλει σταδιακή και αποφασιστική σύγκλιση, προγραμματισμένες και οργανωμένες εφαρμογές κοινωνικής πολιτικής.

2.2.3. Εξωγενείς περιορισμοί της επικουρικής ασφάλισης

Πέρα από τα εσωτερικά διαρθρωτικά προβλήματα του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης που χρήζουν μεταρρυθμίσεων, τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται και τεχνολογικές, οικονομικές, πολιτικές και δημογραφικές μεταβολές οι οποίες πρέπει να ληφθούν υπόψη για την αναθεώρηση και προσαρμογή του (Λυμπεράκη, 1999). Τα επικουρικά ταμεία, όπως και οι ΚΦΑ, με τη σημερινή τους μορφή, αδυνατούν να ανταπεξέλθουν οικονομικά και να ανταποκριθούν στις σύγχρονες κοινωνικές ανάγκες. Οι δυσμενείς παράγοντες που διαπιστώνονται είναι: η δημογραφική γήρανση, οι αλλαγές στην αγορά εργασίας, η νέα ισορροπία των φύλων, στοιχεία που απαιτούν τη μεταρρύθμιση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας (Αναγνώστου–Δεδούλη, 2008). Στο πλαίσιο αυτό, τέθηκαν στόχοι σχετικοί με την κινητικότητα της εργασίας (ένταξη περισσότερων γυναικών και μεταναστών στο σύστημα), την αποτελεσματικότερη διαχείριση των αποθεματικών των ταμείων, την καταπολέμηση της εισφοροδιαφυγής και της αδήλωτης εργασίας, τον περιορισμό της πρόωρης συνταξιοδότησης, την αύξηση των ορίων συνταξιοδότησης και φυσικά την κοινωνική σύγκλιση μεταξύ των χωρών της ΕΕ (Χλέτσος, 1999).

Η δημογραφική γήρανση- ως αποτέλεσμα της βελτίωσης συνθηκών διαβίωσης και της προόδου της ιατρικής επιστήμης- και ο περιορισμός των γεννήσεων εμφανίζεται σε όλες σχεδόν τις χώρες της Ευρώπης. Το φαινόμενο αυτό, ενώ είναι ένα καλό επίτευγμα, επιδρά όμως αρνητικά στο σύστημα κοινωνικής προστασίας καθώς αύξηση του μέσου όρου ζωής σημαίνει αύξηση των συνταξιούχων και περισσότερες δαπάνες (Ρομπόλης, 1995). Ταυτόχρονα, η μείωση των εργαζομένων επιφέρει μείωση ασφαλιστικών εισφορών, διόγκωση δαπανών και μείωση εσόδων (Χλέτσος, 1999). Ο Φακιολάς (1999:209) αναφέρει ότι το προσδόκιμο ζωής στην Ελλάδα αυξήθηκε από τα 55 περίπου

χρόνια που ήταν προπολεμικά, στα 76 για τους άντρες και τα 80 για τις γυναίκες. Ο Τάτσος (1994) επισημαίνει ότι, ένας ασφαλιστικός οργανισμός είναι υγιής όταν η αναλογιστική του βάση είναι ένας συνταξιούχος προς τέσσερις εργαζομένους. Στο πλαίσιο αυτό, η συνεχόμενη αύξηση των συνταξιούχων¹⁶ αλλά και η αύξηση του χρόνου των συνταξιοδοτικών παροχών που συντελείται με την παράταση του μέσου όρου διάρκειας ζωής αποτελούν θέματα προς επίλυση (Ρομπόλης, 1995).

Οι αλλαγές στην αγορά εργασίας έχουν σημείο αναφοράς την αύξηση της ανεργίας και τη μείωση της απασχόλησης. Η πλήρης απασχόληση, η υψηλή παραγωγικότητα, η ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες και η θεώρηση του μισθού όχι μόνο ως κόστος παραγωγής αλλά και ως στοιχείο ενεργούς ζήτησης έχουν εκλείψει σε μεγάλο βαθμό (Κουζής, 2011). Οι επιχειρήσεις προκειμένου να καταστούν ανταγωνιστικές μειώνουν το κόστος εργασίας ή προβαίνουν σε απολύσεις. Τα συστήματα κοινωνικής προστασίας καλούνται να δημιουργούν θέσεις εργασίας και να προτρέπουν τα άτομα να τις αναλαμβάνουν. Παράλληλα, προωθούνται μέτρα μείωσης του μη μισθολογικού κόστους, της φορολογίας της εργασίας και μείωση των επιδομάτων ανεργίας με επιλεκτικό τρόπο χορήγησης (Χλέτσος, 1999).

Η εργασιακή ισορροπία των δύο φύλων έχει διαταραχθεί με την αύξηση της απασχόλησης των γυναικών ιδιαίτερα σε ευέλικτες θέσεις μερικής απασχόλησης ή και άτυπης με χαμηλές αποδοχές. Οι γυναίκες εγκλωβίζονται σε αυτές τις δευτερεύουσες θέσεις εργασίας, δεν διευκολύνονται προς την αγορά εργασίας με αποτέλεσμα να προκύπτει διάκριση σε βαθμό περιθωριοποίησης (Ματσαγγάνης, 2002). Τα συστήματα κοινωνικής ευημερίας καλούνται να προστατεύσουν τη γυναίκα για να παραμείνει στην αγορά εργασίας και για να αποτραπούν προβλήματα του οικογενειακού βίου (Χλέτσος, 1999). Η αύξηση του αριθμού των εργαζόμενων γυναικών θα ενισχύσει αφενός τα έσοδα των ΦΚΑ, αφετέρου το γεγονός της πρόωρης και ευνοϊκότερης συνταξιοδότησής τους, σε σύγκριση με τους άνδρες ασφαλισμένους, είναι μια οικονομική επιβάρυνση που χρήζει μελέτης.

2.2.4. Εξευρωπαϊσμός της επικουρικής ασφάλισης. Οι πιέσεις, οι δράσεις

¹⁶ Το 2050 ένας στους τρεις Έλληνες θα είναι άνω των 65 ετών και ο ένας στους δέκα άνω των 80. Βλ. Commission, Economic Policy, Committee, 2006.

Στις προηγούμενες ενότητες έγινε σαφές ότι συνέβησαν αλλαγές οικονομικές, εργασιακές, κοινωνικές οι οποίες δημιούργησαν ένα νέο περιβάλλον για τα κοινωνικά κράτη. Υπό τις συνθήκες της παγκοσμιοποίησης οι κυβερνήσεις των χωρών δέχονται καθοριστικές οδηγίες από φορείς διεθνικού και υπερεθνικού χαρακτήρα (Giddens, 1998). Το διεθνές κεφάλαιο ορίζει τους όρους των εθνικών κοινωνιών, τους οποίους οι κυβερνήσεις αποδέχονται για να μην εξαιρεθούν από τον παγκόσμιο οικονομικό ιστό και να μην οδηγηθούν οικονομικά και πολιτικά στο περιθώριο. Στη βάση αυτή, κεκτημένα του κράτους ευημερίας (κοινωνική ασφάλιση, δικαίωμα στην εργασία κ.ά.) προκειμένου να εξυπηρετηθούν οικονομικοί και ανταγωνιστικοί στόχοι θεωρούνται προσκόμματα που τίθενται υπό αμφισβήτηση και αναθεώρηση (Bourdieu, 2001). Τα αποτελέσματα της παγκοσμιοποίησης μπορεί να περιορίζουν τη διοικητική αυτονομία των εθνικών κρατών, ωστόσο ο Σακελλαρόπουλος (1999) επισημαίνει ότι οι αλλαγές αυτές και οι νέοι κοινωνικοί κίνδυνοι μπορούν να αντιμετωπιστούν στη βάση της κοινωνικής αλληλεγγύης και της αναδιανομής του προϊόντος. Η στρατηγική για το κοινωνικό κράτος τοποθετείται στο πλαίσιο οικονομικών ζωνών, όπως για παράδειγμα αυτή της ΕΕ. Η επιτυχία της κοινωνικής πολιτικής εξαρτάται από τις δυνατότητες προσαρμογής των εθνικών οικονομιών στο διεθνή ανταγωνισμό και στις παγκόσμιες προκλήσεις.

Παρά το γεγονός ότι η ΕΕ, από την ιδρυτική της συνθήκη μέχρι σήμερα, ανέπτυξε δράσεις που επέφεραν άμεσα ή έμμεσα αποτελέσματα στους τομείς της κοινωνικής ασφάλισης, η οργάνωση αυτών των συστημάτων αποτελεί αρμοδιότητα και ευθύνη του κάθε κράτους-μέλους (Σακελλαρόπουλος, 1999). Οι δράσεις, οι αποφάσεις δικαστηρίων και η στάση της ΕΕ με συστάσεις σύγκλισης των συστημάτων προστασίας, τη διάχυση βέλτιστων πρακτικών έμμεσα προωθούν εναρμονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης, ο οποίος παραμένει προσωρινά άκαρπος λόγω της ποικιλομορφίας τους. Ωστόσο, το κοινό περιβάλλον (παγκοσμιοποίηση, οικονομική κρίση, δημογραφική γήρανση, ανεργία, φτώχεια) που πιέζει όλα τα κράτη-μέλη για την ανεύρεση λύσεων δημιουργεί συνθήκες σύγκλισης των συστημάτων κοινωνικής προστασίας (Σακελλαρόπουλος, 1999). Η επιρροή της ΕΕ και οι καλές πρακτικές που ήδη εφαρμόζονται από κάποια κράτη-μέλη, σκιαγραφούν μια υποχρεωτική πορεία προόδου, μια διαρκή πρόκληση για βελτίωση, εναρμόνιση και σύγκλιση. Οι πρώτες μεταρρυθμιστικές προσπάθειες εκσυγχρονισμού των κρατών ευημερίας τέθηκαν με την εγκαινίαση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση (1996) και στη Στρατηγική της Λισαβόνας.

Την Ελλάδα από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ πίεζαν το πλαίσιο της ONE και του Συμφώνου Σταθερότητας αλλά και τα δημοσιονομικά της ελλείμματα. Στην έκθεση του ΟΟΣΑ (1997:64) τονιζόταν ότι ενώ η Ελλάδα συγκαταλεγόταν στις χώρες με τις χαμηλότερες δαπάνες για την κοινωνική ασφάλιση ως ποσοστό του ΑΕΠ, οι δαπάνες αυτές απορροφούσαν το 60% των πρωτογενών δημοσίων δαπανών της χώρας. Οι κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ ήταν η ενίσχυση του ανταγωνισμού, η επένδυση στο ανθρώπινο δυναμικό και η προώθηση μέτρων για την κοινωνική ένταξη και συνοχή (Πετμεζίδου-Τσουλουβή, 1992). Οι δεσμεύσεις της Ελλάδας για μια πολύπλευρη στρατηγική με σκοπό την εξασφάλιση των συντάξεων και την οικονομική βιωσιμότητα των κοινωνικοασφαλιστικών συστημάτων υφίστανται από το έτος 2000. Στην κοινή Έκθεση για την ποιότητα και βιωσιμότητα των συντάξεων του ECOFIN (2001) παρουσιάστηκαν δεσμεύσεις, της τότε πολιτικής ηγεσίας, για μεταρρυθμίσεις του συνταξιοδοτικού συστήματος με τη δημιουργία κινήτρων για την αποθάρρυνση της πρόωρης συνταξιοδότησης, τη συμμετοχή των εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας στην εργασία, την εξασφάλιση κατάλληλων κανονιστικών πλαισίων και χρηστής διαχείρισης σχετικά με τη χρηματοδότηση για την προστασία των συστημάτων.¹⁷ Εντούτοις, οι δράσεις της Ελλάδας παρέμειναν αποσπασματικές με αποτέλεσμα να ενισχύεται η εμμονή σε ένα άδικο, σπάταλο και αναποτελεσματικό μοντέλο κοινωνικής πολιτικής (Βενιέρης, 2011).

Όπως προαναφέρθηκε, η ελληνική κοινωνική πολιτική που δεν είχε φθάσει στο στάδιο της ωρίμανσης (Guillen & Petmesidou, 2008) είχε ανάγκη από διαρθρωτικές αλλαγές, αναπτυξιακού χαρακτήρα αλλά και δομές που θα εξαφάνιζαν τους παραλογισμούς και τα προνόμια. Δυστυχώς, η διαδικασία «εξευρωπαϊσμού» υπό τις μακροοικονομικές επιταγές της ONE δεν κατάφερε να κάμψει καθιερωμένες τάσεις όπως: η συγκεντρωτική λήψη αποφάσεων πολιτικής-κομματικής κοπής, οι χρεοκοπημένες διοικητικές δομές, οι διεφθαρμένες γραφειοκρατίες, η ανυπαρξία σχεδιασμού και καμιά συμφιλίωση του ατομικού κόστους με το συλλογικό όφελος (Venieris, 2006). Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την περιοριστική πολιτική της

¹⁷ Κοινή Έκθεση για την Ποιότητα και βιωσιμότητα των συντάξεων του ECOFIN, της Επιτροπής Κοινωνικής Προστασίας και της Επιτροπής Οικονομικής Πολιτικής (SOC 469, ECOFIN 334/23-11-2001), σ. 6. Επίσης, βλ. Commission of the European Communities, Communication from the Commission to the Council, to the European Parliament and to the Economic and Social Committee, The future evolution of social protection from a long-term point of view: Safe and sustainable pensions.

ΕΕ σε συνδυασμό με τον αναποτελεσματικό τρόπο της ελληνικής πολιτικής εφαρμογής ήταν μεταξύ άλλων να διευρυνθεί έτι περισσότερο η ανισότητα στους τομείς της κοινωνικής ασφάλισης (Βενιέρης, 2011). Επειδή δε, οι προσπάθειες της ΕΕ που στόχευαν στη ρύθμιση και το συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης απευθυνόταν κυρίως σε αυτά της συμπληρωματικής ασφάλισης του δεύτερου πυλώνα για τα ελληνικά ταμεία επικουρικών συντάξεων δεν υπήρξε κάποια ρύθμιση (Αγγελάκη, 2011). Παρ' όλα αυτά, στο πλαίσιο των ανωτέρω δεσμεύσεων και με σκοπό την αναμόρφωση του συστήματος, η Ελλάδα επέφερε κάποιες βελτιώσεις με τη λήψη μέτρων που στόχο είχαν α) ασφαλιστικά και β) οργανωτικά θέματα.

2.2.5 Οι ασφαλιστικές μεταρρυθμίσεις χρονικής περιόδου 1992-2015

Η καθολικότητα της προστασίας που υποστηρίζει η κοινωνική ασφάλιση επιβάλλει ενιαίες ρυθμίσεις και αρχές για όλους τους ΦΚΑ. Γίνεται αντιληπτό ότι, η υπάρχουσα πολυνομία, καθώς και οι πολυδιάσπαρτες διατάξεις που καλούνται να εφαρμόσουν οι υπάλληλοι απαιτούν συνδυαστική και εξειδικευμένη γνώση του νομοθετικού πλαισίου και την εφαρμογή του σε κάθε ασφαλιστική περίπτωση. Έτσι η πολυπλοκότητα της νομοθεσίας δυσχεραίνει το έργο των ασφαλιστικών φορέων για την περαίωση των αιτημάτων που δέχονται, με αποτέλεσμα να μην ανταποκρίνονται όλοι σε εύλογο χρόνο και να παρατηρείται το φαινόμενο της πολύχρονης καθυστέρησης (μέχρι και πέντε έτη).

Επισημάνθηκαν τα προνόμια συνταξιοδότησης κάποιων ομάδων εργαζομένων, εν αντιθέσει με άλλες συναφείς ομάδες που στερούνται αυτών (Ματσαγγάνης, 1999). Επειδή το ασφαλιστικό σύστημα δεν είχε αναπτυχθεί στη βάση ενός ενιαίου προγραμματισμού, αλλά αποσπασματικά και επειδή η διαφορετικότητα στις συνθήκες απασχόλησης δεν δικαιολογεί μια υποδεέστερη προστασία, αλλά μόνο κατάλληλες προσαρμογές, έπρεπε η συνταξιοδοτική νομοθεσία να προτρέπει για τον εκσυγχρονισμό του συστήματος και την εφαρμογή της ισότητας (Matsaganis, 2011).

Με στόχο τη δημιουργία οικονομικού πλεονεκτήματος, δηλαδή μέτρα με τα οποία οι εισφορές να καταβάλλονται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, και οι αντίστοιχες συντάξεις να καταβάλλονται αργότερα και για μικρότερο χρονικό διάστημα καταργήθηκαν σταδιακά ευνοϊκές προϋποθέσεις (Αναγνώστου–Δεδούλη, 2010). Ωστόσο, και μετά από τις διαδοχικές νομοθετικές επιστροφαιώσεις οι οποίες θα παρατεθούν κατωτέρω, ακόμη και σήμερα το ασφαλιστικό διατηρεί αρκετά από τα

προγενέστερα χαρακτηριστικά του (Στεργίου, 2010). Επίσης, μεγαλεπήβολα σχέδια διαμοίρασης του ασφαλιστικού στους τρεις πυλώνες και η αλλαγή του διανεμητικού συστήματος καθορισμένης παροχής συνάντησαν εμπόδια στην εφαρμογή τους (Τήνιος, 2001).

Εκτενέστερα οι παρεμβάσεις που στόχευαν στην επίλυση των ασφαλιστικών θεμάτων θεσμοθετήθηκαν:

- Με το Ν. 2084/92 αυξήθηκαν τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης ανδρών και γυναικών (άρθρα 24-27), ο ασφαλιστικός χρόνος (από 4050 σε 4500 Ημέρες Ασφάλισης), οι εισφορές και μειώθηκαν οι συντάξεις (λόγω μη υπολογισμού των δώρων Πάσχα και Χριστουγέννων). Επίσης, διαχωρίστηκαν οι ασφαλισμένοι ανάλογα με την υπαγωγή τους στην ασφάλιση δηλαδή πριν ή μετά το 1993. Για τους εισερχόμενους στην ασφάλιση μετά το 1993 (Νέοι ασφαλισμένοι) προβλέφθηκαν αυστηρότεροι όροι και προϋποθέσεις συνταξιοδότησης (15 έτη ασφάλισης και 65 ετών) καθώς και ενιαίος υπολογισμός σύνταξης-εισφορών (ποσοστά αναπλήρωσης ευθέως αναλογικά με το χρόνο ασφάλισης, 60% για την κύρια σύνταξη και 20% την επικουρική) με μείωση ακόμη και του κατώτατου ορίου παροχής. Στην εισηγητική έκθεση του Νόμου επισημαίνονταν τα διαφορετικά όρια ηλικίας θεμελίωσης συνταξιοδότησης μεταξύ των ασφαλιστικών φορέων, όπως επίσης ότι η συνταξιοδοτική κάλυψη υπερέβαινε το 100% των αποδοχών. Η θέσπιση ενιαίων κανόνων (άρθρο 43 του Ν. 2084/92) για όλους τους «Νέους» ασφαλισμένους ως προς τη θεμελίωση και τον υπολογισμό παροχών γήρατος, αναπηρίας και θανάτου κατήργησε τις διάσπαρτες καταστατικές διατάξεις των διαφόρων ασφαλιστικών φορέων. Ωστόσο, το σύστημα των «Νέων» ασφαλισμένων αντικατέστησε τον οριζόντιο κατακερματισμό εντός μιας γενιάς με την έντονη διαφοροποίηση μεταξύ των γενεών (Τήνιος, 2003). Ο Τήνιος (2003:153-155) επισημαίνει ότι οι διαφορές μεταξύ «Νέων» και «Παλαιών» ασφαλισμένων, η «μονόπλευρη αλληλεγγύη» της νέας προς την παλαιά γενιά ίσως επιφέρει βίαιες ανατροπές στο κοινωνικό συμβόλαιο της κοινωνικής ασφάλισης. Η πολιτική μεταρρύθμισης σε δόσεις παραπέμπει το ζήτημα για επανεξέταση σε εποχές που οι όροι επανεξέτασης είναι τελείως διαφορετικοί.
- Με το Ν. 3029/02 εναρμονίστηκαν τα όρια ηλικίας των ασφαλισμένων πριν και μετά το 1993 στο 65ο έτος ως γενικό όριο συνταξιοδότησης με 15 χρόνια ασφάλισης και το 60ο με 35 χρόνια ασφάλισης για άνδρες και γυναίκες. Επίσης, θεσπίστηκε συνταξιοδότηση με 37 χρόνια εργασίας χωρίς όριο ηλικίας. (ΟΑΕΕ). Με τον ίδιο

Νόμο (άρθρο 7) θεσμοθετήθηκαν τα επαγγελματικά συστήματα του δεύτερου πυλώνα ασφάλισης.

- Με το Ν. 3232/04 θεσμοθετήθηκε συνταξιοδότηση για όσους έχουν σύζυγο/τέκνο ανάπηρο και 7500 Ημέρες Ασφάλισης άνευ ορίου ηλικίας και η αναγνώριση λοχειάς.
- Με το Ν.3655/08 θεσμοθετήθηκε η συνταξιοδότηση μητέρων ανηλίκων τέκνων στα 50 τους μειωμένη ή 55 πλήρης (άρθρο 144) με 5500 ημέρες ασφάλισης.
- Με τους Ν. 3863/10 και 3865/10 θεσπίστηκαν αυξήσεις ορίων ηλικίας και για πρώτη φορά εισήχθηκε στο σύστημα η αναπλήρωση εισοδήματος στο σύνολο του εργασιακού βίου, στοιχεία που θα επηρεάσουν το σύστημα μετά το 2020 (Πόρισμα, 2015). Έτσι, στην προσπάθεια απομάκρυνσης από την παραδοσιακή κοινωνική ασφάλιση του Bismarck και στην προσέγγιση ενός συστήματος πολλών επιπέδων, προσδιορίστηκε βασική σύνταξη 360€ και αναλογική στη βάση διαχωρισμού ανταποδοτικών και μη ανταποδοτικών παροχών. Επιπλέον, δόθηκαν δυνατότητες αναγνώρισης πλασματικού χρόνου παιδιών, κενού χρόνου ασφάλισης, σπουδών.
- Με τους Ν.3996/11 και Ν. 4052/12 θεσπίστηκαν αυξήσεις ορίων ηλικίας και αναγνωρίσεις χρόνου ασφάλισης μέχρι και 7 έτη για τη θεμελίωση ή την προσαύξηση της σύνταξης. Ειδικότερα με τον Ν.4052/12 για όσους θεμελιώνουν δικαίωμα από 01/01/2013 εξομοιώνονται τα όρια συνταξιοδότησης ανδρών και γυναικών στο 67^ο για πλήρη και 62^ο για μειωμένη.
- Με τον Ν.4336/15 (έναρξη ισχύος 19/08/2015) προς επίτευξη της αναγκαίας εναρμόνισης μεταξύ των ΦΚΑ θεσπίστηκαν μεταβολές στα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης για όλους τους ασφαλισμένους δημοσίου και ιδιωτικού τομέα. Αναλυτικότερα, για όσους μέχρι και 18.8.2015, δεν έχουν θεμελιώσει δικαίωμα πλήρους ή μειωμένης σύνταξης λόγω γήρατος και για όσους θεμελίωσαν δικαίωμα μειωμένης σύνταξης λόγω γήρατος από 19.8.2015 και εφεξής, θεσπίστηκε νέο επιπλέον ποσοστό μείωσης της σύνταξης, πέραν του υφισταμένου. Ως όρια ηλικίας συνταξιοδότησης για θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος πλήρους σύνταξης λόγω γήρατος θεσπίστηκε το 62^ο έτος της ηλικίας (με 40 έτη ή 12.000 ημέρες ασφάλισης) και το 67^ο έτος της ηλικίας (με 4.500 ημέρες ή 15 έτη ασφάλισης).

Από την ανωτέρω αύξηση των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης εξαιρέθηκαν οι ασφαλισμένοι σε βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα, όσοι συνταξιοδοτούνται είτε με βάση τις διατάξεις του ν. 612/1977, ή με βάση τις διατάξεις που παραπέμπουν σε αυτές,

και οι ασφαλισμένοι που υπάγονται σε γενικές, ειδικές ή καταστατικές διατάξεις συνταξιοδότησης ως μητέρες και χήροι πατέρες ανίκανων, για κάθε βιοποριστική εργασία, τέκνων.

2.2.6 Οι οργανωτικές μεταρρυθμίσεις

Αναφέρθηκαν οι πελατειακές πρακτικές, στην ιδιαίτερη κλαδική μεταχείριση των ασφαλιστικών ταμείων που είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία φαινομένων κατακερματισμού, αποσπασματικότητας, σπατάλης πόρων και μέσων, έλλειψη συντονισμού, παρακολούθησης και ελέγχου. Για τον εξορθολογισμό του συστήματος της επικουρικής ασφάλισης προτάθηκαν και δρομολογήθηκαν ενοποιήσεις και συγχωνεύσεις ασφαλιστικών οργανισμών (Αναγνώστου-Δεδούλη, 2010. Παπαρρηγούλου, 2008, 2009). Στα πλεονεκτήματα αυτών των ενεργειών συγκαταλέγονται η δημιουργία βιώσιμων σχημάτων αλληλεγγύης προς την κατεύθυνση της επαρκούς και δίκαιης προστασίας, η ανάπτυξη αλληλεγγύης μεταξύ των επαγγελματιών και η δίκαιη και ορθολογική αναδιανομή του εισοδήματος ανάμεσα σε περισσότερες επαγγελματικές ομάδες, η κατάργηση αδικαιολόγητων διαφοροποιήσεων, η μείωση των διοικητικών βαρών από τις περιπτώσεις διαδοχικής ασφάλισης (Στεργίου, 2010).

Μια σύγχρονη και κοινή οργανωτική δομή σε ένα σύστημα κοινωνικής ασφάλισης είναι ικανή να επιφέρει μείωση του κόστους η οποία θα είναι προς όφελος των δικαιούχων (Παπαρρηγοπούλου, 2010). Ωστόσο, οι ενοποιήσεις δεν φέρουν αποτελέσματα όταν παράλληλα υφίστανται προβλήματα επάρκειας και βιωσιμότητας του συστήματος. Πόσω μάλλον όταν αυτές γίνονται χωρίς τις απαραίτητες μελέτες διοικητικού κόστους και αποτελεσματικότητας των ρυθμίσεων, χωροταξικές μελέτες συστέγασης υπηρεσιών και άλλες συνιστώσες που πρέπει να χαρακτηρίζουν τη σύγχρονη ποιοτική διοίκηση.¹⁸

Μια ακόμη σημαντική παράμετρος για την επιτυχή έκβαση των ενοποιήσεων αποτελεί η συμμετοχή της κοινωνικής υποστήριξης (Βενιέρης, 2011. Δεδούλη, 1999.

18 Σχετικά με τις απαραίτητες προεργασίες, τον τρόπο εργασίας και τη σχετική μεθοδολογία για τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις στο δημόσιο τομέα και την επιτυχή έκβασή τους βλ. Navigating change, A practitioner's guide for delivering change successfully within the public services, National school of Government, Crown copyright 2006, Website, Whith online booking nationalschool.gov.uk

Παπαρρηγοπούλου-Πεχλιβανίδη,2008). Φαίνεται να αγνοείται ή να παραβλέπεται ότι, έργα μεγάλων ανακατατάξεων απαιτούν ηθικό υψηλό, πίστη και ενθουσιασμό από τους ανθρώπινους πόρους του συστήματος. Είναι το έμψυχο δυναμικό αυτό που διαδραματίζει τον καθοριστικό ρόλο στην επίτευξη διαρκούς ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος (Jackson & Schuler, 2000).

Η ενοποίηση των επικουρικών ταμείων τα οποία σήμερα συνιστούν το ΕΤΕΑ δρομολογήθηκε ως κάτωθι:

- Με το Ν. 2676/99 δημιουργήθηκε το ΤΕΑΔΥ στο οποίο υπήχθησαν 12 ταμεία δημοσίων υπαλλήλων.
- Με το Ν.3029/02 καταργήθηκε το ΤΕΑΜ και συστήθηκε ΝΠΔΔ με την επωνυμία ΕΤΕΑΜ.
- Με το Νόμο 3655/2008, οι φορείς κοινωνικής ασφάλισης στη χώρα μας περιορίστηκαν από 133 σε 21 (5 φορείς κύριας σύνταξης, 8 επικουρικής, 5 πρόνοιας και 3 υγείας/αλληλοβοηθείας). Με το άρθρο 58 του ίδιου νόμου, συστήθηκε το ΤΕΑΙΤ, στο οποίο υπήχθησαν 9 επικουρικά ταμεία. Με το άρθρο 84, ολοκληρώθηκε η υπαγωγή στο ΤΕΑΔΥ όλων των επικουρικών ταμείων που ασφάλιζαν προσωπικό ΝΠΔΔ και ΟΤΑ. Με το άρθρο 94, συστήθηκε το ΤΕΑΠΑΣΑ, ενώ οι εργαζόμενοι και συνταξιούχοι των Τραπεζών και ΔΕΚΟ, υπήχθησαν στο ΤΑΥΤΕΚΩ που συστάθηκε με το άρθρο 70 του ίδιου νόμου.
- Η ενοποίηση αυτή συνεχίστηκε με τον Ν. 4052/2012, ο οποίος όμως έδωσε τη δυνατότητα σε Ταμεία που το επιθυμούσαν να συνεχίσουν να λειτουργούν ανεξάρτητα ως ΝΠΔΔ, συνδυάζοντας την υποχρεωτικότητα της ασφάλισης με τις διατάξεις του Ν. 3029/02 περί Επαγγελματικών Ταμείων.¹⁹ Τα υπόλοιπα επικουρικά ταμεία εντάχθηκαν στο Ε.Τ.Ε.Α. χωρίς τη λογιστική και οικονομική αυτοτέλεια που διατηρούσαν μέχρι τότε, αλλά διατηρώντας τα καταστατικά τους ως προς τις παροχές. Τα ενταχθέντα στο Ε.Τ.Ε.Α. ταμεία είναι:

Τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης ανήκουν στον δεύτερο πυλώνα ασφάλισης και θεσμοθετούνται με τον Ν. 3029/2002. Είναι Ν.Π.Ι.Δ., μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με σκοπό την παροχή στους ασφαλισμένους και δικαιούχους των παροχών, επαγγελματικής ασφαλιστικής προστασίας πέραν της παρεχόμενης από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση.

1	TEADY	10	TEAP-OTE
2	TEAΠOKA	11	TEAP-ETBA
3	TADKY	12	TEAP-ELTA
4	TEAM-ΝΠΔΔ	13	TEAP-EPIT
5	TEAYEK	14	TEAP-ΔEH
6	TEAYNIT	15	ΕΛEM
7	TEAX	16	TAITTI
8	TEAEIGE	17	TEAPIETE
9	TEAΠOZO		

Σημειώνεται ότι το TEAPIETE ανήκει στο ETEAM αλλά επειδή υφίσταται το καταστατικό του, ως προς το ύψος των παροχών (προ-συνταξιοδοτικό) για τους λόγους ανάδειξης αυτών, αποτυπώνεται ως το 17^ο ταμείο στον πίνακα της εργασίας.

2.3 Συμπεράσματα του θεωρητικού μέρους

Στο θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας εν μέρει αναλύθηκε η πορεία της κοινωνικής ασφάλισης, έχοντας ως κεντρική αναφορά την επικουρική ασφάλιση. Εκτενέστερα, αναφέρθηκε η εξέλιξη των κρατών ευημερίας και η εδραίωση της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα. Το ελληνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης έχει χαρακτηριστικά του κορπορατιστικού προτύπου (μεγάλος βαθμός κατακερματισμού του συστήματος, διακρίσεις μεταξύ επαγγελματικών κατηγοριών) αλλά και του νότιου ευρωπαϊκού (μεγάλη έκταση της πελατειακής συμπεριφοράς, συμμετοχή της οικογένειας στην παροχή φροντίδας).

Επισημάνθηκε ότι, τα επικουρικά ταμεία ιδρύθηκαν για να ικανοποιήσουν τις οικονομικές, ποιοτικές και κοινωνικο-ασφαλιστικές ανάγκες των επί μέρους επαγγελματικών κλάδων. Ο δημόσιος και υποχρεωτικός χαρακτήρας της επικουρικής ασφάλισης την καθιστά βασικό πυλώνα της κοινωνικής ευημερίας. Η επικουρική ασφάλιση είναι ταυτόσημη στις παροχές με αυτές της κύριας. Ομοίως, η οργάνωσή της, η υποχρεωτικότητά της και η λειτουργία της με βάση το διανεμητικό σύστημα την κατατάσσουν όμοια με την κύρια ασφάλιση στα συστήματα του πρώτου πυλώνα.

Κατά την επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας διαπιστώθηκε το άναρχα δομημένο σύστημα λειτουργίας των επικουρικών ταμείων, η έλλειψη σταθερής πολιτικής

βούλησης που στην καλύτερη περίπτωση θα μπορούσε να συντονίσει, να εξελίξει και να προνοήσει μεθόδους για την καλύτερη και αποτελεσματικότερη λειτουργία και ορθή έκβασή τους. Αναφερθήκαν οι ασφαλιστικές και οργανωτικές μεταρρυθμίσεις που σκοπό είχαν την επιβίωση των ασφαλιστικών οργανισμών και τη διόρθωση των κακώς κειμένων. Προς διόρθωση της «θεσμικής ευνοιοκρατίας», που όπως προαναφέρθηκε συναντάται σε όλα σχεδόν τα ανεπτυγμένα συστήματα κοινωνικής προστασίας και ιδιαίτερα στα μεσογειακά κοινωνικά κράτη, ψηφίστηκαν ασφαλιστικές μεταρρυθμίσεις με αυστηρότερους κανόνες συνταξιοδότησης και προοδευτικές μειώσεις των συντάξεων.

Στο πλαίσιο οργανωτικών μεταρρυθμίσεων-συνενώσεων οι ενοποιήσεις των επικουρικών ταμείων ξεκίνησαν από το 1999 με την ενοποίηση του ΤΕΑΔΥ, του 2002 με το ΕΤΕΑΜ και το 2008 με το ΤΕΑΙΤ και κατέληξαν με την ίδρυση του ΕΤΕΑ το 2012. Σκοπός του ΕΤΕΑ είναι η παροχή επικουρικής σύνταξης στους εργαζόμενους στον ιδιωτικό και ευρύτερο δημόσιο τομέα, στις τράπεζες και στις επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας καθώς και στα μέλη των οικογενειών τους.

Τα ταμεία που εντάχθηκαν στο ΕΤΕΑ καταργήθηκαν και από την έναρξη λειτουργίας του νέου φορέα απώλεσαν τη λογιστική και οικονομική τους αυτοτέλεια και η περιουσία τους, κινητή και ακίνητη, οι εισφορές, οι πόροι καθώς και τα έσοδά τους περιήλθαν στον νέο φορέα. Στο πλαίσιο που οι αναλογιστικές μελέτες δείχνουν ότι για την πλειοψηφία των επικουρικών ταμείων η περιουσία τους δεν επαρκεί για την κάλυψη των μελλοντικών τους υποχρεώσεων η συγχώνευση της περιουσίας και η μεταφορά πόρων από τα εύρωστα στα πλέον αδύνατα είναι μια μορφή αλληλεγγύης και αναδιανομής (Αναγνώστου- Δεδούλη, 2012). Πέραν της ενοποίησης της περιουσίας για την εξάλειψη των ανισοτήτων στον ιδρυτικό νόμο του ΕΤΕΑ υπήρξε η πρόβλεψη για τη λειτουργία του με βάση το διανεμητικό σύστημα προκαθορισμένων εισφορών με νοητή κεφαλαιοποίηση. Ειδικότερα στο άρθρο 42 προβλέπεται ότι το ποσό επικουρικής σύνταξης θα διαμορφώνεται ανάλογα με τη βάση των δημογραφικών δεδομένων, το πλασματικό ποσοστό απόδοσης κάθε ατομικής μερίδας, από την επιλογή ή όχι της μεταβίβασης της σύνταξης στα δικαιούχα μέλη και από το συντελεστή βιωσιμότητας του νέου φορέα. Τα στοιχεία αυτά, κεφαλαιοποιητικού τύπου, είναι καινοφανή για τα ελληνικά δεδομένα και δεν συμβαδίζουν με την παρούσα οικονομική κατάσταση της χώρας καθόσον στις προϋποθέσεις ύπαρξής τους λαμβάνεται ως προϋπόθεση η δημιουργία αποταμίευσης μέσω της οικονομικής ανάπτυξης.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ – Η ΕΡΕΥΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

3.1 Σκοπός, προσδοκώμενα αποτελέσματα και ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας

Στο θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας αναφέρθηκε η προσπάθεια μεταρρύθμισης της επικουρικής ασφάλισης και η ίδρυση του ΕΤΕΑ, το οποίο αποτελεί και το αντικείμενο της παρούσας μελέτης. Με σκοπό το ΕΤΕΑ να αποτελεί τον μοναδικό οργανισμό επικουρικής ασφάλισης του πρώτου πυλώνα Ν.4336/15 - ΦΕΚ 94 Α/14-08-2015 προβλέφθηκε ότι από 1.9.2015 εντάσσονται υποχρεωτικά:

1. οι Τομείς του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης του Τ.Ε.Α.Π.Α.Σ.Α.,
2. ο Κλάδος Επικουρικής Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών του Ο.Α.Ε.Ε.
3. ο Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Αρτοποιιών (Τ. Ε. Α. Α.) του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών του Ο. Α. Ε. Ε.
4. ο Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Πρατηριούχων Υγρών Καυσίμων (Τ.Ε.Α.Π.Υ.Κ.) του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης Ελευθέρων Επαγγελματιών του Ο.Α.Ε.Ε.,
5. ο Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Μηχανικών και Εργοληπτών Δημοσίων Έργων του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης του Ε.Τ.Α.Α.,
6. ο Τομέας Ασφάλισης Συμβολαιογράφων (Τ.Α.Σ.) του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης του Ε.Τ.Α.Α.
7. ο Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Δικηγόρων (Τ.Ε.Α.Δ.) του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης του Ε.Τ.Α.Α.,
8. ο Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Ιδιοκτητών Συντακτών και Υπαλλήλων Τύπου του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης του Ε.Τ.Α.Π.-Μ.Μ.Ε.,
9. ο Τομέας Επικουρικής Ασφάλισης Τεχνικών Τύπου Αθηνών και Θεσσαλονίκης του Κλάδου Επικουρικής Ασφάλισης του Ε.Τ.Α.Π.-Μ.Μ.Ε.
10. ο Κλάδος Επικουρικής Ασφάλισης Ναυτικών (Κ.Ε.Α.Ν.) του Ν.Α.Τ.
11. το Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης Προσωπικού Ιδρυμάτων Εμπορικού Ναυτικού (Τ.Ε.Α.Π.Ι.Ε.Ν.).

Επειδή ακόμη λόγω διαδικαστικών εκκρεμοτήτων η ένταξη των 11 προαναφερόμενων ταμείων δεν έχει ολοκληρωθεί η παρούσα έρευνα εξετάζει το ΕΤΕΑ στον παρόντα χρόνο, και με σημείο αναφοράς τα 17 ήδη συνενωμένα Επικουρικά Ταμεία.

Ο σκοπός της παρούσας διπλωματικής είναι να διερευνήσει τις υπάρχουσες ανισότητες μεταξύ των συνενωμένων ταμείων και συγκεκριμένα όσον αφορά :

- στις εισφορές ασφαλισμένων/εργοδοτών,
- στη θεμελίωση συνταξιοδότησης και
- στις επιμέρους παροχές.

Διευκρινίζεται ότι, από την έρευνα αποκλείονται οι ασφαλισμένοι των οποίων η έναρξη ασφάλισής τους άρχεται από την 01-01-1993 και μετά διότι όπως προαναφέρθηκε για αυτούς υφίστανται ενιαίοι κανόνες για τις εισφορές, τις παροχές και τη θεμελίωση συνταξιοδότησης και μικρότερη κλαδική διαφοροποίηση. Η μελέτη επικεντρώνεται στους υπαχθέντες στην ασφάλιση μέχρι 31-12-1992 δηλαδή τους «Παλαιούς» ασφαλισμένους των επικουρικών ταμείων, οι οποίοι κατά ταμείο αντιμετωπίζονται διαφορετικά και σύμφωνα με μελέτες μέχρι και το 2040 θα αποτελούν την πλειονότητα των συνταξιούχων (Τήνιος, 2003).

3.2 Μεθοδολογία συλλογής δεδομένων – Υλικό, Κριτήρια επιλογής

Η ακαδημαϊκή έρευνα προϋποθέτει μια “μεθοδολογία” υπό την οποία θα αναλυθούν τα αποτελέσματα της έρευνας. Οι τρόποι, μέθοδοι παραγωγής και ανάλυσης των δεδομένων αποτελούν την προϋπόθεση ώστε οι διάφορες θεωρίες να δοκιμαστούν και να γίνουν αποδεκτές ή να απορριφθούν. Στη βάση αυτή, η μεθοδολογία χαρακτηρίζεται ως πρωταρχική και σχετίζεται τόσο με την λεπτομερή έρευνα μέσω της οποίας συλλέγονται τα δεδομένα καθώς και με τις πιο γενικές φιλοσοφικές απόψεις (Saunders, Lewis, Thornhill 2000). Για τους Verma & Mallick, (2004) η έρευνα είναι μια οργανωμένη και σκόπιμη προσπάθεια για συλλογή καινούριων πληροφοριών ή η χρήση της υπάρχουσας γνώσης για ένα καινούριο σκοπό. Η επισκόπηση είναι περιγραφική μέθοδος με την οποία οι ερευνητές «συλλέγουν δεδομένα σε ένα συγκεκριμένο χρονικό σημείο, αποσκοπώντας να περιγράψουν τη φύση των υπάρχουσών συνθηκών ή να εντοπίσουν σταθερές με βάση τις οποίες μπορούν να συγκριθούν οι υπάρχουσες συνθήκες ή να προσδιορίσουν τις σχέσεις που υπάρχουν ανάμεσα σε συγκεκριμένα γεγονότα» (Cohen και Manion, 2000:122-123).

Στη βάση αυτή, η διερεύνηση των ανισοτήτων μεταξύ του κανονιστικού πλαισίου των ενταχθέντων ταμείων του ΕΤΕΑ στηρίχθηκε αφενός στη μελέτη της βιβλιογραφίας και αφετέρου στη μελέτη των επίσημων σχετικών καταστατικών των ταμείων. Έτσι, συλλέχθηκαν αρχικά τα δευτερεύοντα στοιχεία (νόμοι, προεδρικά διατάγματα, υπουργικές αποφάσεις, εγκύκλιοι), για την αποτύπωση πληροφοριών σχετικών του αντικειμένου της εργασίας και για την ανάπτυξη των θέσεων μας. Στη συνέχεια, για την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων, μελετήθηκαν τα σχετικά με την περιγραφή των

συνθηκών και των σχέσεων του κοινωνικού κράτους, της κοινωνικής ασφάλισης, της επικουρικής ασφάλισης, το θεσμικό της πλαίσιο, την έκταση της κοινωνικής προστασίας που παρέχει. Επίσης, συγκεντρώθηκαν τα καταστατικά των υπό μελέτη ταμείων, για τη μελέτη τους και τη σύνθεση/καταγραφή των πληροφοριών που αποτελούν το αντικείμενο της έρευνας. Ακόμη, αναζητήθηκαν και ταξινομήθηκαν πληροφορίες για τις νομοθεσίες που εφαρμόζουν τα επικουρικά ταμεία σχετικά με τη θεμελίωση συνταξιοδότησης καθώς και αυτές των ΦΚΑ. Έτσι, τα κύρια στοιχεία της έρευνας και της καταγραφής αυτής για τη μελέτη ενός φαινομένου ή γεγονότος, όπως στη συγκεκριμένη περίπτωση αποτελεί η συλλογή και καταγραφή πληροφοριών και δεδομένων (Saunders, Lewis, Thornhill 2000).

Η έρευνα είναι συμπερασματική γιατί παρέχει πληροφορίες για την εξαγωγή συμπερασμάτων τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη λήψη μέτρων, για την ικανοποίηση των κοινωνικών αξιών και των ατομικών αναγκών (Cohen, Manion, Morrison, 2008). Επίσης, είναι περιγραφική γιατί παρουσιάζει σαφή εικόνα των ενοποιημένων στο ΕΤΕΑ ταμείων με σκοπό την παροχή βασικών πληροφοριών.

3.3 Δυσκολίες και περιορισμοί κατά την ερευνητική διαδικασία

Κατά τη διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας υπήρξαν δυσκολίες και περιορισμοί όπως:

- Τα επικουρικά ταμεία δεν ιδρύθηκαν με ενιαία απόφαση και στο καθένα υφίσταται διαφορετικό καταστατικό καθώς και ποικίλες υπουργικές αποφάσεις και τροποποιήσεις αυτών που αφορά τη λειτουργία τους. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα μια δαιδαλώδη αναζήτηση των στοιχείων και του τρόπου εφαρμογής αυτών καθώς αυτά δεν έχουν συγκεντρωθεί σε ένα σώμα. Στο θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας επισημάνθηκαν τα οργανωτικά προβλήματα των επικουρικών ταμείων και τα ανωτέρω επιβεβαιώνουν αυτά.
- Το γεγονός ότι, τα ταμεία του ΕΤΕΑ βρίσκονται σε τρεις ξέχωρες κτηριακές εγκαταστάσεις σε διαφορετικά σημεία της Αθήνας καθώς και ο ελλιπής αριθμός εργαζομένων που εντείνει την προσπάθεια εργασίας επέτειναν τη δυσκολία της έρευνας.
- Μετά τις τροποποιήσεις του συνταξιοδοτικού, αρχής γενομένης από το 2010, μεγάλος αριθμός υπαλλήλων με εξειδίκευση του αντικειμένου συνταξιοδοτήθηκε δημιουργώντας κενό εμπειρίας και γνώσης σε αυτούς που μετακινούμενοι από άλλα ταμεία του ΕΤΕΑ έλαβαν τις θέσεις τους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι νέοι στο αντικείμενο υπάλληλοι να μην γνωρίζουν στοιχεία της μελέτης.

- Η έλλειψη μνημονίου εργασιών και νόμων που αφορούν τις λειτουργίες των ταμείων δημιουργεί την ανάγκη στους προϊσταμένους των τμημάτων ή υπαλλήλους αυτών να συγκεντρώνουν τα διάσπαρτα στοιχεία (Νόμους, Υπουργικές Αποφάσεις, Εγκύκλιοι) προκειμένου να εκπληρώνουν τα καθήκοντά τους. (Αυτό συμβαίνει γιατί οι εκάστοτε αποχωρήσαντες υπάλληλοι δεν αφήνουν πλάνο εργασιών).
- Ο περιορισμένος χρόνος για την εκπόνηση της έρευνας λόγω του συγκεκριμένου χρονοδιαγράμματός της.

Η εγκυρότητα της έρευνας συνίσταται στο ότι έγινε προσπάθεια να ληφθούν υπόψη όλα τα διαθέσιμα στοιχεία και ότι δεν υπήρξε βιασύνη που θα επέτρεπε την αμφισβήτηση της αξίας των αποτελεσμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1 Ανισότητες στις Εισφορές

Με το άρθρο 1 του Ν. 4225/2014, από 1.12.2013 οι ασφαλιστικές εισφορές υπέρ του ΕΤΕΑ για μισθωτούς που υπάγονται στην ασφάλιση του ΙΚΑ δηλώνονται υποχρεωτικά στην ΑΠΔ, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία του ΙΚΑ. Σκοπός της προτεινόμενης ρύθμισης ήταν η οριστική αντιμετώπιση του προβλήματος της εισφοροδιαφυγής και εισφορο-αποφυγής λόγω της έλλειψης ελέγχου παρακολούθησης στο σύστημα καταβολής εισφορών και παροχών των ταμείων επικουρικής ασφάλισης. Με τις διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 5 καθορίστηκε ενιαίο ποσοστό εισφορών (3% ασφαλισμένου και 3% εργοδότη) και ενιαία βάση υπολογισμού τους (επί των πάσης φύσεως αποδοχών του εργαζομένου) για όλους τους ασφαλισμένους του ΕΤΕΑ, ανεξαρτήτως αν έχουν υπαχθεί στην ασφάλιση πριν ή μετά την 1.1.1993 (παλαιοί και νέοι ασφαλισμένοι). Σκοπός των διατάξεων αυτών είναι η απλούστευση διαδικασιών και η εξάλειψη των ανισοτήτων για το σύνολο των ασφαλισμένων στο ΕΤΕΑ. Έτσι, από 01/12/2013 η καθιέρωση του ενιαίου ποσοστού ασφαλιστικών εισφορών μεταξύ των ταμείων του ΕΤΕΑ διόρθωσε τις υφιστάμενες ανισότητες ως προς τις εισφορές. Στον κατωτέρω πίνακα αποτυπώνονται οι εισφορές όπως αυτές ίσχυαν έως και τον 11/2013.

Πίνακας-01
Ποσοστά εισφορών μέχρι 30/11/2013

τέως Ταμείο		Τακτικές Εισφορές		Εφάπαξ Εισφορές		
		Εργοδότη	Ασφαλισμένου	Εγγραφής	Γάμου	Τέκνων
1	ΤΕΑΔΥ	3%	3% επί βασικού μισθού 2% επί λοιπών αποδοχών	½ του καθαρού πληρωτέου του εισαγωγικού βασικού μισθού		
2	ΤΕΑΠΟΚΑ	5%	5%	ένας βασικός εισαγωγικός μισθός		
3	ΤΑΔΚΥ ²⁰		3%			

²⁰ Δεν υφίσταται εργοδοτική εισφορά υπολογιζόμενη στις αποδοχές των εργαζομένων αλλά ετήσια εισφορά (άρθ.3, παρ.1 &3 Ν.1726/1944, άρθ.30, παρ1 ΝΔ.4260/1962 και άρθ.33 ΝΔ. 4541/1966) ποσοστού 2,25% υπολογιζόμενη επί των πραγματοποιηθέντων τακτικών εσόδων του προηγούμενου οικονομικού έτους των Δήμων και ποσοστού 1,5% επί των τακτικών εσόδων των Κοινοτήτων και λοιπών Οργανισμών.

τέως Ταμείο		Τακτικές Εισφορές		Εφάπαξ Εισφορές		
		Εργοδότη	Ασφαλισμένου	Εγγραφής	Γάμου	Τέκνων
4	TEAM-ΝΠΔΔ	3%	3%			
5	TEAYEK	3,6%	3,6%			
6	TEAYNHT	4%	4%	μία μηνιαία εισφορά	διπλάσιο μηνιαίας εισφοράς	
7	TEAX	5%	5%	14% βασικού μισθού	20% βασικού μισθού	7% α' τέκνο 5% β' τέκνο 3% γ' τέκνο
8	TEAEIPE	3%	3%			
9	TEAPOZO	3%	3%			
10	TEAI-OTE	3%	3%			
11	TEAI-ETBA	3%	3%			
12	TEAI-EATA	3%	3%			
13	TEAI-EPIT ²¹	5%	6%			
14	TEAI-ΔΕΗ	4,5%	4,5%			
15	ΕΛΕΜ	7,5%	3%			
16	TAITII	3,5%	7%	διπλάσιο μηνιαίας εισφοράς		
17	TEAIETE	5,25%	6,25%	διπλάσιο μηνιαίας εισφοράς		

4.2 Ανισότητες στη θεμελίωση συνταξιοδότησης

Όπως προαναφέρθηκε, η λειτουργία και η οργάνωση της επικουρικής ασφάλισης, δεν αναπτύχθηκε με προγραμματισμό και μελέτη, αλλά υπό την πίεση οργανωμένων συμφερόντων. Παρά το γεγονός ότι κατά τις τελευταίες δεκαετίες η ασφαλιστική νομοθεσία έχει υποστεί αρκετές βελτιώσεις, ωστόσο, ακόμη και σήμερα που συγκροτείται από κοινό φορέα, το ΕΤΕΑ, τα ενταχθέντα ταμεία ακολουθούν μια ιδιαίτερη και περίπλοκη θεσμική δομή. Αυτό σημαίνει ότι τα επικουρικά ταμεία προκειμένου να συνταξιοδοτήσουν τους ασφαλισμένους τους ακολουθούν τις διατάξεις του ΦΚΑ του κλάδου τους σε συνδυασμό με όσα υπαγορεύουν τα καταστατικά τους. Έτσι, άλλα ταμεία ακολουθούν διατάξεις του ΙΚΑ, άλλα του ΟΑΕΕ, άλλα του Δημοσίου

²¹ Στην ΕΡΤ 1 με έναρξη ασφάλισης:
από 1977 έως 11/1993 6% ο ασφαλισμένος και 8% εργοδότης,
από 12/1993 έως 12/1994 5% ο ασφαλισμένος και 6% εργοδότης,
από 01/1995 έως 11/2013 5,5% ο ασφαλισμένος και 5,5% εργοδότης.

και άλλα των Ειδικών Ταμείων. Σημειώνεται ότι, ακόμη και στο ίδιο επικουρικό ταμείο (π.χ. ΤΕΑΧ) επειδή οι ασφαλισμένοι του μπορεί να είναι αυτοαπασχολούμενοι ή να εργάζονται ως υπάλληλοι στον ιδιωτικό ή στο δημόσιο τομέα οι διατάξεις που καλούνται να εφαρμόσουν οι υπάλληλοι είναι αντίστοιχες των τεσσάρων κυρίων φορέων δηλ. του ΙΚΑ, του ΟΑΕΕ, του ΤΣΜΕΔΕ και του Δημοσίου.

Παρατίθεται πίνακας με τα επικουρικά ταμεία και ο αντίστοιχος κύριος φορέας του οποίου τις διατάξεις ακολουθούν για τη θεμελίωση της συνταξιοδότησης των ασφαλισμένων τους.

Πίνακας-02
Υπαγωγή επικουρικών ταμείων στη νομοθεσία των Κύριων Φορέων

τέως Ταμείο		Κύριος φορέας συνταξιοδότησης			
		ΓΕΝΙΚΟ ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟ	ΙΚΑ	ΟΑΕΕ	ΕΙΔΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ
1	ΤΕΑΔΥ	√			
2	ΤΕΑΠΟΚΑ	√	√		
3	ΤΑΔΚΥ	√	√		
4	ΤΕΑΜ-ΝΠΔΔ		√		
5	ΤΕΑΥΕΚ		√		
6	ΤΕΑΥΝΠΤ		√		
7	ΤΕΑΧ	√	√	√	√
8	ΤΕΑΕΙΓΕ		√		
9	ΤΕΑΠΟΖΟ		√	√	
10	ΤΕΑΠ-ΟΤΕ				√
11	ΤΕΑΠ-ΕΤΒΑ				√
12	ΤΕΑΠ-ΕΛΤΑ				√
13	ΤΕΑΠ-ΕΡΤΤ				√
14	ΤΕΑΠ-ΔΕΗ				√
15	ΕΔΕΜ				√
16	ΤΑΠΤΠ				√
17	ΤΕΑΠΕΤΕ				√

Λόγω του μεγάλου πλήθους των περιπτώσεων θεμελίωσης συνταξιοδότησης από διαφορετικούς φορείς δεν θα αναπτυχθούν όλες στην παρούσα εργασία, γιατί από μόνες τους οι περιπτώσεις δύνανται να εξαντλήσουν μια ιδιαίτερη έρευνα. Ωστόσο, θα αναφερθούν ενδεικτικά οι διαφοροποιήσεις-ανισότητες για τη θεμελίωση συνταξιοδότησης, πέρα από τις διαφορές μεταξύ κλάδων και επαγγελμάτων, σε αυτές των ηλικιών, της ημερομηνίας πρώτης ασφάλισης, των ετών ασφάλισης κα σε αυτές λόγω φύλου.

- Μια βασική διαφοροποίηση που υφίσταται στον ΟΑΕΕ έναντι των υπολοίπων κυρίων φορέων (ΙΚΑ, ΔΗΜΟΣΙΟ και ΕΙΔΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ) είναι ότι υπάρχει κοινός τρόπος συνταξιοδότησης ανδρών και γυναικών ασφαλισμένων, δεν παρέχεται μειωμένη σύνταξη (πχ μητέρες ανηλίκων κοκ) και τα όρια ηλικίας για τη συνταξιοδότηση είναι υψηλά καθώς και ο χρόνος ασφάλισης που απαιτείται. Για τη συνταξιοδότηση από τον ΟΑΕΕ με 15 έτη ασφάλισης για άνδρες και γυναίκες μέχρι το 2012 το όριο ηλικίας ήταν το 65^ο έτος και η προβλεπόμενη συντομότερη συνταξιοδότηση ακόμη και πριν ψηφιστούν οι νέοι νόμοι ήταν στο 60^ο έτος με 37 χρόνια ασφάλισης. Για τους ασφαλισμένους του ΟΑΕΕ από το 2013 το όριο ηλικίας συνταξιοδότησης ανδρών και γυναικών είναι το 67^ο.
- Μια σημαντική διαφορά μεταξύ Δημοσίου/Ειδικών Ταμείων και του ΙΚΑ/ΟΑΕΕ εντοπίζεται στην έννοια της θεμελίωσης δικαιώματος: το ποιος δικαιούται σύνταξη και πότε καθορίζεται από α) τις ρυθμίσεις για τη θεμελίωση δικαιώματος ανάλογα με το μήκος της περιόδου ασφάλισης (αριθμός ενσήμων) και β) η ελάχιστη ηλικία στην οποία μπορεί να ασκηθεί ένα θεμελιωμένο δικαίωμα. Ενώ λοιπόν για το Δημόσιο ως θεμελίωση δικαιώματος νοείται η συμπλήρωση του απαιτούμενου χρόνου ασφάλισης και δεν συναρτάται με την ταυτόχρονη συμπλήρωση ορισμένου ορίου ηλικίας, για το ΙΚΑ και τον ΟΑΕΕ πρέπει να συμπίπτουν οι γενικές προϋποθέσεις που ορίζει ο νόμος (το όριο ηλικίας και οι ημέρες ασφάλισης). Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι οι ασφαλισμένοι του Δημοσίου και των Ειδικών Ταμείων κατοχυρώνουν δικαίωμα συνταξιοδότησης με αναστολή.²² Αυτή η ανισότητα παύει με το άρθρο 1 του Ν. 4336/2015, όπου πλέον τα έτη ασφάλισης και το όριο ηλικίας αποτελούν προϋπόθεση για την άμεση καταβολή της σύνταξης στο ακέραιο.
- Μια ανισότητα που εντοπίστηκε ήταν αυτή της διαφοράς στο ποσοστό της επιβαλλόμενης μείωσης στις συντάξεις που εφαρμόστηκε στο Δημόσιο και στα Ειδικά Ταμεία, δύο έτη μεταγενέστερα του ΙΚΑ. Διευκρινίζεται ότι στο ΙΚΑ η μείωση από 1/267 που υπολογιζόταν μέχρι και 31/12/2008, από 01/01/2009 υπολογίζεται σε 1/200 ενώ στο Δημόσιο και στα Ειδικά Ταμεία αυτή η μείωση 1/267 παρέμεινε μέχρι και 31/12/2010 και εφαρμόστηκε το 1/200 δύο έτη αργότερα δηλαδή από 01/01/2011.
- Μια ακόμη ανισότητα αφορά στον υπολογισμό της ενηλικίωσης των τέκνων για τη θεμελίωση της συνταξιοδότησης των μητέρων με ανήλικο τέκνο. Ενώ στο ΙΚΑ η θεμελίωση της ανηλικότητας κατά τη συμπλήρωση 5500 ημερών ασφάλισης εξετάζει

²² «Εφαρμοστέα νομοθεσία: άρθρο 56 του Π.Δ.169/2007, άρθρο 3 του Ν.2084/1992 και άρθρο 6 Ν.3865/2010».

την ημερομηνία συμπλήρωσης του 18^{ου} έτους ημερολογιακά, στο δημόσιο και στα ειδικά ταμεία σε όσους συνταξιοδοτούνται μετά την 21/07/2010 η ενηλικίωση μετατίθεται για τις 31/12 του έτους γεννήσεως.

- Επίσης ανισότητα αφορά και στη θεμελίωση συνταξιοδότησης την οποία στο Δημόσιο και στα Ειδικά Ταμεία προσδιορίζει ο διορισμός, ενώ στο ΙΚΑ και στον ΟΑΕΕ ο απαιτούμενος χρόνος ασφάλισης και η ηλικία. Έτσι π.χ. οι διορισθείσες μέχρι 31/12/1982 που θεμελιώνουν δικαίωμα μέχρι 31/12/1997 μπορούν να συνταξιοδοτηθούν στο 44,6 έτος της ηλικίας τους ή και άνευ ορίου ηλικίας. Το όριο αυτό της ηλικίας δεν υφίσταται σε καμία διάταξη του ΙΚΑ ή του ΟΑΕΕ.
- Η έννοια της τρίτεκνίας που υφίσταται μόνο στο Δημόσιο και στα Ειδικά Ταμεία. Με τη συμπλήρωση 20 ετών ασφάλισης οι τρίτεκνες γυναίκες και οι τρίτεκνοι άνδρες εφόσον είναι χήροι ή έχουν την επιμέλεια των τέκνων με δικαστική απόφαση, έχουν τη δυνατότητα συνταξιοδότησης άνευ ορίου ηλικίας. Μετά την 01/01/2011 για τους τρίτεκνους και τις τρίτεκνες, τα όρια ηλικίας και τα απαιτούμενα έτη ασφάλισης αυξάνουν με την κατάληξη στη θεμελίωση του 2013 να απαιτεί 25 έτη και το 67^ο έτος της ηλικίας τους.
- Η διαφοροποίηση του επαγγέλματος των εκπαιδευτικών του Δημοσίου, οι οποίοι θεμελιώνουν πλήρες δικαίωμα συνταξιοδότησης με 30 χρόνια ασφάλισης στο 55^ο έτος της ηλικίας τους, και εάν τα 30 έτη συμπληρώνονται μετά το 2010, το 60^ο έτος της ηλικίας τους. Για τους εκπαιδευτικούς της ιδιωτικής εκπαίδευσης τα όρια ηλικίας και οι ημέρες ασφάλισης είναι όμοια με όλων των εργαζομένων που ασφαλιζονται στο ΙΚΑ.
- Η διαφοροποίηση ως προς τη διάταξη θεμελίωσης συνταξιοδότησης με ευνοϊκές προϋποθέσεις για αυτούς που έχουν ανάπηρο σύζυγο ή ανάπηρο τέκνο. Ενώ στο ΙΚΑ απαιτούνται ασφάλιση 7500 ημερών και ποσοστό αναπηρίας συζύγου 80% ή τέκνου 67% για συνταξιοδότηση άνευ ορίου ηλικίας- στο Δημόσιο και στα Ειδικά Ταμεία ο χρόνος ασφάλισης είναι μεν ο αυτός (25 έτη) διαφέρει όμως ως προς το ζητούμενο ποσοστό αναπηρίας, που ορίζεται στο 67% και για τις δύο περιπτώσεις και ηλικία 50 ετών.
- Η θεμελίωση της 25ετίας στο δημόσιο και στα Ειδικά Ταμεία με ανήλικο τέκνο για άνδρες και γυναίκες με βάση το έτος συμπλήρωσης της 25ετίας όπου το όριο ηλικίας προσδιορίζεται στο 52^ο για θεμελίωση πλήρους σύνταξης στο 2011. Κάτι αντίστοιχο υφίσταται στο ΙΚΑ, όμως αφορά στις μητέρες ανηλίκων ή και τους χήρους πατέρες ανηλίκων στους οποίους απαιτούνται 5500 ημέρες ασφάλισης και συνταξιοδότηση

στο 55^ο έτος για θεμελίωση έως και το 2010, το 57^ο για το 2011, το 60^ο για το 2012, και από το 2013 και μετά το 67^ο της ηλικίας τους

- Η θεμελίωση συνταξιοδότησης δημάρχου με δύο τετραετίες από το ΤΑΔΚΥ. Οι διατάξεις αυτές (αρθ.1 του Ν.91/1943, 1 και 2 του Ν.99/1974 και της παρ. 19 του άρθ.4 του 3513/2006) παύουν να ισχύουν για όσους αποκτούν για πρώτη φορά την ιδιότητα του βουλευτή ή του δημάρχου από την επόμενη της ημερομηνίας έναρξης ισχύος του Νόμου 4093/2012 (παρ. Β του άρθρ. 1).

Επίσης η περίπτωση των ασφαλισμένων της Εμπορικής τράπεζας και ειδικότερα των προέδρων, των διευθύνοντων συμβούλων και των γενικών διευθυντών οι οποίοι, σε περίπτωση μη επανεκλογής, επαναδιορισμού ή παραίτησής τους συνταξιοδοτούνται με 10 συντάξιμα χρόνια από τα οποία 7 στην Εμπορική τράπεζα.

- Η διαφοροποίηση ακόμη και στο ίδιο ταμείο για κάποιες ομάδες ασφαλισμένων, όπως για παράδειγμα τις έγγαμες με ενήλικα ή έγγαμα, ή χωρίς τέκνα γυναίκες, σε σχέση με τις άγαμες ή χήρες ή διαζευγμένες χωρίς τέκνα ή με έγγαμα τέκνα οι οποίες θεμελιώνουν με διαφορετικό χρόνο ασφάλισης (πχ. 17,6 μήνες οι έγγαμες και 25 οι άγαμες).
- Η ανισότητα ως προς την παροχή σύνταξης (προ-συνταξιοδοτικό), ίσης με το μισθό εξόδου, μετά τη συμπλήρωση 15 συντάξιμων χρόνων και ανεξάρτητα από την ηλικία του εργαζομένου εφόσον απολυθεί από την τράπεζα (Εμπορική, Πίστεως). Επισημαίνεται ακόμη ότι, στις περιπτώσεις συνταξιοδότησης προέδρου, διευθύνοντα συμβούλου και γενικού διευθυντή της εμπορικής τράπεζας με τη συμπλήρωση 10ετούς ασφάλισης, το κατώτατο όριο της σύνταξης ορίζεται η ανώτατη μηνιαία σύνταξη διευθυντή, η οποία υπολογίζεται με τον ανώτατο αριθμό προσαυξήσεων βαθμού (πριμ) και το ανώτατο επίδομα πολυετίας με 35 συντάξιμα χρόνια.

4.3 Ανισότητες στις παροχές

4.3.1 Ανισότητες στην προσαύξηση της σύνταξης λόγω οικογενειακών επιδομάτων

Κατά την μελέτη των καταστατικών των Ταμείων, προκύπτει ότι δεν χορηγούν όλα προσαυξήσεις στις συντάξεις γήρατος και αναπηρίας λόγω οικογενειακών επιδομάτων. Παρατίθεται πίνακας με τα ταμεία του ΕΤΕΑ στον οποίο αποτυπώνεται ποια ταμεία

χορηγούν οικογενειακά επιδόματα και, για όσα τα χορηγούν, τα ποσά ή ποσοστά επί της σύνταξης της συγκεκριμένης παροχής.

Πίνακας-03
Προσαύξηση σύνταξης ένεκα οικογενειακών επιδομάτων

τέως Ταμείο		ΕΠΙΔΟΜΑ ΣΥΖΥΓΟΥ	ΕΠΙΔΟΜΑ ΤΕΚΝΩΝ	
		Ποσοστό επί βασικής σύνταξης ή ποσό	Ποσοστό επί της βασικής σύνταξης	Ανώτατο ποσό
1	ΤΕΑΔΥ			
2	ΤΕΑΠΟΚΑ			
3	ΤΑΔΚΥ			
4	ΤΕΑΜ-ΝΠΔΔ			
5	ΤΕΑΥΕΚ	10%	Για κάθε τέκνο 5%	
6	ΤΕΑΥΝΠΤ	33,57€	Α' τέκνο 20% Β' τέκνο 15% Γ' τέκνο 10%	115,63€ 86,73€ 57,82€
7	ΤΕΑΧ			
8	ΤΕΑΕΙΓΕ			
9	ΤΕΑΠΟΖΟ			
10	ΤΕΑΠ-ΟΤΕ			
11	ΤΕΑΠ-ΕΤΒΑ			
12	ΤΕΑΠ-ΕΛΤΑ			
13	ΤΕΑΠ-ΕΡΤΤ			
14	ΤΕΑΠ-ΔΕΗ			
15	ΕΛΕΜ	10%	α' τέκνο 5% β' τέκνο 7,5% γ' τέκνο 10% δ' τέκνο 15% και εξής	
16	ΤΑΠΤΠ ²³			
17	ΤΕΑΠΕΤΕ			

Η προσαύξηση της σύνταξης λόγω οικογενειακών επιδομάτων αποτελεί πρόσθετη παροχή και χορηγείται για την ενίσχυση του οικογενειακού εισοδήματος των συνταξιούχων που είναι ασθενέστεροι από οικονομική άποψη. Τέτοιοι θεωρούνται οι έγγαμοι συνταξιούχοι των οποίων ο/η σύζυγος δεν εργάζεται ή δεν λαμβάνει σύνταξη, αλλά και τα τέκνα του συνταξιούχου μέχρι την ενηλικίωσή τους ή τη συμπλήρωση του 24^{ου} έτους της ηλικίας τους εάν σπουδάζουν, δεν εργάζονται και δεν έχουν συνάψει γάμο.

²³ Στην περίπτωση του ΤΑΠΤΠ και του ΤΕΑΠΕΤΕ, στο προσυνταξιοδοτικό καθεστώς υπολογίζονται όλες οι αποδοχές που λαμβάνει ο εργαζόμενος συμπεριλαμβανομένων των οικογενειακών του επιδομάτων.

Η Γαληνού (2015) επισημαίνει ότι η μη χορήγηση της προσαύξησης αυτής στους έγγαμους συνταξιούχους των οποίων οι σύζυγοι εργάζονται ή είναι συνταξιούχοι, δεν αντίκειται στη συνταγματική αρχή της ισότητας, ούτε στη διάταξη του άρθρου 21 παρ.1 του Συντάγματος περί προστασίας της οικογένειας αφού οι κατηγορίες αυτές δεν τελούν υπό τις ίδιες συνθήκες. Ένα αντίστοιχο παράδειγμα αποτελεί το ΤΕΑΥΝΤΠ που χορηγεί προσαύξηση στη σύνταξη λόγω οικογενειακού επιδόματος για τον ή την σύζυγο που δεν εργάζεται και δεν συνταξιοδοτείται, με την προϋπόθεση ότι του έχει χορηγηθεί και από τον ΚΦΑ.

Ορμώμενοι από το λόγο της Γαληνού για τη χορήγηση οικογενειακών επιδομάτων ως ενίσχυση των οικονομικά ασθενέστερων, επισημαίνεται ότι στην πράξη αυτό δεν υφίσταται καθ' ολοκληρίαν καθ' όσον σε καταστατικά ταμείων προβλέπεται επίδομα συζύγου χωρίς να εξετάζεται η παράμετρος βοήθειας, αλλά δικαιωματικά. Έτσι π.χ. στο ΤΕΑΥΕΚ χορηγείται η προσαύξηση της σύνταξης του άνδρα ασφαλισμένου για τη σύζυγό του χωρίς τον περιορισμό τού να μην εργάζεται ή να συνταξιοδοτείται.

Στις περιπτώσεις που το ασφαλιστικό κεφάλαιο σχηματίζεται με κρατήσεις από τις αποδοχές των ασφαλισμένων, γίνεται δεκτό ότι έχει ανταποδοτικό χαρακτήρα και ότι θα πρέπει να υφίσταται αναλογία εισφορών και αντίστοιχων παροχών. Ο ανταποδοτικός χαρακτήρας των οικογενειακών επιδομάτων υφίσταται στο πλαίσιο που καταβάλλονται έκτακτες εισφορές (π.χ. λόγω γάμου του ασφαλισμένου). Στο ΤΕΑΥΝΤΠ, η εφάπαξ εισφορά λόγω αναγνώρισης γάμου είναι ίση προς το διπλάσιο της μηνιαίας εισφοράς των αντίστοιχων αποδοχών κατά τον μήνα τελέσεως του γάμου και η ανταπόδοσή της είναι τα 31.32 € που προσαυξάνουν τη σύνταξη του ασφαλισμένου. Αντίθετα, στο ΤΕΑΥΕΚ, που χορηγεί αντίστοιχα επιδόματα, δεν προβλέπεται έκτακτη εισφορά γάμου.

Επισημαίνεται, παράλληλα, ότι υπάρχει το φαινόμενο είσπραξης έκτακτων εισφορών (γάμου και γέννησης τέκνων) για τις οποίες δεν υπάρχει ανταπόδοση. Συγκεκριμένα, στο ΤΕΑΧ από τους ασφαλισμένους καταβάλλεται εφάπαξ εισφορά λόγω γάμου ανερχόμενη σε ποσοστό 20% επί του βασικού μισθού, σε ποσοστό 7% για το πρώτο τέκνο, 5% για το δεύτερο τέκνο και 3% για το τρίτο τέκνο, χωρίς να προβλέπεται προσαύξηση της σύνταξής τους λόγω οικογενειακών επιδομάτων.

Σημειώνεται ότι, από 01/12/2013 όταν επήλθε εξομοίωση των εισφορών, δεν προβλέπονται έκτακτες εισφορές, ωστόσο, επειδή ακόμη δεν υφίσταται νέος κανονισμός παροχών, εξακολουθούν να χορηγούνται οικογενειακά επιδόματα από τα ταμεία των οποίων το καταστατικό τους τα προβλέπει.

4.3.2 Επίδομα Απολύτου αναπηρίας

Το επίδομα απολύτου αναπηρίας (Ν.3518/2006) χορηγείται σε συνταξιούχους εφόσον ευρίσκονται διαρκώς σε κατάσταση που απαιτεί συνεχή επίβλεψη, περιποίηση και συμπαράσταση άλλου προσώπου (απόλυτη αναπηρία) δηλαδή ανικανότητας συντήρησης, καθώς και στους τυφλούς ασφαλισμένους σε εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 5 παρ.7 του ν.3232/2004. Το επίδομα απολύτου αναπηρίας ισούται με το 50% της καταβαλλόμενης σύνταξης.

Πρόβλημα είχε δημιουργηθεί για το εάν και οι φορείς επικουρικής ασφάλισης υποχρεούνται στη χορήγηση του επιδόματος αυτού. Σύμφωνα με την αρ.881/1984 γνωμοδότηση της νομικής υπηρεσίας της ΓΓΚΑ η διάταξη της παρ.3 του άρθρου 42 του ν.1140/1981 δεν είχε εφαρμογή στους φορείς επικουρικής ασφάλισης. Το σκεπτικό της γνωμοδότησης ήταν ότι η φύση των οργανισμών επικουρικής ασφάλισης είναι τέτοια που δεν επιτρέπει την επιβολή ενιαίων ρυθμίσεων και γενικών οικονομικών επιβαρύνσεων χωρίς ειδική κάθε φορά πρόβλεψη στο καταστατικό που να σταθμίζει την οικονομική αντοχή καθενός από τους οργανισμούς αυτούς χωριστά. Έτσι, το ανωτέρω επίδομα καταβάλλεται από τα επικουρικά ταμεία στις περιπτώσεις που προβλέπεται από τις καταστατικές τους διατάξεις. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα ταμεία που το χορηγούν να διαφοροποιούνται ως προς την κάλυψη της αναπηρίας, δηλαδή άλλα ταμεία προσαυξάνουν τη σύνταξη με το επίδομα σε όσους ευρίσκονται διαρκώς σε κατάσταση που απαιτεί συνεχή επίβλεψη, περιποίηση, συμπαράσταση άλλου προσώπου και στους τυφλούς ασφαλισμένους, και άλλα μόνο στις περιπτώσεις τυφλότητας.

Παρατίθεται πίνακας με τα ταμεία που χορηγούν ή όχι το προαναφερόμενο επίδομα απόλυτης αναπηρίας, αλλά και η διαφοροποίησή τους ως προς την κάλυψη αναπηρίας.

Πίνακας-04
Χορήγηση επιδόματος απολύτου αναπηρίας και τυφλότητας

τέως Ταμείο		ΕΠΙΔΟΜΑ ΑΠΟΛΥΤΟΥ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ (50% της σύνταξης)	
		Μόνο τυφλότητα	Λοιπές Περιπτώσεις αναπηρίας
1	ΤΕΑΔΥ	√	
2	ΤΕΑΠΟΚΑ	√	√
3	ΤΑΔΚΥ	√	√
4	ΤΕΑΜ-ΝΠΔΔ		

τέως Ταμείο		ΕΠΙΔΟΜΑ ΑΠΟΛΥΤΟΥ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ (50% της σύνταξης)	
		Μόνο τυφλότητα	Λοιπές Περιπτώσεις αναπηρίας
5	ΤΕΑΥΕΚ	√	√
6	ΤΕΑΥΝΠΤ	√	√
7	ΤΕΑΧ		
8	ΤΕΑΕΠΓΕ		
9	ΤΕΑΠΟΖΟ		
10	ΤΕΑΠ-ΟΤΕ	√	
11	ΤΕΑΠ-ΕΤΒΑ	√	
12	ΤΕΑΠ-ΕΛΤΑ	√	
13	ΤΕΑΠ-ΕΡΤΤ	√	
14	ΤΕΑΠ-ΔΕΗ	√	
15	ΕΛΕΜ		
16	ΤΑΠΤΠ		
17	ΤΕΑΠΕΤΕ	√	

4.3.3 Παροχή Εξόδων Κηδείας

Στις περιπτώσεις θανάτου ασφαλισμένου ή συνταξιούχου από τους ΚΦΑ καταβάλλεται εφάπαξ βοήθημα για τα έξοδα κηδείας. Για την ίδια περίπτωση καταβάλλονται έξοδα κηδείας από ένα μέρος των ενταχθέντων στο ΕΤΕΑ επικουρικών ταμείων. Παρατίθεται πίνακας με τα επικουρικά ταμεία που χορηγούν ή όχι έξοδα κηδείας, τα ποσά παροχής αυτών, καθώς και οι διαφοροποιήσεις των ποσών αν πρόκειται για άμεσα ή έμμεσα ασφαλισμένο.

Πίνακας-05
Παροχή εξόδων κηδείας ασφαλισμένου ή συνταξιούχου

τέως Ταμείο		Άμεσα ασφαλισμένος	Έμμεσα ασφαλισμένος
1	ΤΕΑΔΥ		
2	ΤΕΑΠΟΚΑ		
3	ΤΑΔΚΥ		
4	ΤΕΑΜ-ΝΠΔΔ		
5	ΤΕΑΥΕΚ	522,60€	261,80€
6	ΤΕΑΥΝΠΤ	759,52€	759,52€
7	ΤΕΑΧ	450,09€	
8	ΤΕΑΕΠΓΕ		
9	ΤΕΑΠΟΖΟ	209,44€	209,44€

	τέως Ταμείο	Άμεσα ασφαλισμένος	Έμμεσα ασφαλισμένος
10	ΤΕΑΠ-ΟΤΕ		
11	ΤΕΑΠ-ΕΤΒΑ		
12	ΤΕΑΠ-ΕΛΤΑ		
13	ΤΕΑΠ-ΕΡΤΤ	1.047,20€	1.047,20€
14	ΤΕΑΠ-ΔΕΗ		
15	ΕΛΕΜ		
16	ΤΑΠΤΠ		
17	ΤΕΑΠΕΤΕ		

Στον ανωτέρω πίνακα φαίνεται το ποσό των εξόδων κηδείας, όπως αυτό προσδιορίζεται στα καταστατικά των ταμείων. Στα περισσότερα ταμεία το σύνθητες είναι να αποδίδεται υπόλοιπο ποσού του τιμολογίου εξόδων. Έτσι, λαμβάνεται υπόψη α) το ποσό του τιμολογίου και β) το ποσό καταβολής από τον κύριο φορέα, ώστε το ποσό που χορηγούν αμφότεροι οι φορείς (κύριος και επικουρικός) να καλύπτει μέρος των εξόδων του τιμολογίου.

Επίσης, διαπιστώνονται στον πίνακα ότι ορισμένα από τα ταμεία διαφοροποιούν το ποσό εξόδων κηδείας για τον έμμεσα ή άμεσα ασφαλισμένο και ότι σε ένα (ΤΕΑΧ) αποδίδεται μόνο στους άμεσα ασφαλισμένους του. Τέλος, στο ΤΕΑΠ-ΕΡΤΤ χορηγείται εφάπαξ ποσό εξόδων κηδείας χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ούτε το ποσό του τιμολογίου ούτε το ποσό καταβολής από τον κύριο φορέα.

4.3.4 Επιστροφή εισφορών σε ασφαλισμένους σε περίπτωση μη θεμελίωσης σύνταξης

Στους κανόνες δικαίου της κοινωνικής ασφάλισης περιλαμβάνονται και γενικές αρχές, οι οποίες επισημαίνονται στις αποφάσεις του ΣτΕ και ρυθμίζουν οργανωτικά και λειτουργικά θέματα της κοινωνικής ασφάλισης (Πετροπουλάκος, 2015). Μια τέτοια αρχή αποτελεί και αυτή της μη επιστροφής των ασφαλιστικών εισφορών των ασφαλισμένων όταν καθίσταται βέβαιο ότι δεν είναι εφικτή η χορήγηση σύνταξης. Οι εισφορές που καλύπτουν νομίμως χρόνο υποχρεωτικής ασφάλισης περιλαμβάνονται μεταξύ των πόρων των ασφαλιστικών οργανισμών και ο Πετροπουλάκος (2015:7) αναφέρει ότι «η αρχή αυτή αποβλέπει στη διασφάλιση της αναλογιστικής βάσης στην οποία στηρίζεται η οικονομία των ασφαλιστικών οργανισμών». Ωστόσο, όταν υφίσταται νομοθετική πρόβλεψη για επιστροφή εισφορών η αρχή αυτή παρακάμπτεται. Στον πίνακα αποτυπώνονται οι διαφορές προσέγγισης μεταξύ των ενταχθέντων ταμείων στο ΕΤΕΑ

του ζητήματος της επιστροφής εισφορών στους ασφαλισμένους ή στα συγγενικά τους πρόσωπα, όταν δεν θεμελιώνουν δικαίωμα συνταξιοδότησης.

Πίνακας-06 Επιστροφή Εισφορών

τέως Ταμείο		Επιστροφή Εισφορών	Με προσαύξηση των εισφορών
1	ΤΕΑΔΥ	√	
2	ΤΕΑΠΟΚΑ		
3	ΤΑΔΚΥ	√	
4	ΤΕΑΜ-ΝΠΔΔ		
5	ΤΕΑΥΕΚ	√	
6	ΤΕΑΥΝΠΤ		
7	ΤΕΑΧ	√	
8	ΤΕΑΕΙΓΕ²⁴	√	
9	ΤΕΑΠΟΖΟ	√	
10	ΤΕΑΠ-ΟΤΕ	√	
11	ΤΕΑΠ-ΕΤΒΑ	√	√
12	ΤΕΑΠ-ΕΛΤΑ	√	√
13	ΤΕΑΠ-ΕΡΤΤ	√	√
14	ΤΕΑΠ-ΔΕΗ	√	√
15	ΕΛΕΜ	√	√
16	ΤΑΠΤΠ	√	√
17	ΤΕΑΠΕΤΕ	√	√

Στα περισσότερα από τα ταμεία που προβλέπεται επιστροφή εισφορών στους ασφαλισμένους τους όταν δεν πληρούν δικαίωμα συνταξιοδότησης επιστρέφονται οι ατομικές καταβληθείσες εισφορές των ασφαλισμένων χωρίς προσαυξήσεις. Άλλα ταμεία επιστρέφουν τις ατομικές εισφορές συνυπολογίζοντας σε αυτές προσαυξήσεις διαφοροποιούμενες ανά ταμείο. Έτσι, υφίσταται η περίπτωση του ΤΕΑΠ-ΔΕΗ στο οποίο η επιστροφή ερμηνεύεται ως εφάπαξ μέρος και το ποσό προκύπτει από τον υπολογισμό των τελευταίων τακτικών μηνιαίων αποδοχών X τα έτη ασφάλισης X 25%.

Στο ΤΕΑΠ-ΕΡΤΤ καταβάλλεται εφάπαξ παροχή ίση με τις καταβληθείσες ατομικές εισφορές ατόκως, προσαυξημένη όμως κατά τριάντα ημερομίσθια ανειδίκευτου εργάτη για κάθε έτος πραγματικής ασφάλισης.

²⁴ Με προϋπόθεση την υπαγωγή στην ασφάλιση κατά την έναρξη του Ταμείου 01-10-1979 .

Στο ΤΕΑΠ-ΟΤΕ οι ασφαλισμένοι του κλάδου που αποχωρούν ή απολύονται από την υπηρεσία χωρίς να δικαιούνται επικουρικής σύνταξης λαμβάνουν επιστροφή των ατομικών τους εισφορών, ατόκως αλλά υπάρχει πρόβλεψη στο καταστατικό ότι πέραν των δυο μηνών από την αίτηση, σε μη ανταπόκριση της υπηρεσίας, καταβάλλεται και ο νόμιμος τόκος υπερημερίας.

4.3.5 Εφαρμογή Κατώτατων ορίων

Στο θεωρητικό μέρος της εργασίας αναφέρθηκαν τα κατώτατα όρια των οποίων η εφαρμογή αποτελεί προστασία-δικλείδα ασφαλείας αυτών που δεν θεμελιώνουν δικαιώματα σε επαρκείς παροχές. Η εφαρμογή των κατώτατων ορίων, η χορήγηση μιας αξιοπρεπούς παροχής από τους ασφαλιστικούς φορείς, αιτιολογείται με βάση τους στόχους της συγκεκριμένης παροχής, δηλαδή να ωφελούνται όσοι έχουν ενταχθεί στην αγορά εργασίας για συγκεκριμένο διάστημα και η ασφάλισή τους εμφανίζει κενά που δεν επιτρέπουν τη λήψη επαρκών παροχών με την εμφάνιση του ασφαλιστικού κινδύνου. Με αυτόν τον τρόπο τα κατώτατα όρια αποτελούν ένα μηχανισμό αναδιανομής που αυξάνει τα ποσοστά αναπλήρωσης για το ασθενέστερο τμήμα της κατανομής εισοδήματος. Οι Τήνιος (1999) και Βακαλόπουλος (1999) θεωρούν ότι, η λειτουργία των κατώτατων ορίων νοθεύει τη σχέση ανταποδοτικότητας, καθώς έχει αποδειχθεί ότι σε ποσοστό άνω του 60% των συνταξιούχων emπίπτουν στα κατώτατα όρια. Επειδή δε, στις περισσότερες περιπτώσεις των ασφαλισμένων τα έτη συνεισφοράς τους στο σύστημα είναι τα ελάχιστα (15 έτη), τελικά συμβαίνει τα πραγματικά ποσοστά αναπλήρωσης να είναι πολύ χαμηλότερα για αυτούς που ασφαλίζονται για περισσότερα έτη και βρίσκονται πάνω από την κατώτατη σύνταξη (Τήνιος, 2003). Τα κατώτατα όρια μειώνονται σε κάθε περίπτωση κατά το ποσοστό που ο συνταξιούχος δικαιούται μειωμένη σύνταξη. Εξαιρέση από τον κανόνα προβλέπεται για τη συνταξιοδότηση της μητέρας ανηλίκου τέκνου που στην περίπτωση μειωμένης σύνταξης το κατώτατο όριο δεν επιδέχεται μείωσης. Παρατίθεται πίνακας με τα κατώτατα όρια που χορηγούν τα ταμεία του ΕΤΕΑ.

Πίνακας-07
Παροχή κατώτατων ορίων

τέως Ταμείο		Γήρατος	Αναπηρίας	Θανάτου
1	ΤΕΑΔΥ	57,78€	57,78€	57,78€
2	ΤΕΑΠΟΚΑ			
3	ΤΑΔΚΥ	202,00€	202,00€	202,00€

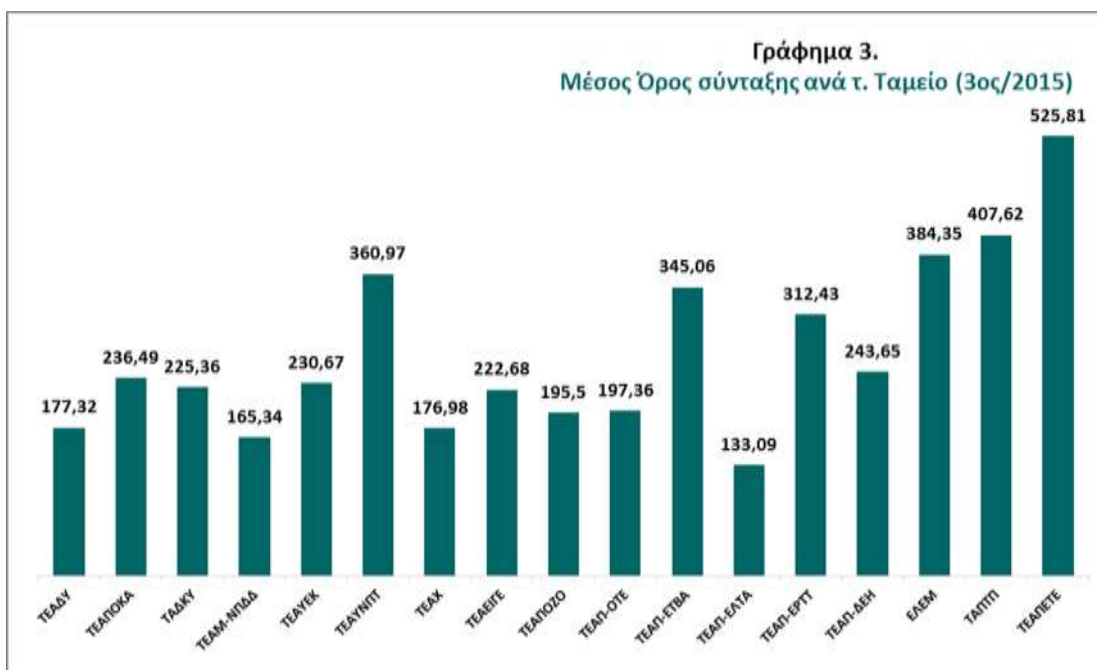
τέως Ταμείο		Γήρατος	Αναπηρίας	Θανάτου
4	TEAM-ΝΠΔΔ	121,55€	121,55€	97,24€
5	TEAYEK	236,34€	236,34€	192,62€
6	TEAYNPIT	324,56€	324,56€	292,11€
7	TEAX	174,01€	208,32€	121,81€
8	TEAEIΓE	147,28€	147,28€	124,52€
9	TEAΠOZO	215,60€	215,60€	178,72€
10	TEAΠ-OTE	133,71€	133,71€	97,24€
11	TEAΠ-ETB ²⁵	200,00€	200,00€	200,00€
12	TEAΠ-ΕΛΤΑ	70,20€	70,20€	70,20€
13	TEAΠ-EPIT			
14	TEAΠ-ΔΕΗ	98,97€	63,70€	15,35€
15	ΕΔΕΜ			
16	ΤΑΠΤΗ			
17	TEAΠETE			

4.3.6 Ανισότητες ως προς το ποσοστό αναπλήρωσης των συντάξεων

Όπως προαναφέρθηκε, οι κανόνες συνταξιοδότησης με τους οποίους υπολογίζονται οι επικουρικές συντάξεις των ενταχθέντων ταμείων στο ΕΤΕΑ δεν είναι ενιαίοι ούτε ως προς τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης ούτε και ως προς το ύψος των συντάξιμων αποδοχών τους για τα ίδια αναγνωρισμένα συντάξιμα χρόνια. Στο πλαίσιο αυτό, παρατέθηκαν έρευνες που αναδείκνυαν τη διαφορετικότητα στην ασφαλιστική προστασία ορισμένων κατηγοριών συνταξιούχων.

Σύμφωνα με τα στοιχεία πληρωμών συντάξεων του ΕΤΕΑ μηνός Μαρτίου 2015, ο μέσος όρος σύνταξης ανά ταμείο διαφοροποιείται από 133,09€ μέχρι 525,81€. Στο κατωτέρω γράφημα αποτυπώνονται οι διαφορές στο μέσο όρο σύνταξης ανά ταμείο.

²⁵ 10% των συντάξιμων αποδοχών.

Πηγή: www.etea.gov.gr http://www.etea.gov.gr/temp/site/wp-content/uploads/2015/04/ETEA-NEA-EΠΟΧΗ-ΣΤΗΝ-ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΗ-ΑΣΦΑΛΙΣΗ_3-2015.pdf

Στο ΕΤΕΑ οι ανισότητες στο ποσοστό αναπλήρωσης είναι μεγάλες τόσο μεταξύ των ταμείων καθώς και σε συγκεκριμένο ταμείο το ΤΕΑΔΥ. Στο ΤΕΑΔΥ συμπεριλήφθηκαν, όπως φαίνεται και στον κατωτέρω πίνακα, 12 Ταμεία σύμφωνα με το Ν.2676/1999. Από τη συνένωση (1999) μέχρι και σήμερα τα επί μέρους ταμεία διατηρούν τα καταστατικά τους ως προς το ποσοστό αναπλήρωσης που κυμαίνεται από το 20% έως και το 32%. Παρατίθεται πίνακας με τα ποσοστά αναπλήρωσης των ενταχθέντων στο ΤΕΑΔΥ ταμείων.

Πίνακας-08
Ποσοστό αναπλήρωσης ενταχθέντων ταμείων στο τ.ΤΕΑΔΥ

Ταμείο Αρωγής Υπουργείου	Ποσοστό υπολογισμού σύνταξης
ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ	20%
ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	20%
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	20%
ΕΜΠΟΡΙΟΥ	20%
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ	20%
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ	20%
ΥΠΕΧΩΔΕ	20%
ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	20%
ΥΓΕΙΑΣ & ΚΟΙΝ. ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ	21%
ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ, ΤΥΠΟΥ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ	25%
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ	25%
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ - ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΟΙ	32%

Για την αποτύπωση των ανισοτήτων στα ποσά της σύνταξης που χορηγούν τα ταμεία του ΕΤΕΑ συγκρίνουμε τα ποσοστά αναπλήρωσής τους με 35 και με 15 έτη ασφάλισης λαμβάνοντας υπόψη το μισθό που εμφανίζεται σε μεγαλύτερη συχνότητα. Για το ΤΕΑΔΥ λαμβάνουμε ως επικρατέστερο ποσοστό αναπλήρωσης το 20%.

Πίνακας-09
Ποσά σύνταξης και ποσοστά αναπλήρωσης ταμείων του ΕΤΕΑ

τέως Ταμείο		15 έτη ασφάλισης			35 έτη ασφάλισης		
		Συντάξιμος μισθός	Ποσό σύνταξης	% Αναπλήρωσης	Συντάξιμος μισθός	Ποσό σύνταξης	% Αναπλήρωσης
1	ΤΕΑΔΥ	1.305,00	111,86	20	1.666,00	333,20	20
2	ΤΕΑΠΟΚΑ	1.305,00	208,80	34	1.666,00	566,44	34
3	ΤΑΔΚΥ	1.305,00	202,00 ²⁶	36,50	1.666,00	524,79	36,50
4	ΤΕΑΜ-ΝΠΔΔ	1.688,25	270,51	21	2.432,25	524,54	21
5	ΤΕΑΥΕΚ	2.432,25	531,53	29	2.432,25	708,70	29
6	ΤΕΑΥΝΠΤ	2.432,25	553,81	45	2.432,25	1.107,63	45
7	ΤΕΑΧ (Δημόσιος Τομέας)	1.305,00	89,48	16	1.666,00	266,56	16
	ΤΕΑΧ (Ιδιωτικός Τομέας)	1.706,00	174,01	21	2.029,00	426,09	21
8	ΤΕΑΕΙΓΕ	2.432,25	271,02	26	2.432,25	632,39	26
9	ΤΕΑΠΟΖΟ	1.643,52	288,22	26	1.643,52	432,33	26
10	ΤΕΑΠ-ΟΤΕ	2.000,00	200,00	20	2.500,00	500,00	20
11	ΤΕΑΠ-ΕΤΒΑ	2.000,00	300,00	35	2.000,00	700,00	35
12	ΤΕΑΠ-ΕΛΤΑ	1.977,30	127,11	16	1.977,30	296,60	16
13	ΤΕΑΠ-ΕΡΤΤ	2.000,00	282,86	33	2.000,00	660,00	33
14	ΤΕΑΠ-ΔΕΗ	2.000,00	356,42	20	2.000,00	500,00	20
15	ΕΔΕΜ	2.046,00	345,26	36	4.037,00	1.453,32	36
16	ΤΑΠΤΠ	3.259,41	488,91	35	3.259,41	1.140,79	35
16	ΤΑΠΤΠ (προ-συνταξιοδοτικό)	3.259,41 ²⁷	3.259,41	100	3.259,41	3.259,41	100
17	ΤΕΑΠΕΤΕ (προ-συνταξιοδοτικό)	3.855,60 ²⁸	3.855,60	100	3.855,60	3.855,60	100

²⁶ Εφαρμόζεται το κατώτατο όριο.

²⁷ Για παράδειγμα ασφαλισμένος με συντάξιμο μισθό αποχωρήσεως 3.259,41€ και 35 έτη ασφάλισης δικαιούται προ-συνταξιοδοτικό ποσού 3.259,41€, το οποίο λαμβάνει από την Τράπεζα και για όσο διάστημα δεν θεμελιώνει δικαίωμα συνταξιοδότησης. Μετά τη θεμελίωση από τον Κύριο Φορέα το ΤΑΠΤΠ καταβάλλει τη διαφορά του συνόλου (σύνταξη ΤΑΠΤΠ και σύνταξη ΙΚΑ). Δηλαδή, συντάξιμος μισθός 3.259,41€, προ-συνταξιοδοτικό 3.259,41€, σύνταξη από το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ 1.600,00€, έτσι το Ταμείο καταβάλλει τη διαφορά των 1.659,41€.

²⁸ Για παράδειγμα ασφαλισμένος με συντάξιμο μισθό αποχώρησης 3.855,60 € και 35 έτη ασφάλισης δικαιούται προ-συνταξιοδοτικό ποσού 3.855,60€, το οποίο λαμβάνει για όσο διάστημα δεν θεμελιώνει δικαίωμα συνταξιοδότησης. Μετά τη θεμελίωση από τον Κύριο Φορέα το ΕΤΕΑ καταβάλλει τη διαφορά του συνόλου (σύνταξη ΤΕΑΠΕΤΕ και σύνταξη ΙΚΑ). Δηλαδή, συντάξιμος μισθός 3.855,60€, προ-συνταξιοδοτικό 3.855,60€, σύνταξη από το ΙΚΑ-ΕΤΑΜ 1.120,00€ έτσι το Ταμείο καταβάλλει τη διαφορά των 2.672,79€.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να συγκεκριμενοποιηθεί η ανισότητα στο ποσοστό αναπλήρωσης μεταξύ των ενταχθέντων ταμείων που απαρτίζουν το ΤΕΑΔΥ και ειδικότερα μεταξύ των ταμείων που υπολογίζουν με ποσοστό άνω του 20% (δεν περιλαμβάνεται στον ανωτέρω πίνακα).

Παρατίθεται πίνακας με τα υπαχθέντα ταμεία στο ΤΕΑΔΥ και τα αντίστοιχα ποσοστά αναπλήρωσης.

Πίνακας-10
Ποσά σύνταξης και ποσοστά αναπλήρωσης ταμείων του τ.ΤΕΑΔΥ

Ταμείο Αρωγής Υπουργείου	15 έτη ασφάλισης			35 έτη ασφάλισης		
	Συντάξιμος μισθός	Ποσό σύνταξης	% Αναπλήρωσης	Συντάξιμος μισθός	Ποσό σύνταξης	% Αναπλήρωσης
ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ	1.305,00	111,86	20	1.666,00	333,20	20
ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ	1.305,00	111,86	20	1.666,00	332,20	20
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	1.305,00	111,86	20	1.666,00	333,20	20
ΕΜΠΟΡΙΟΥ	1.305,00	111,86	20	1.666,00	333,20	20
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ	1.305,00	111,86	20	1.666,00	333,20	20
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ	1.305,00	111,86	20	1.666,00	333,20	20
ΥΠΕΧΩΔΕ	1.305,00	111,86	20	1.666,00	333,20	20
ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	1.305,00	111,86	20	1.666,00	333,20	20
ΥΓΕΙΑΣ & ΚΟΙΝ. ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ	1.305,00	117,45	21	1.666,00	349,86	21
ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ, ΤΥΠΟΥ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ	1.305,00	139,82	25	1.666,00	416,50	25
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ	1.305,00	139,82	25	1.666,00	416,50	25
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ - ΤΕΛΩΝΕΙΑΚΟΙ	1.305,00	178,97	32	1.666,00	583,10	32

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί ότι τα επικουρικά ταμεία διαφέρουν και ως προς τον τρόπο υπολογισμού του συντάξιμου μισθού. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι:

- Τα ταμεία που χορηγούν συντάξεις σε δημοσίους υπαλλήλους (ΤΕΑΔΥ, ΤΑΔΚΥ, ΤΕΑΠΟΚΑ, ΤΕΑΧ-ΔΗΜΟΣΙΟΥ) ως συντάξιμο μισθό υπολογίζουν το βασικό του μισθολογικού κλιμακίου που ελάμβανε ο υπάλληλος κατά την 31-10-2011.

- Το ΕΤΕΑΜ υπολογίζει ως συντάξιμο μισθό το 9% του 25πλασίου του κατώτατου ημερομισθίου ανειδικεύτου εργάτη, όπως ισχύει κάθε φορά, της εκάστοτε Εθνικής Γενικής Συλλογικής Σύμβασης Εργασίας .
- Το ΤΕΑΥΝΤΠ υπολογίζει ως συντάξιμο μισθό το μέσο όρο των ασφαλιστικών κλάσεων που είναι καταταγμένος ο ασφαλισμένος κατά την τελευταία, προ της επελεύσεως ασφαλιστικού κινδύνου, πενταετίας.
- Το ΤΕΑΧ, για τους ασφαλισμένους του ιδιωτικού τομέα, υπολογίζει ως συντάξιμο μισθό τις αποδοχές του προηγούμενου της διακοπής της εργασίας μήνα.
- Το ΤΕΑΕΙΓΕ και το ΤΕΑΥΕΚ, ως συντάξιμο μισθό, υπολογίζει το μέσο όρο των αποδοχών της τελευταίας διετίας πριν την έξοδο από την υπηρεσία. Στις αποδοχές αυτές περιλαμβάνονται και τα αναλογούντα χορηγούμενα επιδόματα, ανάλογα του χρόνου υπηρεσίας.
- Το ΤΕΑΠΟΖΟ, ως συντάξιμο μισθό, υπολογίζει το μέσο όρο των πάσης φύσεως τακτικών αποδοχών του ασφαλισμένου της τελευταίας πενταετίας.
- Το ΤΕΑΠ-ΟΤΕ και το ΤΕΑΠ-ΕΤΒΑ, ως συντάξιμο μισθό, υπολογίζει το βασικό μισθό, το επίδομα πολυετίας, το επίδομα βαθμού και το επιστημονικό επίδομα που ελάμβανε ο ασφαλισμένος πριν την επέλευση του ασφαλιστικού κινδύνου.
- Το ΤΕΑΠ-ΕΛΤΑ ως συντάξιμο μισθό υπολογίζει το βασικό μισθό και το χρονοεπίδομα που ελάμβανε ο ασφαλισμένος πριν την επέλευση του ασφαλιστικού κινδύνου. Οι αποδοχές αυτές σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να υπερβούν τον εκάστοτε βασικό μισθό του 7^{ου} μισθολογικού κλιμακίου του μισθολογίου ΕΛΤΑ προσαυξημένο κατά 69%. (π.χ. σημερινές αποδοχές 7^{ου} Μ.Κ. + 69% χρονοεπίδομα: 1.170,00 + 807,30 = 1.977,30 ευρώ.)
- Το ΤΕΑΠ-ΕΡΤΤ, ως συντάξιμο μισθό, υπολογίζει τις τακτικές αποδοχές του μήνα εξόδου του ασφαλισμένου.
- Το ΤΕΑΠ-ΔΕΗ, ως συντάξιμο μισθό, υπολογίζει το 80% των τελευταίων αποδοχών του μήνα εξόδου του ασφαλισμένου.
- Ο ΕΛΕΜ, το ΤΑΠΤΤ και το ΤΕΑΠΕΤΕ ως συντάξιμο μισθό υπολογίζουν το άθροισμα του βασικού μισθού, του επιδόματος πολυετίας, του επιστημονικού επιδόματος και του επιδόματος βαθμού του μήνα εξόδου των ασφαλισμένων.

Προκειμένου να αναδειχθούν οι ανισότητες ως προς το ποσοστό αναπλήρωσης επί συγκεκριμένης μισθολογικής βάσης δημιουργήθηκε πίνακας με παράδειγμα ένα ενιαίο μισθό για όλους του ασφαλισμένους των ταμείων. Με αυτόν επιδιώκεται να αποφευχθεί η εικασία ότι εάν υπήρχε ενιαίος μισθός δεν θα υφίσταντο ανισότητες. Παρατίθεται ο

συγκριτικός πίνακας με βάση τον καταληκτικό μισθό 35ετίας του δημοσίου ώστε να γίνει εμφανής η διαφορά σε σχέση με το ποσοστό αναπλήρωσης ανά ταμείο επί του ίδιου συντάξιμου μισθού.

Πίνακας-11
Ποσά σύνταξης για 35ετία, με το συντάξιμο μισθό Δημοσίου

	τέως Ταμείο	Συντάξιμος μισθός	Ποσό σύνταξης	% Αναπλήρωσης
1	ΤΕΑΔΥ	1.666,00	333,20	20
2	ΤΕΑΠΟΚΑ	1.666,00	566,44	34
3	ΤΑΔΚΥ	1.666,00	608,09	36,50
4	ΤΕΑΜ-ΝΠΔΔ	1.666,00	349,86	21
5	ΤΕΑΥΕΚ	1.666,00	483,14	29
6	ΤΕΑΥΝΠΤ	1.666,00	749,70	45
7	ΤΕΑΧ (Δημόσιος Τομέας)	1.666,00	266,56	16
	ΤΕΑΧ (Ιδιωτικός Τομέας)	1.666,00	349,86	21
8	ΤΕΑΕΙΓΕ	1.666,00	433,16	26
9	ΤΕΑΠΟΖΟ	1.666,00	432,33 ²⁹	26
10	ΤΕΑΠ-ΟΤΕ	1.666,00	333,20	20
11	ΤΕΑΠ-ΕΤΒΑ	1.666,00	499,00	35
12	ΤΕΑΠ-ΕΛΤΑ	1.666,00	266,56	16
13	ΤΕΑΠ-ΕΡΤΤ	1.666,00	549,78	33
14	ΤΕΑΠ-ΔΕΗ	1.666,00	333,20	20
15	ΕΛΕΜ	1.666,00	599,76	36
16	ΤΑΠΤΠ	1.666,00	499,00	35
16	ΤΑΠΤΠ (προ-συνταξιοδοτικό)	1.666,00	1.666,00	100
17	ΤΕΑΠΕΤΕ (προ-συνταξιοδοτικό)	1.666,00	1.666,00	100

Μεταξύ των ενταχθέντων στο ΕΤΕΑ ταμείων υφίστανται κάποια (ΤΕΑΠΕΤΕ και ΤΑΠΤΠ) των οποίων η νομική μορφή λειτουργίας τους ως ΝΠΔ απέκλεισε την επέμβαση της πολιτείας στο πυρήνα των καταστατικών τους διατάξεων. Ειδικότερα, το

²⁹ Εφαρμογή ανώτατου ορίου σύνταξης.

ΤΑΠΤΠ και το ΤΕΑΠΕΤΕ έχουν καθιερώσει την «προσυνταξιοδοτική» προστασία στους ασφαλισμένους τους. Το προσυνταξιοδοτικό καθεστώς είναι η χορήγηση παροχής ίσης με το μισθό που ελάμβανε ο εργαζόμενος που απομακρύνθηκε από την εργασία του, μέχρις ότου συμπληρώσει τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης από τον οικείο φορέα κύριας σύνταξης (π.χ. ΙΚΑ). Έτσι, ο τρόπος υπολογισμού της επικουρικής σύνταξης των προερχόμενων από το ΤΑΠΤΠ ασφαλισμένων και συνταξιούχων του ΕΤΕΑ διαφέρει ανάλογα με τον αν πρόκειται για ασφαλισμένους, οι οποίοι εξέρχονται από την υπηρεσία μετά τη συμπλήρωση των προϋποθέσεων για τη λήψη πλήρους σύνταξης από το ΙΚΑ ή για ασφαλισμένους που συνταξιοδοτήθηκαν από το ΤΑΠΤΠ πριν τη θεμελίωση δικαιώματος σε σύνταξη από το ΙΚΑ.

Στην περίπτωση ασφαλισμένου του ΤΑΠΤΠ που εξέρχεται από την υπηρεσία μετά τη συμπλήρωση των προϋποθέσεων για τη λήψη πλήρους σύνταξης από το ΙΚΑ τότε η επικουρική σύνταξη υπολογίζεται με ποσοστό 1% επί του συντάξιμου μισθού για κάθε χρόνο υπηρεσίας, ανεξάρτητα από το ποσό της σύνταξης του ΙΚΑ.

Στην περίπτωση ασφαλισμένου του ΤΑΠΤΠ που εξέρχεται από την υπηρεσία πριν τη θεμελίωση συνταξιοδότησης το ποσό που προκύπτει για το προσυνταξιοδοτικό καταβάλλεται από την Τράπεζα μέχρι τη θεμελίωση δικαιώματος σύνταξης από τον Κύριο Φορέα. Όταν ο ασφαλισμένος θεμελιώσει δικαίωμα σύνταξης το επικουρικό ταμείο (ΕΤΕΑ) καταβάλλει τη διαφορά που προκύπτει από το ποσό της σύνταξης και του μισθού που ελάμβανε πριν αυτός συνταξιοδοτηθεί. Στις περιπτώσεις προσυνταξιοδοτικού οι ασφαλισμένοι λαμβάνουν σύνταξη ίση με το μισθό που ελάμβαναν από την Τράπεζα.

Στην περίπτωση ασφαλισμένου του ΤΕΑΠΕΤΕ που εξέρχεται από την υπηρεσία του, λαμβάνει από το ΕΤΕΑ το ποσό που προκύπτει για το προσυνταξιοδοτικό του (τουλάχιστον ο μισθός τους) μέχρι να θεμελιώσει δικαίωμα από τον Κύριο Φορέα και, στη συνέχεια, τη διαφορά που προκύπτει από το ποσό της σύνταξης και του μισθού που ελάμβανε πριν αυτός συνταξιοδοτηθεί.

4.4. Συμπεράσματα εμπειρικού μέρους

Σύμφωνα με την ανάλυση των αποτελεσμάτων που παρουσιάστηκαν στην προηγούμενη ενότητα και με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα που είχαν τεθεί προέκυψαν τα εξής:

α) Αναφορικά με το πρώτο ερευνητικό ερώτημα για τη ύπαρξη ή μη ανισοτήτων στις εισφορές εξετάστηκαν τα ποσοστά εισφορών των ενταχθέντων στο ΕΤΕΑ ταμείων και διαπιστώθηκε ότι, από την 01-12-2013 υφίσταται ενιαίο ποσοστό εισφορών για όλα.

Μέχρι και τις 30-11-2013 το ποσοστό εισφορών διέφερε από ταμείο σε ταμείο ενώ σε κάποια ταμεία υπήρχαν και πρόσθετες εισφορές γάμου, τέκνων, εγγραφής κ.ά. Οι πρόσθετες εισφορές σε κάποιες περιπτώσεις ήταν ανταποδοτικές (π.χ. εισφορά γάμου-προσαύξηση σύνταξης με το οικογενειακό επίδομα) και σε κάποιες όχι όπως η περίπτωση του TEAX που εισέπραττε πρόσθετη εισφορά γάμου και τέκνων αλλά δεν προέβλεπε το καταστατικό του αντίστοιχη προσαύξηση στη σύνταξη. Επισημαίνεται ότι, στο πλαίσιο που οι εισφορές από 01-12-2013 έχουν εξομοιωθεί τα ταμεία στα οποία υπήρχε καταστατική διάταξη είσπραξης πρόσθετων εισφορών πλέον αυτές δεν εισπράττονται. Ωστόσο, επειδή η σύνταξη υπολογίζεται με τις καταστατικές τους διατάξεις τα ταμεία αυτά εξακολουθούν να χορηγούν ανταποδοτικές προσαυξήσεις στη σύνταξη όπως το επίδομα συζύγου και τέκνων.

β) Αναφορικά με το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα, σχετικά με την ανισότητα στη θεμελίωση συνταξιοδότησης, εξετάστηκε το θεσμικό πλαίσιο που εφαρμόζουν τα ενταχθέντα στο ΕΤΕΑ ταμεία και διαπιστώθηκε ότι ακολουθούν μια ιδιαίτερη και περίπλοκη θεσμική δομή. Δηλαδή κάθε ταμείο, πέρα από την εφαρμογή του καταστατικού του, τηρεί ταυτόχρονα κατά περίπτωση τις διατάξεις του ΙΚΑ, του ΟΑΕΕ, του δημοσίου ή των ειδικών ταμείων. Εξαιρέση αποτελεί το TEAX που εφαρμόζει σύμφωνα με την κάθε περίπτωση ασφαλισμένου διατάξεις του ΙΚΑ, του ΟΑΕΕ και του δημοσίου καθόσον οι ασφαλισμένοι του εργάζονται ως μισθωτοί στον ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα και ως αυτοαπασχολούμενοι.

Η εφαρμογή θεσμικού πλαισίου συνταξιοδότησης σύμφωνα με αυτές του κύριου φορέα αναδεικνύει διαφοροποιήσεις μεταξύ των ταμείων και ανισότητες ως προς τη θεμελίωση συνταξιοδότησης. Πιο συγκεκριμένα, επισημάνθηκαν ανισότητες στην ηλικία θεμελίωσης καθώς άλλα ταμεία συνταξιοδοτούν τους ασφαλισμένους τους στο 65^ο ή στο 67^ο έτος της ηλικίας τους, όμοια τους άνδρες και τις γυναίκες (π.χ. Ταμεία που ακολουθούν διατάξεις του ΟΑΕΕ), και σε άλλα η θεμελίωση συνταξιοδότησης είναι ανάλογη με το φύλο, με ευνοϊκότερες διατάξεις για τις γυναίκες, τις οποίες συνταξιοδοτούν ακόμη και στο 44,6 έτος της ηλικίας τους (π.χ. Ειδικά Ταμεία).

Ως προς τον απαιτούμενο χρόνο ασφάλισης για τη θεμελίωση συνταξιοδότησης λόγω γήρατος διαπιστώθηκε ότι τα περισσότερα ταμεία προβλέπουν ως ελάχιστο χρόνο τα 15 έτη ή 4500 ημέρες ασφάλισης εξαιρουμένου του ΤΑΔΚΥ που συνταξιοδοτεί τους δημάρχους με 8 έτη (δύο τετραετίες) και του TEΑΠΕΤΕ που συνταξιοδοτεί τους προέδρους, διευθύνοντες συμβούλους, γενικούς διευθυντές της εμπορικής τράπεζας με 10 συντάξιμα χρόνια παρέχοντας σε αυτούς πλήρη σύνταξη 35 συντάξιμων ετών.

Διαπιστώθηκε ότι, ακόμη και στο ίδιο ταμείο (ΤΕΑΔΥ, ΤΕΑΠΟΚΑ, ΤΑΔΚΥ, ΕΙΔΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ) υφίσταται διαφοροποίηση στη θεμελίωση για ομάδες ασφαλισμένων σύμφωνα με την οικογενειακή τους κατάσταση (π.χ. έγγαμες με ενήλικα ή έγγαμα ή χωρίς τέκνα, άγαμες ή χήρες ή διαζευγμένες χωρίς τέκνα ή με έγγαμα τέκνα). Σε αυτές τις περιπτώσεις το κριτήριο της οικογενειακής κατάστασης ευνοεί κατά 7,5 έτη υπηρεσίας τη συνταξιοδότηση των έγγαμων γυναικών σε σχέση με τις άγαμες (πχ. 17,6 έτη υπηρεσίας οι έγγαμες και 25 έτη οι άγαμες).

Σχετικά με τη συνταξιοδότηση των μητέρων ανηλίκων τέκνων διαπιστώθηκε εν πρώτοις ότι αυτή η ομάδα δεν υπάγεται στα ταμεία που ακολουθούν διατάξεις του ΟΑΕΕ. Κατά δεύτερο, τα ταμεία που παρέχουν σύνταξη στη συγκεκριμένη ομάδα διαφοροποιούνται μεταξύ τους σύμφωνα με τις διατάξεις του ΚΦΑ που ακολουθούν. Ως παράδειγμα αναφέρονται οι μητέρες ανηλίκων, ασφαλισμένες του δημοσίου και των ειδικών ταμείων που θεμελιώνουν με τη συμπλήρωση 25ετίας και όριο ηλικίας το 52^ο σε σχέση με την ανάλογη κατηγορία ασφαλισμένων στο ΙΚΑ για τις οποίες απαιτούνται 5500 ημέρες ασφάλισης (18,4 έτη) και όριο ηλικίας το 55^ο έτος για θεμελίωση έως και το 2010, το 57^ο για το 2011, το 60^ο για το 2012 και από το 2013 και μετά το 67^ο της ηλικίας τους. Επίσης, στην περίπτωση ασφαλισμένων μητέρων τριών τέκνων του δημοσίου και των ειδικών ταμείων υφίστανται ευνοϊκή ρύθμιση συνταξιοδότησής τους με 20ετία άνευ ορίου ηλικίας ενώ στις ασφαλισμένες του ΙΚΑ δεν προβλέπεται κάτι αντίστοιχο.

Διαπιστώθηκε η κλαδική διάσταση των επικουρικών ταμείων και το γεγονός ότι εργαζόμενοι στον ίδιο κλάδο υφίστανται διαφοροποίηση ως προς το συνταξιοδοτικό τους δικαίωμα. Οι εκπαιδευτικοί που εργάζονται στο δημόσιο αποκτούν δικαίωμα συνταξιοδότησης με 30 χρόνια ασφάλισης στο 55^ο έτος της ηλικίας τους, υπολογιζόμενη ως πλήρης των 35 ετών. Αντίστοιχα, οι εκπαιδευτικοί της ιδιωτικής γενικής εκπαίδευσης, ακολουθώντας το δικαίωμα σύνταξης όπως αυτό προσδιορίζεται από τις διατάξεις του ΙΚΑ, συνταξιοδοτούνται στο 58^ο έτος της ηλικίας τους έχοντας τουλάχιστον 35 έτη ασφάλισης.

Μια ακόμη ανισότητα που επισημάνθηκε ήταν αυτή της θεμελίωσης και της κατοχύρωσης συνταξιοδοτικού δικαιώματος. Ενώ οι ασφαλισμένοι του δημοσίου και των ειδικών ταμείων με τη συμπλήρωση του απαιτούμενου ασφαλιστικού χρόνου κατοχυρώνουν δικαίωμα συνταξιοδότησης με αναστολή αυτού, για τη συνταξιοδότηση των ασφαλισμένων του ΙΚΑ και του ΟΑΕΕ πρέπει να συμπίπτει και το όριο ηλικίας και οι ημέρες ασφάλισης.

γ) Τέλος, ως προς το τρίτο ερευνητικό ερώτημα σχετικά με τις παροχές των ενταχθέντων στο ΕΤΕΑ ταμείων διαπιστώθηκε ότι, πέραν της σύνταξης χορηγούν και άλλες παροχές όπως οικογενειακά επιδόματα (συζύγου και τέκνων), επίδομα απολύτου αναπηρίας, έξοδα κηδείας και επιστροφή εισφορών όταν δεν θεμελιώνεται δικαίωμα συνταξιοδότησης. Τις παροχές αυτές ή μέρος αυτών αφενός δεν τις χορηγούν όλα τα ταμεία αφετέρου για όσα τις παρέχουν υφίστανται μεταξύ τους διαφοροποιήσεις ως προς τα ποσά.

Όσον αφορά στα οικογενειακά επιδόματα διαπιστώθηκαν τρεις διαφορετικές περιπτώσεις.

1. Χορήγηση του επιδόματος ως ανταποδοτική παροχή μετά από συγκεκριμένη εισφορά λόγω γάμου του ασφαλισμένου ή απόκτησης τέκνων.
2. Χορήγηση του επιδόματος χωρίς την καταβολή ανάλογης πρόσθετης εισφοράς.
3. Είσπραξη πρόσθετης εισφοράς λόγω γάμου του ασφαλισμένου ή απόκτησης τέκνων χωρίς ανταπόδοση (TEAX).

Ως προς την παροχή επιδόματος λόγω απολύτου αναπηρίας διαπιστώθηκε ότι αφενός δεν καταβάλλεται από όλα τα επικουρικά ταμεία αφετέρου τα ταμεία που το χορηγούν διαφοροποιούνται ως προς την κάλυψη της αναπηρίας. Έτσι κάποια ταμεία χορηγούν επίδομα απολύτου αναπηρίας ευρύτερα π.χ. για παραπληγία ή για παθήσεις του εξωπυραμιδικού συστήματος και άλλα μόνο στις περιπτώσεις τυφλότητας.

Όσον αφορά στα έξοδα κηδείας διαπιστώθηκε ότι, δεν τα παρέχουν όλα τα ταμεία και ότι αυτά που τα παρέχουν διαφοροποιούνται ως προς τον τρόπο και το ποσό καταβολής. Στα περισσότερα ταμεία αποδίδεται το εναπομείναν υπόλοιπο ποσό του τιμολογίου εξόδων που δεν κάλυψε ο κύριος φορέας, χωρίς αυτό να υπερβαίνει το ανώτερο ποσό καταβολής που ορίζει το καταστατικό του ταμείου. Διαφοροποιείται η περίπτωση του TEΑΠ-ΕΡΤΤ που χορηγεί εφάπαξ ποσό εξόδων κηδείας χωρίς να λαμβάνει υπόψη άλλον παράγοντα. Ως προς το ποσό που καταβάλλεται στους δικαιούχους αυτό διαφοροποιείται ανά ταμείο και κυμαίνεται σε δυσανάλογες διαφορές, με ποσά από 209,44€ έως 1047,20€. Επίσης, διαπιστώσαμε ότι, ορισμένα από τα ταμεία διαφοροποιούν τα ποσά σύμφωνα με το εάν πρόκειται για έμμεσα ή άμεσα ασφαλισμένο και ότι το TEAX δεν χορηγεί έξοδα κηδείας σε έμμεσα ασφαλισμένο.

Την επιστροφή εισφορών σε περίπτωση μη θεμελίωσης συνταξιοδότησης, διαπιστώθηκε ότι, δεν την παρέχουν όλα τα ταμεία και ότι τα ταμεία που τη χορηγούν διαφοροποιούνται ως προς τον υπολογισμό του ποσού επιστροφής. Έτσι υφίστανται περιπτώσεις επιστροφής μόνο των ατομικών καταβληθεισών εισφορών σε κάποια ταμεία

και σε άλλα, όπως είναι τα ειδικά ταμεία, η επιστροφή υπολογίζεται με ποσοστιαίες προσαυξήσεις ή χορηγίες.

Σχετικά με την εφαρμογή των κατώτατων ορίων σύνταξης διαπιστώθηκε ότι υφίστανται μεταξύ των ταμείων μεγάλες διαφορές στα χορηγούμενα ποσά. Ενδεικτικά αναφέρθηκε ότι υπάρχει ταμείο που παρέχει 70,26 € ως κατώτατο όριο σύνταξης και άλλο που παρέχει 324,56€.

Οι σημαντικότερες ανισότητες διαπιστώνονται στα ποσά σύνταξης που παρέχει το κάθε ταμείο καθώς και στην εξαιρετική περίπτωση του προ-συνταξιοδοτικού καθεστώτος. Ως προς την απόκλιση των ποσών σύνταξης διαπιστώθηκε ότι αυτά διαφέρουν από ταμείο σε ταμείο, ενώ υπάρχει και η εξαιρετική περίπτωση του ταμείου του ΤΕΑΔΥ (ενοποίηση των ταμείων-Ν.2676/1999) του οποίου τα ποσοστά αναπλήρωσης διαφοροποιούνται και μεταξύ των ασφαλισμένων του από το 20% μέχρι και το 32%. Οι προκύπτουσες διαφορές στα ποσά σύνταξης των δημοσίων υπαλλήλων είναι σημαντικές καθώς με τα ίδια έτη ασφάλισης λαμβάνουν σύνταξη από 333,20€ μέχρι 583,10€ με μοναδικό λόγο ότι εργάζονταν σε διαφορετικό υπουργείο. Ομοίως, η περίπτωση του ΤΕΑΧ που ασφαρίζει χημικούς του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, χορηγεί διαφορετικό ποσοστό αναπλήρωσης: 21% στους εργαζόμενους του δημοσίου και 9% του ιδιωτικού. Γενικότερα, η ανισότητα στο ποσό της επικουρικής σύνταξης που χορηγούν τα ενταχθέντα ταμεία του ΕΤΕΑ είναι δυσανάλογη από ταμείο σε ταμείο. Με 35 έτη ασφάλισης ο ασφαλισμένος του ΤΕΑΧ λαμβάνει επικουρική σύνταξη 150,03 € ενώ ο ασφαλισμένος του ΕΛΕΜ λαμβάνει 1453,33€.

Επειδή τα ταμεία διαφέρουν ως προς τον τρόπο υπολογισμού του συντάξιμου μισθού δημιουργήθηκε πίνακας λαμβάνοντας ως παράδειγμα έναν ενιαίο μισθό για όλους τους ασφαλισμένους των ταμείων ούτως ώστε να καταδειχθούν οι ανισότητες και επί συγκεκριμένης μισθολογικής βάσης. Με αυτό επιδιώχθηκε να αποτραπεί η εικασία ότι εάν υπήρχε ενιαίος μισθός δεν θα υφίσταντο ανισότητες.

Πέραν αυτών των ανισοτήτων, αναφέρθηκε και το προ-συνταξιοδοτικό καθεστώς που υφίσταται σε 2 ταμεία από τα 17 του ΕΤΕΑ με παροχή σύνταξης ίσης ή και μεγαλύτερης του μισθού που ελάμβανε ο εργαζόμενος, π.χ. 3.855,60€. Το προ-συνταξιοδοτικό καθεστώς, συνιστά σημαντική ανισότητα όχι μόνο ως προς τα ποσά παροχής αλλά και τον τρόπο χορήγησής του. Προ-συνταξιοδοτικό καθεστώς δικαιούνται οι υπάλληλοι της Εμπορικής τραπεζής και της τραπεζής Πίστεως-Άλφα σε πρώιμη ηλικία και μέχρι να συμπληρωθούν οι προϋποθέσεις (ηλικία και αριθμός ενσήμων) και την έναρξη της κυρίας συντάξεως. Έως τότε, το ΕΤΕΑ τους χορηγεί μηνιαίο βοήθημα

που έχει ως βάση υπολογισμού α) το συντάξιμο μισθό και β) τα ποσοστά παροχής βοηθήματος επί του συνταξίμου μισθού ανάλογα με τα έτη συντάξιμης υπηρεσίας. Έτσι, υπολογίζεται ως ποσό παροχής τουλάχιστον ο μισθός που ελάμβανε ο υπάλληλος της τράπεζας. Το ποσό αυτό λαμβάνει ο συνταξιούχος μέχρι τη θεμελίωσή του από τον κύριο φορέα (ΙΚΑ) και στη συνέχεια το ταμείο καταβάλλει τη διαφορά του συνόλου της μισθού που ελάμβανε και της συντάξεως που απένειμε το ΙΚΑ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ, ΣΥΖΗΤΗΣΗ, ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στην παρούσα μελέτη αποτυπώθηκε η πορεία της επικουρικής ασφάλισης από τη δημιουργία της μέχρι τις ημέρες μας και έγινε αντιληπτός ο σημαντικός ρόλος της στο συνολικό σύστημα κοινωνικής ευημερίας. Η επικουρική ασφάλιση με την ταυτόσημη νομική φύση της κύριας ασφάλισης αποτελεί και αυτή συνταξιοδοτική παροχή που εφαρμόζεται από δημόσιες υπηρεσίες και στηρίζεται στην υποχρεωτική συμμετοχή των ασφαλισμένων, στην αναδιανομή και στην αλληλεγγύη. Από την έναρξη λειτουργίας της και μέχρι τη δεκαετία του 2000, δηλαδή για όσο διάστημα υπήρχαν υψηλοί ρυθμοί πληθυσμιακής και οικονομικής μεγέθυνσης, μεταβολής εργατικής δύναμης και μικρά ποσοστά συνταξιούχων, η επικουρική ασφάλιση διένυσε την περίοδο ανάπτυξης του κράτους ευημερίας. Όλη αυτή τη μακρόχρονη περίοδο η επικουρική ασφάλιση συνέβαλε στην ευημερία των ασφαλισμένων της, ικανοποιώντας όλες τις απαιτήσεις του κάθε εργασιακού κλάδου. Όμως, μετά από την περίοδο αυτή, σταδιακά άρχισαν να αναφαίνονται τα ήδη επισημασμένα προβλήματα όπως αναλυτικά έχουν αναφερθεί στο θεωρητικό μέρος, τα οποία συν τω χρόνω δημιούργησαν τη σημερινή κρίση στα ασφαλιστικά ταμεία. Ευρύτερα, επί πολλά έτη το ελληνικό κράτος ευημερίας, λόγω οικονομικών και δημογραφικών εξελίξεων, διέρχεται την περίοδο κρίσης και αναμόρφωσης των δομών του.

Επίσης, επισημάνθηκε το γεγονός της άναρχης σύστασης των επικουρικών ταμείων, η εποπτεία τους από διάφορα υπουργεία με αποτέλεσμα να υφίσταται πολυνομία η οποία αφήνει πολλά περιθώρια ανισοτήτων μεταξύ τους. Τα καταστατικά που μελετήθηκαν είναι όλως διάφορα το ένα από το άλλο ως προς τις εισφορές ασφαλισμένων και εργοδοτών, ως προς τις παροχές και στη θεμελίωση συνταξιοδότησης. Το γεγονός αυτό, αποδεικνύει ότι η έγκριση των καταστατικών δεν είχε κοινή γραμμή από την πολιτεία, την ανάλογη επιστημονική βάση ή τις απαραίτητες αναλογιστικές μελέτες για την πορεία τους. Η ίδρυση ενός επικουρικού ταμείου, παγίως στηριζόταν στην πελατειακή αντίληψη και σχέση. Επίσης, οι ιθύνοντες δεν εστάθμιζαν τις ανισότητες που δημιουργούσαν, μέσω των παροχών και το ύψος αυτών, στους διάφορους κλάδους εργαζομένων. Στην αποσπασματικότητα και τον κατακερματισμό του συστήματος επικουρικής ασφάλισης καταλογίζεται και το γεγονός ότι, οι εκάστοτε κυβερνώντες παρείχαν ευνοϊκά προνόμια ακόμη και όταν θέσπιζαν γενικές διορθωτικές, νομοθετικές, ασφαλιστικές ρυθμίσεις, οι οποίες αντί να διορθώνουν τις ανισότητες ευνοούσαν εκ νέου συγκεκριμένες πελατειακές ομάδες. Ως μηχανισμός της κοινωνικής

ασφάλειας, η επικουρική ασφάλιση με την ανομοιομορφία της παρεχόμενης προστασίας, και τις τακτικές πελατειακού κορπορατισμού συνέτεινε στην άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων.

Τα προβλήματα της βιωσιμότητας της επικουρικής ασφάλισης άρχισαν να εντοπίζονται πολλές δεκαετίες πριν ενώ τα διορθωτικά μέτρα που λαμβάνονταν πάντα εκ των υστέρων ήταν αποσπασματικά και δεν έφεραν ριζικά αποτελέσματα. Έτσι, οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες με τις ενοποιήσεις των επικουρικών ταμείων που κατέληξαν στη σύσταση του ΕΤΕΑ δεν έφεραν και πάλι τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Ακόμη και μετά από την παρούσα συνένωση συνεχίζει να υφίσταται άνιση μεταχείριση μεταξύ των ασφαλισμένων, οι οποίοι εκφράζουν τη δυσαρέσκειά τους. Τα τελευταία 5 έτη μειώνεται σταδιακά η προστασία των ασφαλισμένων ενώ το κράτος ευημερίας δεν ανταποκρίνεται στους θεμελιώδεις σκοπούς του που μεταξύ άλλων περιλαμβάνει και την αξία της κοινωνικής δικαιοσύνης. Με τις εξακολουθούμενες ανισότητες παραβιάζεται η συνταγματική αρχή της ισότητας των πολιτών απέναντι στο νόμο και ταυτόχρονα προσβάλλεται το αίσθημά τους περί δικαίου.

Στο θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας, αναφέρθηκαν οι λόγοι και οι συνθήκες ίδρυσης της επικουρικής ασφάλισης και ότι με αυτήν διάφορες επαγγελματικές ομάδες επεδίωκαν την επιπρόσθετη, της βασικής ασφάλισης, ασφαλιστική τους κάλυψη και την αποτελεσματικότερη προώθηση κοινών συμφερόντων τους. Αποτελεί γεγονός ότι, οι όποιες προσπάθειες μεταρρύθμισης της επικουρικής ασφάλισης συναντούν σχέδια υπονόμησης αυτών από ομάδες συμφερόντων με οργανωτικούς πόρους και επιρροή στο πολιτικό σύστημα. Στο Πόρισμα του ασφαλιστικού συστήματος (2015) επισημαίνεται ότι, οι όποιες μεταρρυθμίσεις μέχρι και σήμερα, λόγω των υποχωρήσεων στις συνδικαλιστικές πιέσεις από τους πολιτικούς ήταν αναποτελεσματικές και δημοσιονομικά επιβλαβείς. Οι ομάδες αυτές δικαιολογημένα προασπίζουν τις θέσεις τους αλλά αναδεικνύουν και τον κίνδυνο ηγεμονίας συντεχνιακών προσεγγίσεων στο δημόσιο διάλογο, παραβλέποντας δικαιώματα άλλων. Η πολιτεία οφείλε να αναδείξει τα προβλήματα και να πείσει τις ομάδες αυτές ότι μακροπρόθεσμα θα ήταν προς το συμφέρον τους οι αλλαγές στο ασφαλιστικό. Η γενναιοδωρία της επικουρικής ασφάλισης έχει ήδη εξαντληθεί είτε από τις απολαβές της παρούσας γενιάς των συνταξιούχων ή από την προγενέστερη.

Οι ανισότητες που διαπιστώθηκαν σε πολλούς τομείς οφείλονται κατά κύριο λόγο στη διαφορετικότητα των καταστατικών διατάξεων των συνενωμένων ταμείων και στο θεσμικό πλαίσιο του ΚΦΑ που ακολουθεί το κάθε ταμείο. Μετά από τρία χρόνια

λειτουργίας του ΕΤΕΑ καθώς και δεκαπέντε χρόνια του ΤΕΑΔΥ τα συνενωμένα ταμεία εξακολουθούν να διατηρούν το κάθε ένα το δικό του καταστατικό. Δεν έχει δηλαδή, τακτοποιηθεί το θέμα ενός ενιαίου καταστατικού με αποτέλεσμα τα προβλήματα των ανισοτήτων να χρονίζουν. Το οξύμωρο του όλου θέματος της ύπαρξης των πολυποίκιλων και σημαντικών ανισοτήτων συνίσταται στο γεγονός ότι, ενώ το ΕΤΕΑ, όπως όλοι οι ΦΚΑ, βρίσκεται σε δύσκολη οικονομική κατάσταση δεν υλοποιείται η εφαρμογή του νόμου η οποία θα συνιστούσε και εξοικονόμηση πόρων και επίλυση των υπάρχουσών ανισοτήτων μεταξύ των ασφαλισμένων. Θα πρέπει δε να επισημανθεί ότι, οι ανισότητες που διαπιστώθηκαν μεταξύ των 17 υπάρχουσών ταμείων θα διευρυνθούν έτι περισσότερο με την προβλεπόμενη εισδοχή στο ΕΤΕΑ και άλλων 11 ταμείων.

Στο θεωρητικό μέρος, αναφέρθηκε η λειτουργία, η εξέλιξη και η διαμόρφωση της κοινωνικής ασφάλισης ώστε να ανταποκρίνεται στη δυναμική ικανοποίησης των ποιοτικών και ποσοτικών κοινωνικό-ασφαλιστικών αναγκών των ασφαλισμένων. Επίσης, τονίστηκε ότι οι πιέσεις μετασχηματισμού που δέχονται τα κοινωνικά κράτη στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, της ΕΕ και του ΔΝΤ έχουν αποτέλεσμα στον περιορισμό του ρόλου τους, με πολιτικές επιλεκτικής στόχευσης παροχών, περιορισμό κοινωνικών δικαιωμάτων και διεύρυνση ατομικών υποχρεώσεων. Αυτό που διαπιστώνεται μετά από 7 χρόνια οικονομικής κρίσης με την κατακόρυφη αύξηση της «ζήτησης» για κοινωνική προστασία είναι ότι, από τις επιβληθείσες μεταρρυθμίσεις που στόχευαν στην αποδοτικότητα κόστους και στην εμπορευσιμότητα των ατόμων προέκυψε η καθήλωση της κοινωνικής πολιτικής σε υποχέριο της οικονομικής πολιτικής και η συνεχής οικονομική αποδυνάμωση των ΦΚΑ. Η καθυστέρηση λήψης και εφαρμογής των απαιτούμενων μέτρων για το ΕΤΕΑ, καθώς και η σπασμωδικότητα του τρόπου ενοποιήσεων των επικουρικών ταμείων αποστραγγίζουν συν τω χρόνω τα οικονομικά αποθέματα με δυσοίωνα πρόβλεψη αποστέρησής τους.

Στο θεωρητικό μέρος της μελέτης εκτιμήθηκε το γεγονός της δυναμικής της σύνταξης για την αποτροπή της φτώχειας. Η επικουρική ασφάλιση, την παρούσα χρονική περίοδο, ως πρόσθετη παροχή σύνταξης, συμβάλει σημαντικά στην ευημερία των πολιτών. Προκειμένου να διατηρηθεί η αναφαίρετη κοινωνική κατάκτηση της επικουρικής ασφάλισης και να εξυπηρετεί το ρόλο δημιουργίας της επιβάλλονται ενισχυτικά μέτρα όπως:

- ✓ Πλήρης ενοποίηση των επικουρικών ταμείων σε ένα Φορέα, υπό την εποπτεία ενός και μόνο υπουργείου.
- ✓ Δημιουργία ενιαίου καταστατικού παροχών και ασφάλισης, λαμβάνοντας υπόψη την κοινωνική πραγματικότητα και το αίτημα αξιοπρεπούς κάλυψης των βασικών αναγκών των ηλικιωμένων.
- ✓ Εξεύρεση τρόπων ενίσχυσης των οικονομικών της επικουρικής ασφάλισης (δημιουργία θέσεων εργασίας, μείωση ανεργίας, καταπολέμηση ανασφάλιστης εργασίας, πλήρης ένταξη μεταναστών στο ασφαλιστικό σύστημα, καταπολέμηση εισφοροδιαφυγής, είσπραξη οφειλόμενων κ.ά.).

Μετά από την οικονομική ενδυνάμωση της επικουρικής ασφάλισης και τη νομοθετική εξομοίωσή της είναι βέβαιο ότι θα καταστεί δίκαιη, ευχερέστερη και ταχύτερη ως προς την επεξεργασία των παροχών της από τους εργαζόμενους των ταμείων, εξασφαλίζοντας την ικανοποίηση και συνοχή των ασφαλισμένων της.

Η παρούσα έρευνα στο πλαίσιο της μεταπτυχιακής εργασίας εστιάστηκε σε εμφανείς και κραυγαλέες ανισότητες. Όμως υφίστανται και άλλες (παροχή δανείων σε ασφαλισμένους, συμμετοχή σε κατασκηνώσεις, επιδοτήσεις, σχέση εισφορών-παροχών, παροχές νέων και παλαιών ασφαλισμένων, ποσοστά σύνταξης λόγω θανάτου, αναστολή σύνταξης σε εργαζόμενο συνταξιούχο κ.ά.) οι οποίες θα μπορούσαν κάλλιστα να αποτελέσουν πεδία προς διερεύνηση σε μελλοντικές έρευνες. Όπως προαναφέρθηκε επίκειται η συνένωση στο ΕΤΕΑ, άλλων 11 επικουρικών ταμείων. Ο νόμος για τη συνένωσή τους έχει ήδη ψηφιστεί όμως με τις επικρατούσες συνθήκες τα υπό ένταξη ταμεία θα διατηρήσουν τα καταστατικά τους μέχρι τη σύνταξη ενιαίου κανονισμού παροχών και ασφάλισης του ΕΤΕΑ, διευρύνοντας περαιτέρω τις ήδη υπάρχουσες ανισότητες. Ήδη από την ενοποίηση-σύσταση του ΤΕΑΔΥ έχουν παρέλθει 15 χρόνια χωρίς τα συνενωμένα ταμεία να περιέλθουν στις διατάξεις ενιαίου καταστατικού. Επίσης, τα 3 έτη από τη σύσταση του ΕΤΕΑ χωρίς να έχει θεσπιστεί το προβλεπόμενο ενιαίο καταστατικό δίνουν το περιθώριο εικασίας ότι θα παρέλθει αρκετός χρόνος μέχρι την επίλυση αυτού του σοβαρού θέματος που θα τακτοποιήσει τις υπάρχουσες ανισότητες. Στη μελέτη επισημάνθηκε ότι μεταξύ των συνενωμένων ταμείων υπάρχουν διαφορές στα είδη παροχών. Παροχές όπως οικογενειακά επιδόματα, έξοδα κηδείας, επίδομα απολύτου αναπηρίας, επιστροφή εισφορών δεν χορηγούνταν από όλα τα ταμεία και σε όσα χορηγούνταν υπήρχαν σημαντικές οικονομικές αποκλίσεις. Ομοίως, ο υπολογισμός της επικουρικής σύνταξης ήταν διαφορετικός σε όλα τα συνενωμένα επικουρικά ταμεία. Επειδή η προοπτική του ΕΤΕΑ είναι να συμπεριλάβει όλα τα επικουρικά ταμεία εύλογο

είναι, βάση των ανωτέρω, να διευρυνθεί το πεδίο των ανισοτήτων, γεγονός που θα χρήζει περαιτέρω έρευνας. Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι, όταν υπάρχει η πολιτική βούληση και η δημοσιονομική οικονομική πίεση λαμβάνονται μέτρα όπως έγινε με τις εισφορές των ενταχθέντων στο ΕΤΕΑ επικουρικών ταμείων που εξισώθηκαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγγελάκη Μ., (2011), «Πολιτικές και εργαλεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης», στο: Σακελλαρόπουλος Θ., (επιμ.), *Η κοινωνική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Αθήνα, Διόνικος, σσ. 371-402.
- Αναγνώστου – Δεδούλη, Α. (2012). Η Αρχή και το τέλος της επικουρικής ασφάλισης στο *ΕΔΚΑ*, том. ΝΔ'.
- Αναγνώστου–Δεδούλη, Α. (2010). *Το νέο ασφαλιστικό σύστημα*, *Economist*, http://www.economist.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=6773:2010-02-24-10-31-25&catid=25:social-insurance&Itemid=61
- Αναγνώστου – Δεδούλη, Α. (2008). *Η προσαρμογή του Ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος στις δημογραφικές και κοινωνικές αλλαγές*, <http://www.epkodi.gr/site/index.php/articlestable-83/30>. Ανακτήθηκε: 10-10-2015.
- Αναγνώστου-Δεδούλη, Α. (1999). "Οργανωτική και Λειτουργική Αναδιάρθρωση των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης", *Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών*, τεύχος 7, σσ.705-706.
- Βαρβαρίγος, Δ., Παναρέτου, Π., Παπαντωνίου, Ε., Ραφαήλ, Μ., Χατζημητρίου, Φ. (1960) «Διερεύνησης βασικών προβλημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως» *Δελτίον ΙΚΑ*, Τεύχος Ι, σσ.3-9.
- Βενιέρης, Δ. (2015). *Κοινωνική Πολιτική, Έννοιες & Σχέσεις*, Αθήνα, Εκδόσεις: Τόπος.
- Βενιέρης, Δ. (2011). «Κρίση Οικονομίας, Απορρύθμιση Κοινωνικής Πολιτικής: Η Νέα «Μικροελληνική» Καταστροφή 2010-2011» στο *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, Τ.Α', σσ.101-131.
- Βενιέρης, Δ. Παπαθεοδώρου, (2003). «Τι είναι κοινωνικό και τι πολιτικό στην κοινωνική πολιτική σήμερα», στο Δ. Βενιέρης και Χρ. Παπαθεοδώρου, *Η Κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα: προκλήσεις και προοπτικές*, Αθήνα, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- Venieris, D. (1996). "Dimensions of Social Policy in Greece", *South European Society and Politics*, 1, (3), pp.260-269.
- Βενιέρης, Δ. (1996), « Η εναρμόνιση του ελληνικού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης: Ένα κοινωνικοπολιτικό αδιέξοδο», στο Δ. Κρεμαλής, *Απλοποίηση και συστηματοποίηση των κανόνων κοινωνικής προστασίας*, , Αθήνα-Κομοτηνή Εκδόσεις Α. Σάκκουλας.
- Bourdieu, P. (2001). *Για ένα ευρωπαϊκό κοινωνικό κίνημα. Αντεπίθεση Πυρών ΙΙ*, Αθήνα, Εκδόσεις Πατάκη.
- Clark, G. and Whiteside, N., *Pension Security in the 21st Century*, Oxford.
- Esping-Andersen, C. (2006). Αναζητώντας την καλή κοινωνία ακόμα μια φορά; στο συλλογικό έργο των D. Gallie, A. Hemerijck, J. Myles, *Γιατί χρειαζόμαστε ένα νέο κοινωνικό κράτος*, Αθήνα: Διόνικος.
- Esping-Andersen, C. (2014). *Οι τρεις κόσμοι του Καπιταλισμού της Ενημερίας*, μτφ. Α. Γολέμη, επιμ. Μ. Πετμεζίδου, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα (1990).
- Easton, D. (1965b). *A systems analysis of political life*. New York NY, John Wiley.
- Easton, D. (1965a). *A framework for political analysis*. Englewood Cliffs NJ, Prentice-Hall.
- Ewald, F. (1986). *L' Etat- providence*, Paris, εκδόσεις, Crasset.
- Γιαννίτσης, Α. (2001). «Η απειλή της μιζέριας. Ό,τι και αν κάνουμε στο ασφαλιστικό, το αδυσώπητο ερώτημα είναι πως θα διανεμηθεί το εισόδημα τις επόμενες δεκαετίες στο εσωτερικό της κοινωνίας», *Οικονομικός Ταχυδρόμος*, Αθήνα, 14-7-2001.
- Gough, I, (1979). *The Political Economy of the Welfare State*, London, Macmillan.
- Giddens, A. (1998). *Ο τρίτος δρόμος, Η ανανέωση της σοσιαλδημοκρατίας*, Αθήνα, Εκδόσεις Πόλις.

- Θωμαδάκης Σ., Ρομπόλης Σ., Σακελλαρόπουλος Θ., (1992), «Το Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλισης στην Ελλάδα», Οικονομικό Επιμελητήριο, Αθήνα.
- Καραβίτης, Ν. (2011), 'Συντάξεις – Πέρα από τον Πρώτο Πυλώνα', μελέτη Ι.Ο.Β.Ε, http://www.insuranceworld.gr/default.php?pname=Article&art_id=6073&cat_id=4
- Ανακτήθηκε: 11-10-2015.
- Κοντιάδης, Ξ.Ι. (2008). *Εισαγωγή στην κοινωνική διοίκηση και τους θεσμούς κοινωνικής ασφάλειας*, Αθήνα: Παπαζήσης.
- Κοντιάδης Ξ., (2004), *Συνταγματικές εγγυήσεις και θεσμική οργάνωση του συστήματος κοινωνικής ασφάλειας*, Αθήνα-Κομοτηνή: Αντ. Ν. Σάκκουλας.
- Κουζής Ι., (2011). «Το εργασιακό τοπίο στην Ελλάδα μετά το Μνημόνιο», *Ενημέρωση*, ΙΝΕ / ΓΣΕΕ – ΑΔΕΔΥ, τεύχ. 181, Μάρτιος.
- Κρεμαλής, Κ. (1985). *Δίκαιο Κοινωνικών Ασφαλίσεων*, Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλας.
- Καράγιωργας, Σ. και συν. (1999). *Διαστάσεις της φτώχειας στην Ελλάδα*, Τόμοι Α' και Β', Αθήνα, ΕΚΚΕ.
- Λαδής, Σ., Νταλάκου, Β. (2010). *Ανάλυση Δημόσιας Πολιτικής*, Αθήνα: Παπαζήσης.
- Λυμπεράκη, Α. (1999). «Το κοινωνικό κράτος στην εποχή της παγκοσμιοποίησης» στο Ματσαγγάνης (2002), «Κοινωνική πολιτική και οικογένεια στην Ελλάδα», στο Μαράτου-Αλιπράντη Λάουρα (επιμ.), *Οικογένειες και κράτος πρόνοιας στην Ελλάδα*, Gutenberg, Αθήνα, σσ. 161-186.
- Ματσαγγάνης, Μ. (1999). «Προστασία των χαμηλών εισοδημάτων και παγίδας της φτώχειας» στο *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, Τεύχος 100, σσ. 65-78.
- Matsaganis M. (2011) The welfare state and the crisis: the case of Greece *Journal of European Social Policy* 21 (5) pp.501-513.
- Ματσαγγάνης, Μ. (1999). (επιμ). *Προοπτικές του κοινωνικού κράτους στη Νότια Ευρώπη*, Αθήνα, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, σσ.67-78.
- Μητράκος, Θ., Τσακλόγλου, Π. (1998). «Μελέτες για τις οικονομικές ανισότητες στην Ελλάδα: Επισκόπηση, Μεθοδολογικά Προβλήματα, Τάσεις και Προοπτικές» στο *Κοινωνικές Ανισότητες και Κοινωνικός Αποκλεισμός*, Πρακτικά 6^{ου} Επιστημονικού Συνεδρίου, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, 27-30 Νοεμβρίου 1996, Αθήνα, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, σσ.241-265.
- Μπάκαβος, Χ. Παπαδοπούλου, Δ. (2003). *Μεταναστευτικές Τάσεις και Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική*, Αθήνα, ΙΝΕ Μελέτες.
- Mylonas, P., Maisonneuve, C. (1999). The Problems and Prospects Faced by Pay-As-You-Go Pension Systems- A Case Study of Greece, *Economics Department*, OECD Working Papers No. 215
http://www.oecd-ilibrary.org/economics/the-problems-and-prospects-faced-by-pay-as-you-go-pension-systems_286670310381?crawler=true&mimetype=application/pdf Ανακτήθηκε 10-12-2015
- Mishra, R. (1990). *The Welfare state in capitalist society- policies of retrenchment and maintenance in Europe, North America and Australia*, University of Toronto Press.
- Marshall, T.H. (1967). "Citizenship and social class" *Sociology at the crossroads and other essays*, London, Εκδόσεις, Heinemann.
- Νικολόπουλος, Κ. & Υφαντόπουλος, Γ., 2010. Η ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ. *Επιθεώρηση κοινωνικών ερευνών*, σσ. 171-196.

- Παπαρρηγοπούλου-Πεχλιβανίδη, Π. (2012). «Η Επικουρική Ασφάλιση» Ημερίδα, ΕΔΕΚΑ, την 1η Φεβρουαρίου 2012 στον ΔΣΑ με θέμα «Θεωρητικά και Πρακτικά Ζητήματα της Κοινωνικής Ασφάλισης μετά το “Μνημόνιο”». <http://www.edeka.gr>)
- Παπαρρηγοπούλου-Πεχλιβανίδη, Π. (2009). «Τα συνταγματικά όρια νομοθετικής μεταβολής της κοινωνικής ασφάλισης», Πρακτικά Ημερίδας, επιμ. Γ. Κασσιμάτης, *Ινστιτούτο Συνταγματικών Ερευνών*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, σσ. 55-78.
- Παπαρρηγοπούλου-Πεχλιβανίδη, Π. (2008). «Οι ενοποιήσεις των ασφαλιστικών οργανισμών», *ΕΔΚΑ* 3/2008, σσ.177-191.
- Παπαρρηγοπούλου-Πεχλιβανίδη, Π. (2008). ς, «Ο νέος ασφαλιστικός νόμος, Ν. 3655/2008». εκδ. *Νομική Βιβλιοθήκη*, σσ. 1-26.
- Παπαρρηγοπούλου-Πεχλιβανίδη, Π. (2004). *Η εξέλιξη στο δίκαιο της κοινωνικής ασφάλισης*, Αθήνα, Εκδόσεις Σάκκουλας.
- Πετμεζίδου, Μ., (2014). Το κοινωνικό κράτος σε κρίσιμη καμπή, *Κοινωνιολογική Επιθεώρηση*, 1(1), σελ. 57-70 .
- Πετμεζίδου, Μ. (2013) *Ελληνική κρίση και ευρωπαϊκή νεωτερικότητα* / επιμέλεια [Α. Τριανταφυλλίδου](#), [Ρ. Γρώπα](#), [Χ.Κούκη](#) · κείμενα Συλλογικό έργο, [Χ. Κούκη](#), [Ρ. Γρώπα](#), [Α. Τριανταφυλλίδου](#), [Λ. Τσούκαλης](#), [Γ. Βαρουφάκης](#), [Ι. Τασόπουλος](#), [Γ. Κατρούγκαλος](#), [Θ. Δραγώνα](#), [Σ. Ζουμπουλάκης](#), [Μ. Ματσαγγάνης](#), [Μ. Πετμεζίδου](#), [Ν. Διαμαντούρος](#). - 1η έκδ. - Αθήνα, Εκδόσεις [Κριτική](#).
- Πετμεζίδου, Τσουλουβή, Μ. (1992). *Κοινωνικές Ανισότητες και Κοινωνική Πολιτική*, Αθήνα, Εκδόσεις Εξάντας.
- Πετρόγλου, Α. (2012). «Επικουρική Ασφάλιση, Το τέλος ή μια νέα αρχή; Ανάγκη Επαναπροσδιορισμού Εννοιών, Ρόλων και Σχέσεων Κύριας, Επικουρικής και Επαγγελματικής Κοινωνικής Ασφάλισης υπό το φως και του δικαίου της Ε.Ε.» στο *ΕΔΚΑ*, έτος ΝΔ΄, τ.1/632, Αθήνα, Ιανουάριος-Φεβρουάριος, σσ. 1-13.
- Πετροπουλάκος, Σ. (2015).»Γενικές αρχές δικαίου κοινωνικής ασφάλισης» στο συλλογικό έργο των Ε. Γαληνού, Σ. Πετροπουλάκος, Ε. Μυλωνά, *Η κοινωνική ασφάλιση, ανάλυση και πρακτική εφαρμογή*, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη, σσ.4-11.
- Προβόπουλος Γ., (1985), «Η κρίση στην Κοινωνική Ασφάλιση, Το Πρόβλημα του Ι.Κ.Α.», Αθήνα, Εκδόσεις Ι.Ο.Β.Ε.
- Προβόπουλος, Γ. Καπόπουλος, Π. (2001). *Η δυναμική του χρηματοοικονομικού συστήματος*, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική.
- Προβόπουλος Γ., (1987), «Κοινωνική Ασφάλιση: μακροοικονομικές όψεις του χρηματοδοτικού προβλήματος», τευχος, 17, Αθήνα, Εκδόσεις Ι.Ο.Β.Ε.
- Ρομπόλης, Σ. (2010). «Οικονομική κρίση, κρίση απασχόλησης και κρίση κοινωνικής ασφάλισης» στο *Ενημέρωση*, ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, ΑΔΕΔΥ, τευχ. 172, Μάιος.
- Ρομπόλης, Σ. (2000). «Κρατική εξουσία και κράτος πρόνοιας στην Ελλάδα» στα πρακτικά Συνεδρίου Δομές και Σχέσεις Εξουσίας στη σημερινή Ελλάδα, Αθήνα, Εκδόσεις Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα, σσ.853-863.
- Ρομπόλης, Σ. Χλέτσος, Μ. (1996). «Δημογραφικές εξελίξεις και οικονομικές συνέπειες της γήρανσης του πληθυσμού στην κοινωνική ασφάλιση» στο Κοτζαμάνης, Μαράτου-Αλιμπραντή, Τεπέρογλου και Τζιγριτζοπούλου, *Γήρανση και Κοινωνία*, Αθήνα, ΕΚΚΕ, σσ.303-322.
- Ρομπόλης, Σ. Χλέτσος, Μ. (1995). *Η κοινωνική πολιτική μετά την κρίση του κράτους πρόνοιας*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Παρατηρητής.

- Ρομπόλης, Σ. (1995). «Δημογραφικές εξελίξεις και Κοινωνική ασφάλιση» στο συλ. Έργο των Γ. Ταπεινός, Γ. Κοντογιώργης, Ι. Λαμπίρη-Δημάκα, Ν.Κυριαζή, *Η ελληνική κοινωνία στο τέλος του 20^{ου} αιώνα*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήσης, σσ.169-183.
- Ρομπόλης, Σ. (1990). *Κοινωνική Ασφάλιση- Η διαρκής κρίση και οι προοπτικές*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Παρατηρητής.
- Robson, C. (2007). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου: Ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές*. Αθήνα: Gutenberg.
- Ρούπας, Θ. (2010). «Ιστορική αποτίμηση και ο ρόλος των αποθεματικών στο ελληνικό ασφαλιστικό σύστημα» στο *ΕΔΚΑ*, Τομ. ΝΒ', σσ.433-456.
- Ρούπας Θ., (1999), «Προβλήματα χρηματοδότησης της κοινωνικής ασφάλισης, η περίπτωση των αποθεματικών», στο Θ. Σακελλαρόπουλος, *Η Μεταρρύθμιση του Κοινωνικού Κράτους*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα. σσ. 431-457.
- Ρουπακιώτης, Χρ. (1990). *Η κρίση της κοινωνικής ασφάλισης : οι νεοσυντηρητικές λύσεις; προτάσεις για την εξυγίανση του συστήματος*, Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή.
- Saunders M., Lewis P. and Thornhill A., (2000), *Research Methods For Business Students*, London: Prentice Hall.
- Σπράος Γ. και Τήνιος Π., (1998). «Διανεμητικά και Κεφαλαιοποιητικά Συστήματα Συντάξεων: Εντυπώσεις και ουσία», *Οικονομικό και Στατιστικό Δελτίο της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος*. (Τεύχος 10), Ιούλιος.
- Στασινοπούλου, Ό. (1997) *Κράτος Πρόνοιας Ιστορική εξέλιξη- Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις*, Αθήνα: Gutenberg-Γ. & Κ. Δαρδανός.
- Σακελλαρόπουλος, Θ. (2003). *Ζητήματα Κοινωνικής Πολιτικής*, Αθήνα, Διόνικος.
- Σακελλαρόπουλος, Θ. (1999). «Αναζητώντας το νέο κοινωνικό κράτος», στο συλλογικό έργο των Γ. Χάλαρη, Κ. Λαμπροπούλου κ.ά, *Η Μεταρρύθμιση του Κοινωνικού Κράτους*, Αθήνα: Κριτική.
- Sarris, A.H. & Zografakis, S. (1999). “A Computable General Equilibrium Assessment of the Impact of Illegal Immigration on the Greek Economy”, *Journal of Population Economics*, vol. 12, No. 1, pp.155-182 .
- Σωτηρόπουλος, Δ. (2003). «Όψεις Βαβυλωνίας» : Ερμηνείες της μεταπολεμικής ανάπτυξης του κράτους πρόνοιας στην Ελλάδα» στο Δ. Βενιέρης –Χρ. Παπαθεοδώρου (επιμ), *Η κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα- Προκλήσεις και προοπτικές*, Αθήνα, Εκδ. Ελληνικά Γράμματα.
- Σωτηρόπουλος, Δ. Α. (2001). *Η κορυφή του πελατειακού κράτους: οργάνωση, στελέχωση και πολιτικοποίηση της κεντρικής διοίκησης στην Ελλάδα, 1974-2000*, Αθήνα, Εκδόσεις Ποταμός.
- Σωτηρόπουλος, Δ. Α. (1996). «Η εγγαστριμυθη εξουσία: κοινωνία πολιτών και κεντρικό κράτος στην Τρίτη Ελληνική Δημοκρατία» στο Χ. Λυριτζής, Η. Νικολακόπουλος, Δ.Α. Σωτηρόπουλος, (επιμ) *Κοινωνία και Πολιτική της Τρίτης Ελληνικής Δημοκρατίας 1974-1994*, Αθήνα, Εκδόσεις Θεμέλιο, σσ.119-138.
- Clark G. L. & Whiteside N. (2003). *Pension Security in the 21st Century: Redrawing the Public-Private Debate*, [Oxford University Press](#).
- Τάτσος, Ν. (1994). Η χρηματοδότηση των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης, στ συλλογικό έργο Ν. Τάτσος, *Τα Δημόσια Οικονομικά*, Αθήνα, Εκδόσεις Το Οικονομικό.
- Τήνιος Π, (2010), *Ασφαλιστικό. Μια μέθοδος ανάγνωσης*, Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ
- Τήνιος Π., (2001), *Κοινωνία, οικονομία, συντάξεις: Κρυμμένος θησαυρός;*, Αθήνα: Παπαζήσης
- Τριανταφυλλίδου, Α. (2005), «Ελληνική μεταναστευτική πολιτική: Προβλήματα και κατευθύνσεις», *ΕΛΙΑΜΕΠ Κείμενα Πολιτικής* Ν.6, Αθήνα.
- Τσαούσης, Δ. (1984). *Χρηστικό λεξικό κοινωνιολογίας*. Αθήνα, Εκδόσεις Gutenberg.

- Titmuss, R. (1974). *Social Policy*, London, Εκδόσεις Allen and Unwin.
- Robert M. Townsend, R.M (2004) “Financial Markets and Poverty: An Algorithm for Policy-based Research and Research-based Policy”, *Inter-American Development Bank conference*, pp.1-46. <http://cier.uchicago.edu/papers/published/financial-markets-draft-050206.pdf> Ανακτήθηκε 16/11/2015
- Υφαντόπουλος, Γ.Ν., Μπαλούρδος, Δ., Νικολόπουλος, Κ.Β. (2009). *Οικονομικές και κοινωνικές διαστάσεις του κράτους πρόνοιας*, Αθήνα: Gutenberg.
- Υφαντόπουλος Γ., 1990, «Το κράτος πρόνοιας και η συνταξιοδοτική πολιτική στην Ελλάδα, στις χώρες του ΟΟΣΑ και της ΕΟΚ», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, Ειδικό τεύχος «Διανομή εισοδήματος και οικονομικές ανισότητες», τεύχ.73Α, σσ. 233-240.
- Φακιολάς, Ρ. (1999). *Κοινωνική ασφάλιση στην Ελλάδα, Τάσεις: Ειδική ετήσια έκδοση. Ελληνική οικονομία*, Αθήνα, Εκδόσεις Σταύρου Παπαϊωάννου.
- Fabozzi F., (1997), «Pension Fund Investment Management», USA.
- Ferrera, M. (1999). « Η ανασυγκρότηση του κοινωνικού κράτους στη Νότια Ευρώπη» στο *Προοπτικές του κοινωνικού κράτους στη Νότια Ευρώπη*, (εισ. επιμ. Μ. Ματσαγγάνη) Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σσ. 33-65.
- Χατζηδημητρίου, Φ. (1983). Η γενίκευση της επικουρικής ασφαλίσεως στο TEAM, *ΔΕΝ*, σσ. 148-151.
- Χλέτσος Μ., (1999). «Νέες τάσεις στην κοινωνική πολιτική: η περίπτωση της Ελλάδας» στο Ματσαγγάνης, Μ. (επιμ.), *Προοπτικές του κοινωνικού κράτους στη Νότια Ευρώπη*, Αθήνα, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- Χλέτσος, Μ. (1999). «Κοινωνική Πολιτική» στο *Πολιτική Υγείας και Κοινωνική Πολιτική-Υπηρεσίες Υγείας/Νοσοκομείο Ιδιοτυπίες και Προκλήσεις*, Κ. Δικαίος, Μ. Χλέτσος, Μ. (1991). «Σκέψεις γύρω από την ύπαρξη του κράτους πρόνοιας στην Ελλάδα», *Λεβιάθαν*, τευχ. 10, σσ.117-130.
- Χλέτσος, Μ. (1987). «Το κράτος και η αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης», *Ο Πολίτης*, Τεύχος 77.
- Χλέτσος, Μ. (1996). «Ο ρόλος των δημοσίων δαπανών στην αναπτυξιακή διαδικασία: η περίπτωση της Ελλάδας, 1971-1990» στα *Πρακτικά του Συνεδρίου Economic Modelling- Ελληνικό Τμήμα*, Τόμος, ΙΙ, «Ερευνητικές Εργασίες Οικονομικής Ποσοτικής Ανάλυσης», Πειραιάς, Εκδόσεις Σταμούλης.

ΠΗΓΕΣ

- Πόρισμα (2015). Επιτροπή του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης για την πρόταση ενός νέου ασφαλιστικού συστήματος (ΥΑ 37564/Δ9.10327/21.8.2015), «ΠΡΟΣ ΕΝΑ ΝΕΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟ ΓΙΑ ΤΙΣ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ», Αθήνα, Οκτώβριος, 2015.
- Πόρισμα (2010). Επιτροπή Ειδικών για το Ασφαλιστικό, Αθήνα, Μάρτιος, 2010.
http://www.etea.gov.gr/temp/site/wp-content/uploads/2015/04/ΕΤΕΑ-ΝΕΑ-ΕΠΟΧΗ-ΣΤΗΝ-ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΗ-ΑΣΦΑΛΙΣΗ_3-2015.pdf Ανακτήθηκε 18-11-2015.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ-1

ΤΑΜΕΙΟ	ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ	ΙΔΡΥΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ	1η ΕΝΟΠΙΩΣΗ	2η ΕΝΟΠΙΩΣΗ
Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας	1952	Ν. 18/1952	Ν. 2676/99 ένταξη σε ΤΕΑΔΥ	
Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Βιομηχανίας	1964	Β.Δ. 671/1964	Ν. 2676/99 ένταξη σε ΤΕΑΔΥ	
Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Γεωργίας	1954	Β.Δ. 23/28/06/19 54	Ν. 2676/99 ένταξη σε ΤΕΑΔΥ	
Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Δικαιοσύνης	1956	Β.Δ. 28/11/1956	Ν. 2676/99 ένταξη σε ΤΕΑΔΥ	
Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Εμπορίου	1952	Π.Δ. 15/1952	Ν. 2676/99 ένταξη σε ΤΕΑΔΥ	
Ταμείο Αρωγής & Υγείας Οικονομικών Υπαλλήλων	1952	Ν. 2066/1952	Ν. 2676/99 ένταξη σε ΤΕΑΔΥ	
Ταμείο Αρωγής Αρμοδιότητας Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων	1952	Β.Δ. 22/23/1952	Ν. 2676/99 ένταξη σε ΤΕΑΔΥ	
Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων	1955	Β.Δ. 11/03/1955	Ν. 2676/99 ένταξη σε ΤΕΑΔΥ	
Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Προεδρίας της Κυβέρνησης και Εξωτερικών	1956	Β.Δ. 27/12/1956	Ν. 2676/99 ένταξη σε ΤΕΑΔΥ	
Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Κοινωνικών Υπηρεσιών	1952	Β.Δ. 16/08/1952	Ν. 2676/99 ένταξη σε ΤΕΑΔΥ	
Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Συγκοινωνιών	1952	Ν. 2045/1952	Ν. 2676/99 ένταξη σε ΤΕΑΔΥ	
Ταμείο Αρωγής Υπαλλήλων Υπουργείου Τελωνειακών ν Υπαλλήλων	1949	Α.Ν. 941/1949	Ν. 2676/99 ένταξη σε ΤΕΑΔΥ	
ΤΕΑΔΥ	1999	Ν.2676/99	Ν. 3655/08 ενοποίηση με ΤΑΔΚΥ- ΤΕΑΠΟΚΑ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΑΔΚΥ	1944	Ν. 1726/1944	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΤΕΑΔΥ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΕΑΠΟΚΑ	1942	Ν.Δ. 980/1942	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΤΕΑΔΥ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΑΣ	1937	Α.Ν. 879/1937	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΕΤΑΑ	Ν. 4336/15 ένταξη σε ΕΤΕΑ

ΤΑΜΕΙΟ	ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ	ΙΔΡΥΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ	1η ΕΝΟΠΙΩΣΗ	2η ΕΝΟΠΙΩΣΗ
ΤΕΑΠΕΤ	1937	Α.Ν. 895/1937	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΕΤΕΑΜ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΕΑΠΟΖΟ	1939	Α.Ν. 1654/1939	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΤΕΑΙΤ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΑΠ ΕΥΔΑΠ	1939	Α.Ν. 1740/1939	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΤΑΥΤΕΚΩ	Ν. 3996/11 ένταξη σε ΕΤΕΑΜ
ΤΕΑΥΕΚ	1939	ΣΣΕ ΝΔ 912/41 & ΥΑ 510/Σ97/43	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΤΕΑΙΤ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΕΑΚΔΠΥΚ	1939	Α.Ν. 1606/1939	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΟΑΕΕ	Ν. 4336/15 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΑΠΕΑΠ	1940	Α.Ν. 2276/1940	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΕΤΕΑΜ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΑΙΣΥΤ	1940	Ν. 2176/1940	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΕΤΑΠ ΜΜΕ	Ν. 4336/15 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΕΑΧ	1941	Ν.Δ. 906/1941	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΤΕΑΙΤ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΕΑΝΕ	1943	Κ.Δ. 3/1943	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΕΤΕΑΜ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΕΑΑ	1946	Ν.Δ. 135/1946	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΟΑΕΕ	Ν. 4336/15 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΕΑΠΕΤΕ	1948	ΣΣΕ	Ν. 3455/06 ένταξη σε ΕΤΑΤ & ΕΤΕΑΜ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΕΛΕΜ ΑΤΕ	1950	ΓΣ 20/10/1950	Ν. 3554/07 ένταξη σε ΕΤΑΤ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΑΜΕΙΑ ΑΡΩΓΗΣ	1952		Ν. 2676/99 ένταξη σε ΤΕΑΔΥ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΕΤΕΧ	1957	Β.Δ.13/1957	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΤΕΑΠΑΣΑ	Ν. 4336/15 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΕΑΠ ΓΤΕ	1960	Απ. Πρωτοδ. 537	Ν. 3853/10 ένταξη σε ΕΤΕΑΜ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΚΕΑΔ	1961	Β.Δ. 428/1961	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΕΤΑΑ	Ν. 4336/15 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΕΑΠΑΕ	1963	Β.Δ. 571/1963	Π.Δ. 34/04 ένταξη σε ΕΤΕΑΜ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΑΥΑΠ	1965	Β.Δ. 542/1964	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΤΕΑΠΑΣΑ	Ν. 4336/15 ένταξη σε ΕΤΕΑ

ΤΑΜΕΙΟ	ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ	ΙΔΡΥΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ	1η ΕΝΟΠΙΩΣΗ	2η ΕΝΟΠΙΩΣΗ
ΤΕΑΥΠΣ	1966	Β.Δ. 483/1966	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΤΕΑΠΑΣΑ	Ν. 4336/15 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΕΑΠ ΕΛΤΑ	1971	Ν.Δ. 822/1971	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΤΑΥΤΕΚΩ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΑΥΕΒΖ	1975		Ν. 4325/15 ένταξη σε ΕΤΕΑ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΕΑΠ ΔΕΗ	1975	Π.Δ. 245/1975	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΤΑΥΤΕΚΩ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΕΑΠ ΕΤΒΑ	1976	Π.Δ. 792/1976	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΤΑΥΤΕΚΩ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΕΑΠΕΡΤΤ	1977	Ν. 621/1977	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΤΑΥΤΕΚΩ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΕΑΕΙΓΕ	1977	Ν. 682/1977	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΤΕΑΙΤ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΕΑΠΙΕΝ	1977	Ν. 619/1977	Ν. 4336/15 ένταξη σε ΕΤΕΑ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΕΑΜ	1979	Ν. 997/1979	Ν. 3029/02 σύσταση ΕΤΕΑΜ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΣΕΑΠΓΣΟ	1979	Ν. 935/1979	Ν. 3607/07 ένταξη σε ΕΤΕΑΜ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΕΛΠΠ	1979	Ν.915/1979	Ν. 3518/06 καταργείται & συστήνεται Κλάδος Επικ. Ασφ. ΤΣΜΕΔΕ Ν. 3655/08 ένταξη σε ΕΤΑΑ	Ν. 4336/15 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΕΑΜ ΝΠΔΔ	1981	Ν. 1140/1981	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΤΕΑΔΥ	Ν. 3863/10 ένταξη σε ΕΤΕΑΜ Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΚΕΑΝ	1984	Ν.1482/1984	Ν. 4336/15 ένταξη σε ΕΤΕΑ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΕΑΠ ΟΤΕ	1985	Π.Δ. 630/1985	Ν. 3655/08 ένταξη σε ΤΑΥΤΕΚΩ	Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΕΑΔΥ	1999	Ν. 2676/1999		Ν. 4052/12 ένταξη σε ΕΤΕΑ
Κλάδος Επικ. Ασφ. Ελευθέρων Επαγγελματιών	2008	Ν. 3655/2008		Ν. 4336/15 ένταξη σε ΕΤΕΑ
ΤΑΤΤΑ				Ν. 4336/15 ένταξη σε ΕΤΕΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ-2

ΕΤΕΑΜ (τέως ΙΚΑ-ΤΕΑΜ)			
ΣΥΓΧΩΝΕΥΘΕΝΤΑ ΕΠΙΚΟΥΡΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ	ΗΜ/ΝΙΑ ΣΥΓΧΩ ΝΕΥΣΗΣ	ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	
ΕΤΑΚΕΚ (ΚΡΕΟΠΩΛΩΝ)	1/9/1992	Π.Δ. 284/19-8-92	(ΦΕΚ 145/92 ι.Α')
ΕΤΕΜ (ΜΕΤΑΛΛΟΥ)	1/3/1999	Ν. 2676/99('Αρθρο 25)	(ΦΕΚ 1/5-1-99 Τ.Α')
ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΣ ΜΗΝΙΑΙΩΝ ΒΟΗΘΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ τ.ΤΑΜΕΙΟΥ ΕΠΙΚ ΑΣΦΑΛ. ΠΡΟΣ Ε.ΒΕ.Β.Ε.Κ	18/3/1988	Ν.1759/89('Αρθρο 29 παρ. 10)	(ΦΕΚ 50/18-3- 88 ι.Α')
ΟΛΠ - ΟΛΘ Α.Ε	1/5/1999	Ν. 26881/99('Αρθ 16)	(ΦΕΚ 40 /1-3-99 ι.Α')
τ. ΤΕΑΜ	1/8/1983	Ν. 1358/83 ('Αρθρο 6)	(ΦΕΚ 64/24-5- 83 τ.Α')
ΤΕΑΕΔΞΕ (ΟΙΚΟΔΟΜΩΝ)	12/7/1996	Π.Δ. 200/96	(ΦΕΚ 159/96 Τ.Α')
ΤΕΑΕΥ (ΥΑΛΟΥΡΓΩΝ)	1/4/1985	Π.Δ. 167/85	(ΦΕΚ 58/29-3- 85 Τ.Α')
ΤΕΑΕΥΔΕ (ΔΕΡΜΑΤΟΣ)	1/9/1992	ΠΔ. 282/19-8-92	(ΦΕΚ 145/92 Τ.Α')
ΤΕΑΕΥΒΕΟ (ΣΥΝΔΙΚ.ΕΠΑΓΓ. ΟΡΓΑΝ.)	1/5/1999	Ν.2676/39('Αρθρο 26)	(ΦΕΚ 1/5-1-99 τ.Α')
ΤΕΑΜΕΖ	1/1/1987	ΠΔ. 422/8-12-86	(ΦΕΚ 199/86 Τ.Α')
ΤΕΑΜΚ (ΚΛΩΣΤ/ΓΩΝ)	1/1/1987	ΠΔ. 410/19-11-86	(ΦΕΚ 193/86 Τ.Α')
ΤΕΑΜΠΕΟ	1/6/1983	Π.Δ. 151/83	(ΦΕΚ 62/18-.5- 83 Τ.Α')
ΤΕΑΠΑΕΛ	1/5/2001	Π.Δ. 82/6-4-2001	(ΦΕΚ 66/2001 τ.Α')
ΤΕΑΠΕΕΣ (ΕΡΥΘΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ)	1/9/1992	Π.Δ. 283/19-8-92	(ΦΕΚ 145/92 Τ.Α)
ΤΕΑΠΕΛ (ΛΙΠΑΣΜΑΤΩΝ)	6/9/1995	Ν.2335J'95('Αρθρο 1)	(ΦΕΚ 185/95 τ.Α')
ΤΕΑΠΟΕΑΣ& ΥΓΚΤΙΑ	17/3/1993	ΠΔ.73/93	(ΦΕΚ 32/17 3-93 Τ.Α')
ΤΕΑΥΕΟΚ(ΚΑΠΝΟΥ)-ΕΤΕΑΜ	1/11/1994	Π.Δ. 329/94	(ΦΕΚ 175/24- 10-94 τ.Α')
ΤΕΑΥΚΕ (ΚΑΠΝΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ)	1/6/1983	Π.Δ. 151/83	(ΦΕΚ 62/18.5.83 Τ.Α')
ΤΕΑΥΚΚ (ΚΟΜΜΩΤΩΝ)	1/6/1984	Π.Δ. 166/84	(ΦΕΚ 55/84 Τ.Α')
ΤΕΕΑΜΒΚ (ΒΙΟΜΗΧ.ΚΑΠΝΟΥ)	1/6/1983	Π.Δ. 151183	(ΦΕΚ 62/18.5.83 Τ.Α')